

60 LET
PD JESENICE

9 1963

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XIX | Sept.

VSEBINA:

PLANINSKA OBIETNICA V DOLINI Dr. Miha Potočnik	417
OB TREH PLANINSKIH JUBILEJH Evgen Lovšin	419
GREBEN PEUTEREY Milan Valant	422
TURA V PARTIZANE 1941 Franc Konobelj-Slovenko	429
GROSSGLOCKNER (3798 m) Stanko Klinar	431
NOČNO RESEVANJE Janez Krušič	434
HVALNICA NARAVI Mira Ivanjšek	437
GORE Valentin Cundrič	439
S FOTOAPARATOM NA MONT BLANC Tine Mihelič	440
DREVO NAD PREPADOM Tone Svetina	443
BILO ME JE STRAH Vida Keber	445
POTA V OKOLICI VRŠICA Anton Blažej	446
IZ PLANINSKEGA VESTNIKA Zvone Hrastar	447
PRVI ZIMSKI VZPON PO WALKERJEVEM STEBRU V GRANDES JORASSES	448
DRUSTVENE NOVICE	449
OBCNI ZBORI	452
IZ PLANINSKE LITERATURE	457
RAZGLLED PO SVETU	459
IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV	463

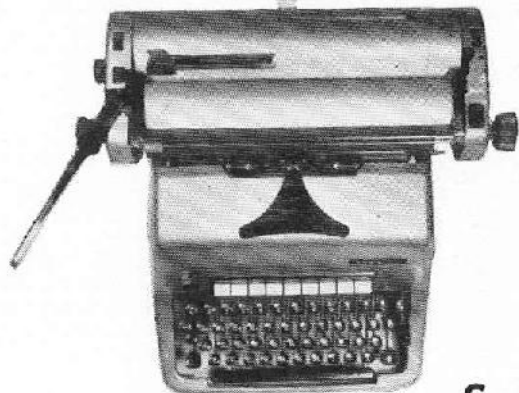
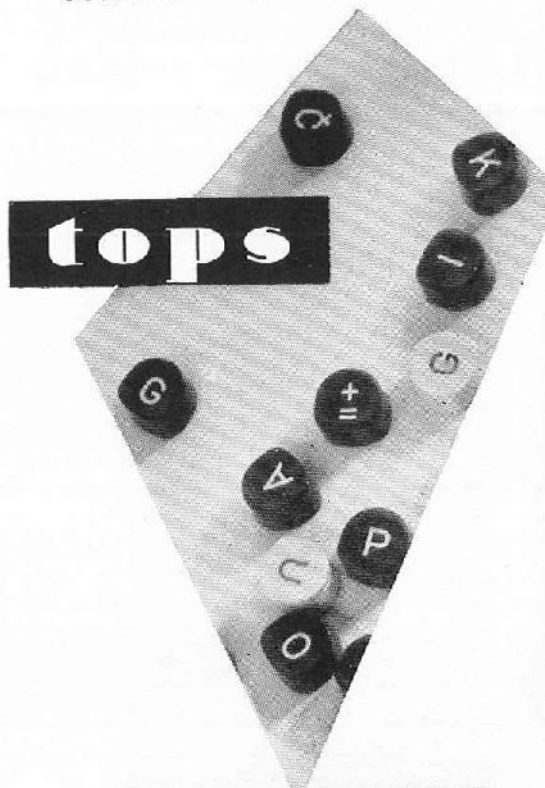
NASLOVNA STRAN:

SKRB ZA PLANINCE
Foto: Matevž Mikelj

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Oreš. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Oreš, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1000.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

TOVARNA PISARNIŠKIH STROJEV IN PRECIZNE MEHANIKE • LJUBLJANA

S-3

Planinska obletnica v Dolini

V jubilejnim letu, ko se z raznimi prireditvami spominjamo sedemdesetletnice ustanovitve prvega slovenskega planinskega društva in torej tudi slovenskega planinstva sploh, praznujejo tudi planinci v Dolini svojo šestdesetletnico. 19. aprila 1903 je bila namreč ustanovljena podružnica planinskega društva na Jesenicah. Sedež pa je bil po prizadevanju dr. Tičarja kmalu prenesen v Kranjsko goru. Ta podružnica SPD je povezovala dolga leta planince z Jesenic, Hrušice, Dovjega, Mojstrane, Gozda, Kranjske gore, Podkorena in Rateč. Zato upravičeno lahko trdimo, da ta šestdesetletni praznik velja enako za vse planince Zgornje Savske doline. Ob tem jubileju se s hvaležnostjo in prijateljstvom spominjamo vseh tistih mož in žena, ki so tu v osrčju Triglavskega pogorja in Karavank opravljali junaško pionirsko delo. Bogate sadove njihovega delovanja še dandanes uživamo, jih pa še težko v celoti pravično ocenimo in do kraja pretehtamo. Slovenski živelj pod temi gorami je bil v zadnjih 60 letih izredno izpostavljen raznarodovalnemu pritisku s severa. Prav tu v neposredni bližini je potekala ena od važnih smeri germanskega mostu na Jadran, bohinjska železnica. Razen tega je bil dolgo desetletja domači slovenski človek odločilno navezan na zaslužek v železarni K. I. D. na Jesenicah in v cementarni v Mojstrani, ki sta bili obe last agresivnega tujega kapitala, pa sta zaradi tega po svojem vodstvenem in tehničnem osebju predstavljala bojno patrolo in postojanko v velikopoteznih raznarodovalnih načrtih. V teh načrtih so odigrale pomembno

vlogo tudi nemške in avstrijske planinske in turistične organizacije. Slovenska planinska organizacija je bila v teh prvih desetletjih močan stebel odporu. Najznačilnejši in najbolj znan, čeprav ne edini v tem odporu, je bil Aljažev boj za slovenski Triglav.

Šele polom velike avstro-ogrške monarhije leta osemnajstega je razbil že močno stisnjene okove in rešil vsaj za nekaj časa pravdo za narodnostni obstoj. Planinska organizacija se je lahko z vsemi silami posvetila obnovi in izgradnji planinskih poti in postojank. Seveda pa se je v sistemu stare Jugoslavije neprenehno morala boriti z gospodarskimi težavami in pomanjkanjem sredstev. Vendar se je v tem času močno razvila tudi alpinistika, gorsko smučanje, planinska fotografija. Tu je poleg planinskih društev v Dolini uspešno delovala tudi podružnica Turistovskega kluba Skala na Jesenicah.

Skrajna smrtna nevarnost ne le za narodnostni obstoj, temveč sploh za fizični obstanek pa je v te kraje prišla leta enainštiridesetega, ko je hitlerjevski zločinski fašizem proglašal in že tudi začel s popolnim iztrebljanjem domačega življa. Zločinske nakane, formalirane v Hitlerjevem povelju: »Machen Sie mir das Land wieder deutsch« in v napisih na poštnih znamkah kot na primer »Meistern — deutsch für immer«, »Triglav — deutsch für immer«, so začeli uresničevati s selitvami, streljanjem talcev, masovnimi zapiranjmi v Begunje in v uničevalna nacistična koncentracijska in »delovna« taborišča. Odločni in pogumni partizanski upor, v katerem so imeli vidni delež tudi najboljši planinski delavci, je preprečil najmračnejše načrte pobesnelega zločinstva. Med padlimi borci, talci in žrtvami taborišč je prenekatero ime planinskih organizatorjev, alpinistov, reševalcev, gorskih smučarjev, vodnikov in nosačev.

Fo drugi svetovni vojni je narodna in socialna osvoboditev z vsemi silami in krepkimi sredstvi podprla planinsko delo. Planinstvo se je z novimi silami in navdušenim poletom vklju-

planinski vestnik

70 let slovenskega planinstva

čilo v delo za obnovo in izgradnjo nove socialistične Jugoslavije. To pa še s toliko večjo vnemo in pripravljenostjo, ker so načela socialistične ureditve družbe planincem še posebej blizu in draga: tovarištvo in solidarnost med ljudmi v dobrem in slabem, medsebojno in mednarodno sporazumevanje, svobodoljubnost, požrtvovalnost, nesebičnost, pogum, vztrajnost, pravičnost, spoštovanje narave...

S ponosom gledamo na prehojeno pot, na pionirsko in klasično dobo planinstva v Dolini. Preteklost nas lahko navdušuje, spomini na junaške dni bojov in prizadevanj nam kažejo pot tudi naprej.

Časi pionirskega in klasičnega planinstva so minili. Pred 50, 40 in še 30 leti je bilo planinstvo še razmeroma nerazvito in nezahtevno.

Dandanes nam marsikje in marsikdaj odpuvedujejo svoječasna klasična planinska merila. Razvoj turizma, katerega prvi začetek je bilo prav planinstvo, iz leta v leto bolj pljuska čez stare bregove in poplavlja ter odplavlja zdaj to zdaj ono pravilo, načelo, navado. Tudi planinstvo ne more več životartiti samo v nekdanjih navadah in spominih. Razvoj moderne družbe, nova pojmovanja in ureditve, ki jih je sprožila in postavila na dnevni red v svetu oktrobrska, prinaša pa po njenem vzgledu in navdihu še ljudska revolucija, nezasišan in za naše planinske predhodnike še povsem neznan vzpon tehnike in vseh materialnih sil, osvoboditev dela in delovnega človeka, dvig splošne izobrazbe in duševnih potreb sodobnega človeka... itd., vse to krepko odmeva tudi po naših gorskih dolinah, bregovih, stenah in vrhovih. Zato ne moremo obstajati in sanjaško živeti samo v spominih... Sodobna in čisto povsem nova vprašanja zahtevajo od planinskih delavcev novih odgovorov, novih ukrepov, novih pogledov, smelih zamisli in odločnega izvrševanja.

Gre skratka za modernizacijo planinstva, za sodobno planinsko misel in dejanje, ki upošteva kolikor le mogoče vse spremembe in zahteve, kakor nam jih prinaša sodobno pospešeno življenje. V tem pa imajo planinci iz Doline, vse od Jesenice do Rateč, še prav posebno in še kako važno vlogo. Pripraviti morajo gorski svet, ki ga upravljajo, tako da bo vedno v večji

meri lahko prijetno bivališče za počitek, da si bodo tu nabrali zdravja ter novih duševnih in telesnih moči novi in novi deset in stotisoči delovni ljudje iz domačih in tujih krajev. Zaenkrat sicer ob novi ustavi šele govorimo o 42-urnem delovniku. Ni pa daleč čas, ko bo postal resnica tudi petdnevni delovni teden. Ljudje bodo imeli mnogo več prostega časa; mnogi od njih ga bodo hoteli prebiti v gorah in gorskih dolinah. Razen tega vedno večje osredotočanje prebivalstva v mestih (urbanizacija) vse bolj postavlja na dnevni red potrebo rednega vračanja v naravo in k naravi. Za te in take potrebe bivši, da tako rečem, »idilični« koncepti v planinstvu ne zadostujejo več. Planinstvo ni več samo šport nekaterih navdušencev in zanesenjakov, temveč postaja širok, množičen pokret in redna življenjska potreba, sestavni del standarda sodobnega človeka. Dosedanje naprave in ureditve v našem gorskem svetu, domovi, pota itd. so grajene in pritrjene za potrebe še razmeroma maloštevilnih planincev pred 30, 40 ali celo 50 leti. Modernizacija in izpopolnitev teh naprav je izredno pereča in tako nujna, da je vsaka zamuda škodljiva in lahko usodna za razvoj in ugled ne le planinske organizacije, temveč tudi za razvoj našega turizma in narodnega gospodarstva sploh. Podrobno in nazorno: Dolina Planice ne more več tako naprej. Niso tu samo smučarske skakalnice in smučišča. Tamar zahteva temeljito rešitev, posebno še, ker bo slej ali prej avtomobilska cesta prodrla prav pod vznožje Jalovca. Vrškič je dandanes že vsesplošna javna spodtika in predmet neštetihi upravičenih kritik. Ne more ostati samo pri rekonstrukciji Tičarjevega doma. Že sedanji turistični, smučarski in planinski promet zahteva povsem nov prostoren Erjavčev dom, povečano kočo na Gozdu, morda tudi nov hotel v bližini sedanjega cestarskega doma, nove objekte ob Poštarskem domu itd., ki bi bili dostopni po obnovljeni sedaj opuščeni trasi nekdanje vojaške ceste itd. Ni tako brez podlage, če se že danes govori o žičnici od koč na Gozdu do Erjavčeve koč in potem na Rupe, kjer so na severni strani Mojstrovke vse do Slemenca in s prehodom v Tamar prikladna smučišča. Mar bi bilo čudno, če bi planinci sčasoma postavili planinsko kočo na Slemenca, posebno še ko zvezna steza tja do

Vitrancu in njegove žičnice sploh ni nobena posebna težava ali strošek?

Vsi soglašamo v tem, naj ostane svet med Pišnico, Savo in Triglavsko Bistrico (jedro Martuljkova in Škrlatiška skupina) tak, kot je. Treba bi ga bilo zavarovati pred vsakršnimi posegi kot naravni park. Toda Vrata so že odprta. Ni več daleč čas, ko bo cesta mimo Peričnika v Vrata razširjena in rekonstruirana, ko bo do Aljaževega doma speljana elektrika in bo sedanji Aljažev dom še veliko bolj pretesen, kot je že zdaj. Misliti bo treba na nov Aljažev dom ali vsaj primerne dodatne objekte. Nujen je že zdaj ureditveni in zazidalni načrt za Vrata, ker se že dela škoda z raznimi divjimi gradnjami in improvizacijami. Triglavske žičnice iz Spodnje Krme v Zgornjo Krmo in na Staničevo kočo ter morda celo na Kredarico bodo močno spremenile način planinstva ob samem Triglavu. Planinska društva Bled, Gorje, Mojstrana, Jesenice in Javornik pa tudi Gorska reševalna služba bodo ob teh žičnicah imela vse težje in nove tudi docela planinske naloge, ki bi se jih morala lotevati že sedaj. Na drugi strani Save čaka Golica — ta edinstvena gora evropskega slovesa in zanimanja — na obnovo najprej spodnje, potem pa najbrž tudi Kadilnikove koče. Tudi Rožca ter Kepa z nekdanjimi planinskimi kočami v Mlinci in na Jepci čakata že na svojo obnovo.

Nalog v Dolini je — poleg domov, koč in poti — seveda še več, saj se raztezajo od alpinizma in gorskega smučanja prek potov in markacij pa gorske reševalne službe tja do kulturnih nalog in dela z mladino.

To, kar preteklih 60 let planinstva v Dolini lahko izroči sedanjim in bodočim planinskim delavcem, ni tako malo, čeprav sedanjim razmeram le še komaj ali pa že nič več ne ustreza. Predvsem pa je to nauk, da brez velike požrtvovalnosti, idealizma in navdušenja za gorski svet in za prostovoljno planinsko delo ni in ne more biti velikih uspehov. Prav te stalne in plemenite lastnosti pravih planincev, ki so odlikovale tudi naše planinske pionirje in predhodnike, pa so tiste, ki največ tehtajo in največ pomenijo. Zato pa segajo čez vse dobe in čez vse rodove.

Dr. Miha Potočnik

Ob treh planinskih jubilejih

Evgen Lovšin

V prvem članku* smo omenili leposlovje, umetnost in znanost, ki spremljajo planinstvo, alpinizem in alpinistiko, in ugotovili, da je imelo planinstvo v obdobju treh jubilejev še svoje posebne znanstvene in leposlovnice namene.

Planinska literatura, podzvrst potopisne literature, ki jo je gojila naša planinska dejavnost, je bila tako kot ta v svoji celovitosti polna leposlovnih in znanstvenih (prirodoslovnih in družbenih) elementov. Bila je čustveno in umsko razgibana izpoved človeka o prirodi, s katero se je zaupno izživljal. Spričo naravnih lepot kot poetičnega navdiha je segel na leposlovna področja opisov, osebnih vtisov in doživetij, pa tudi s srčno toplino in tankim posluhom opazovanih in sodoživljenih življenjskih usod, razgibanih dogodkov in včasih pretresljivih tragedij domorodca in priložnostnega planinca in smučarja ter reševalca.

Po drugi strani pa je bila planinska literatura polna realističnega prikazovanja in opisovanja gora v raznih smereh znanosti, kakor so imenoslovje in terensko izrazoslovje, narodopisje, odkrivanje pristopov na vrhove, socialno-ekonomska problematika gorskega človeka, zaščita prirode in predhodno spoznavanje njenih pojavov itd.

Med kulturno-literarno delo smemo uvrstiti vse delovanje na polju telesne kulture in telesne vzgoje s široko razvejanostjo, kakor so članki o organizaciji dejavnosti v gorah, o vzgoji mladine, o gorski reševalni službi, o zdravstveni in rekreacijski plati planinstva,

* Planinski vestnik št. 8/1963, str. 260

o tehniki alpinistike, o prvi pomoči, o turizmu in podobno.

Posebej v novejši dobi se je razlila reka gorskih potopisov v silno širino nadrobnega in strokovnega opisovanja, specifičnega in specialnega. Bogati s planinsko literaturo so vsi alpski narodi. Pri tem moramo Angležem, čeprav nealpskemu narodu, priznati zaslugo pionirjev odkrivanja in opisovanja visokih gorovij.

Ne moremo mimo ene ali dveh značilnosti kulturnoliterarnega delovanja v planinstvu, posebnosti, s katerimi se to kulturno delovanje razlikuje od čistega umetniškega ustvarjanja in od teoretičnega znanstvenoraziskovalnega dela pri pisalni mizi.

Kulturno delovanje na raznih področjih planinstva in alpinizma je povezano po eni strani v večji ali manjši meri z aktivnim, fizičnim uveljavljanjem človeka v gorski narodi. Po drugi strani imajo znanstveni izsledki in ugotovitve svoj praktični pomen. Gre za večjo duhovno in umsko raven človeka, za njegovo telesno stanje in zdravje, za notranjo harmonijo kot bistveno postavko večje delovne storilnosti, v političnem pogledu za patriotični čut in za obrambne zmogljivosti. Ob treh jubilejih se spomnimo najprej začetnikov domače planinske literature, v časih ko je želja po doživetjih, po odkrivanju novih poti in po materialnih koristih začela vabiti izobražence na planine, posebej na Triglav. Tu so znani: Baltezar Hacquet, ki je pisal v nemškem jeziku o pristopnih poskusih, naš prvi alpinist in zaslužni kulturni delavec Valentin Stanič, prvi slovenski pesnik Valentin Vodnik in podjetni kaplan Jakob Dežman. Pustili so nam zelo zgodnje tekste planinskih potopisov, zanimivih beležk o ljudeh, favni in flori, nasvete, kako potovati po do takrat slabo obiskanih, neobljudenih gorskih pokrajinah. Med zgodnje slovenske planinske pesnike spada Vodnikov sovrstnik Jakob Zupan.

Poleg mnogih, večinoma v nemškem jeziku o naših planinah pisanih potopisov so sredi prejšnjega stoletja za nas važni slovenski planinski članki in planinske pesmi od Ravnikarja-Požencana, Kurnika, Josipa Levičnika, Janka Vijanskega, Blaža Potočnika, Hueberja, Bleiweisa, Bilca, Tomana, Cegnarja, Levca itd. Kljub domovinski misli in ljubezni do nje, kljub občudovanju prirodnih lepote je Fran Levstik imel za potrebno opo-

zoriti novičarje (kar velja še danes v isti meri) na naslednje: »...ogibati se silo obširnega popisovanja krajev, še tako lepih, ako ni potrebno... človek je prva reč, vse drugo ima le toliko veljave, kolikor je dobi po njem...«

Med najbolj znane gorske potopisce tistih časov štejemo profesorja Ivana Tuška, ki nam je na poseben, izviren način popisal planšarsko življenje pod Triglavom, dalje starosto slovenskih planincev Franceta Kadilnika s kopico opisov hoje po naših Snežnikih in župnika Simona Robiča, ki je opisoval v Novicah svoje ture po Kamniških Alpah.

Če bi se spustili po vzorcu Dreverjeve »Zgodovine alpske literature« v ocenjevanje okrog dve sto pomembnejših planinskih pisateljev in člankarjev, bi ta jubilejni članek dosegel obseg zajetne knjige.

Preden homo naštel nekaj svetlih imen iz specifične planinske leposlovne in znanstvene, posebej potopisne literature, ne moremo mimo trch, ki so to specifičnost daleč presegli, ki pa jih upravičeno prištevamo med planinske pesnike in pisatelje. To so: Janez Mencinger s svojo Hojo na Triglav, goriški slavček Simon Gregorčič in Prešernov rojak pisatelj Fran S. Finžgar. Pozneje se jim je pridružil Janez Jalen s svojim »Tropom brez zvoncev« in drugimi čisto planinskimi motivi.

V nemškem jeziku je pisal slavne stvari o naših gorah dr. Julius Kugy, ki ga uvrščamo med največje poete gorske narode. Naj ugotovimo, da imamo Slovenci Kugyja samo v danes docela neustreznem prevodu Mire Debelakove in še to samo en del njegove prve in najgloblje izpovedi: Aus dem Leben eines Bergsteigers. A Kugy je pisal še mnogo več in ravnotako predano o naših krajih in ljudeh.

Med angleškimi svetom je širila sloves naših gorskih krajev in ljudi lektorica angleškega jezika na ljubljanski univerzi gospa F. S. Copeland.

Želimo, da v nadaljevanju ne bi utrujali cenjenega čitatelja s suhim naštevanjem tistih, ki so prispevali k rasti slovenske kulture, zlasti na področjih človeka in gorske narode, a kako priti do »priznanja naše širše kulturne javnosti, priznanja, ki ga planinci ne samo zaslužijo, ampak jim tudi pripada, če nočemo biti do gibanja in njegovega pomena

krivični«, kakor so napisali Naši razgledi, maja letošnjega leta?

Poleg premnogih imen pa so težave pri označevanju avtorjev, ki se udeležujejo na raznih področjih planinstva. Nekatere bomo prikazali kar z naslovom njihovih knjižnih del.

Gore so dale poetični navdih za nekaj lepih glasbenih, liričnih, epskih in pripovedniških del triglavskemu župniku, graditelju triglavskih postojank, glasbeniku Jakobu Aljažu, mnogim našim pesnikom, posebej Alojzu Gradniku, Otonu Župančiču, Ludviku Zorzutu, Jušu Kozaku (Beli maccsen) itd.

Romana Ivana Bučerja: Koča na robu in Čez steno sta posegla v viharje gora in človeške duše, Edo Deržaj je slikal in pisal Pod Špiki, v Gruhu in Podobah gore in ljudi.

Vladimir Bartol je šel v globine po prvi svetovni vojni razbite notranjosti Klementa Juga (Al Araf, Veliko preizkuševališče).

Jancz Gregorin je poleg nekaj prelepih stvarí izdal zbirko spisov raznih avtorjev »iz katerih diha samotnost in skritost ter tiha ogorčenost borbe z goro« (V borbi z goro).

Neumorni, zanimivi opisovalec Kamniških planin in ljudi, njihove zgodovine, svojih doživljanjev in plezalskih uspehov je Boris Režek, tudi danes še kvalitetni in pogostni sotrudnik Planinskega Vestnika (Svet med Grintovci).

Ne moremo mimo vzgojnih in raziskovalnih spisov Pavla Kunaverja (Na planine, Po gorah in dolinah itd), ne mimo psiholoških člankov in opisov prvenstvenih plez dr. Klementa Juga, utemeljitelja slovenske alpinistike (Zbrani planinski spisi Klementa Juga), ne mimo planinskega ideologa in umetnostnega zgodovinarja Rajka Ložarja (Slovenske planine v risbi in sliki), ne mimo narodopisca Josipa Vandota in ne mimo prirodoslovca Jožeta Zazule.

Dr. Henriku Tumi smo dolžni več naslovov. Nesporno je najvažnejši prvi predvojni ideolog alpinizma in alpinistike med Slovenci (Pomen in razvoj alpinizma).

Tuma je zaslužen mož na polju socialno-ekonomske problematike gorskega prebivalca in na polju imenoslovja. Na tem področju sta dala prav tehtne prispevke še vedno neumorni dr. Jakob Prešern in dr. Josip Šašelj. Naš najbolj priznani terenski izrazoslovec in slovenski Baedcker je Rudolf Badiura (Vodič kroz Jugoslovenske Alpe, Slovenija).

Izredno plodovit planinski pisatelj in organizator je bil Fran Kocbek (Savinjske Alpe, dr. Joh. Frischauf, planinski koledarji, ideološke razprave).

Ideološko, zgodovinsko in spominsko tematiko najdemo v raznih spisih dr. Frana Tomiška, tudi organizacijsko v člankih dr. Jožeta Prečnarja.

Pred očmi so nam raznovrstni in številni prispevki na raznih področjih urednikov Planinskega Vestnika: prvega urednika Antona Mikuša, dolgoletnega urednika dr. Josipa Tomiška z znanim Antibarbarusom, dr. Arnošta Brileja, čigar zbrani spisi čakajo na objavo, in končno Tineta Orla z raznovrstno tematiko.

Med pisatelje z največjim opusom v planinskem spisju spadajo zgodovinsko usmerjeni Josip Wester (Iz domovine in tujine) s čistim in izbrušenim slogom in jezikom, hudomušni, zabavni in poučni Janko Mlakar (Izbrani planinski spisi) in ideolog, estet, neumorni popotnik dr. I. C. Oblak.

Kmalu bo štirideset let, odkar je še danes prizadevni Vilko Mazi začel pisati o raznih stvareh v Planinski vestnik.

Od starejših potopiscev omenjamo samo dr. Antona Šviglja, Celjana dr. Milka Hrašovca, Piparja Josipa Hauptmana, dr. Frana Ogrina, Rada Peterlina-Petruško, Brunona Rotterja, za njimi so prišli še Zorko Jelinčič, Slavko Peršič, Anton Seliškar in drugi.

Alpinizem kot ideja izživljanja človeka v gorski narodi in alpinistika kot telesno, fizično delovanje sta v planinskih društvih in posebej v »Skali« našla odprta vrata. Mnogi alpinisti so v zanimivih člankih pripovedovali o svojih doživljanjih, opisovali nove smeri in nadaljevali delo dr. Tume in Klementa Juga. Sem spadajo sočni opisi prvenstvenih plezanj zlate naveze (Joža Čop, Stanko Tomišek in Miha Potočnik), ki jim je dal čar in bistrino dr. Miha Potočnik. Morda bo te »raztresene ude« zbral, priključil nove in obogatil planinsko literaturo s knjigo, ki bo goram zapisanemu in predanemu v veliko zadovoljstvo.

Mirko Kajzelj je s pomočjo tovarišev Skalašev izdal »Naš alpinizem«, zbirko opisov plezalnih tur v naših Alpah. Delo predstavlja temelj in kroniko slovenske alpinistike.

Kot prvenstveni plezalec v Kamniških Alpah nam je Vinko Modec dragocen zlasti na področju plezalne tehnike in pripomočkov.

Ko prelistujemo Planinske Vestnike pred drugo svetovno vojno, smo v zadregi zaradi obilice kakovostnih prispevkov, ki jih je dala neugnana mladost planincev in plezalcev. Tu je Mira Debelakova s številnimi opisi prvenstvenih plezanj, tu so ing. France Avčin, Marjan Lipovšek, Jancz Kveder, dr. Stane Tomišek, Cene Malovrh, Vladimir Topolovec in drugi, ki so v svojih začetnih člankih, vsak v svoji smeri in s svojimi značilnostmi, odkrivali z izvršenimi dejanji odnose do visoke prirode. V člankih Evgena Lovšina se nam že prikazujejo nekatere silhuete gorskih vodnikov.

V Planinskih Vestnikih od leta 1895. do leta 1940 je 1137 člankov in razprav z raznih planinskih področij in 243 slovstvenih ocen in prikazov knjig in samostojnih spisov. Med avtorji najdemo tako vseučilišnega profesorja kakor bistrega, umnega tovarniškega delavca. Omeniti bi morali še mnogo imen, da ne bi bili nikomur krivični. Menimo, da našeta imena in označbe zadostujejo, saj bo šele opis povojne dobe, ki je dala sorazmerno še več, dokončno omogočil sodbo o kulturno-literarnem delu planinstva in alpinizma kot izdatnem prispevku k slovenski kulturi sploh.

Že sedaj smemo reči, da je pri Slovencih ustvarjalno hotenje in vsebinsko iskanje na polju planinske kulture izredno obsežno, a ne najmanj pri neposrednih aktivnih gorohodcih, plezalcih in smučarjih. V tej leposlovni, poljudno-znanstveni in vzgojni ter raziskovalno-odkriateljski literaturi je razviden en del prave podobe Slovencev, njegov odnos do prirode, zlasti njenega gorskega dela, njegovo močno nagnjenje k narodi in njenim pojavom, kar smemo imeti za eno njegovih značilnih kulturnih potez.

Naša predvojna planinska literatura v najširšem pomenu besede je imela za osnovo demokratično in svetovljansko usmerjenost Prečernovega slovenskega patriotizma in človekoljublja. In to ima tudi danes.

V tretjem delu našega razpravljanja o kulturnem pomenu planinstva se bomo podrobneje ozrli na prehojeno pot zadnjega desetletja. Tu se nam odpira problematika planinstva bližnje bodočnosti.

V planinstvu nam gre za pravico in resnico. Zato ne moremo v zvezi s planinskim spisjem mimo naslednjih ugotovitev, katerih predmet sodi v predvojne čase našega planinstva:

Greben Peuterey

Milan Valant

Nad vasico Entrèves se iz zelenih travnatih pobočij, pogrnenih s preprogami pisanega cvetja, v vsej svoji sili in veličini počene prav pod nebo greben. Njegov čudoviti obris se spaja z modrino, razlito preko mogočnih vrhov nad Courmayeurjem.

Precej let je že, odkar smo s prijatelji, naslonjeni na ograjo pred domom Torino, občudovali in zamaknjeno zrlj v izzivajoča pobočja, ki so se iz zelenih globin dvigala pred nami v greben Peuterey. Od takrat nas hrepenenje ni zapustilo; želeli smo, da bi nam gora podala roko in nas pustila v svoje svetišče iskat doživetij.

Iz Courmayeurja smo se z avtobusom odpeljali v lepo dolino Val Veni, ki leži na vzhodnem pobočju Mont Blanca. Težki oblaki so pritiskali k tlom, megle so se vlekle v črnih ostenjih in bilo nam je kar malo tesno pri srcu. Namenjeni smo bili v čisto nov svet, poln divje lepote, toda že prvi dan smo dočakali žalosten sprejem. Avtobus se je ustavil

S podrobnim študijem odkrivanja visoke gorske prirode smo prišli do spoznanja, da »sodi utiranje poti v visokogorski svet med tista prizadevanja, ki so vezana na dobrošno mero samonikle tvornosti in osebnih sposobnosti. Pri tem utiranju so bistveno sodelovali slovenski gorski vodniki« (Cene Malovrh, Naši razgledi št. 14/1961) in »da ni mogoče mimo spoznanja, da nosi planinsko dejanje običajno podpis pomočnika, ne pa mojstra« (Evgen Lovšin, V Triglavu in njegovi sosseščini str. 157). Zato ne moremo na tem mestu mimo treh imen, ki druge čeprav tudi visoke vrhove presegajo. To so zaslužni gorski vodniki Luka Korošec, Jože Komac-Pavr in Joža Čop.

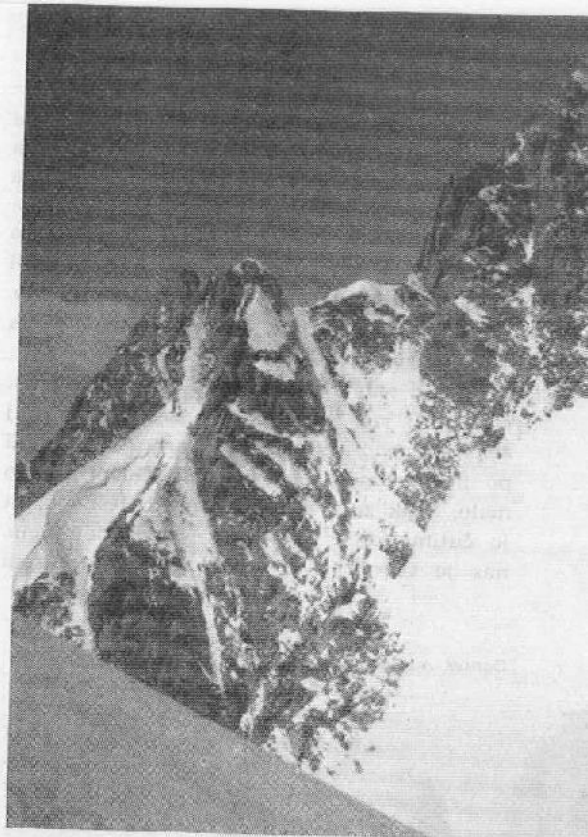
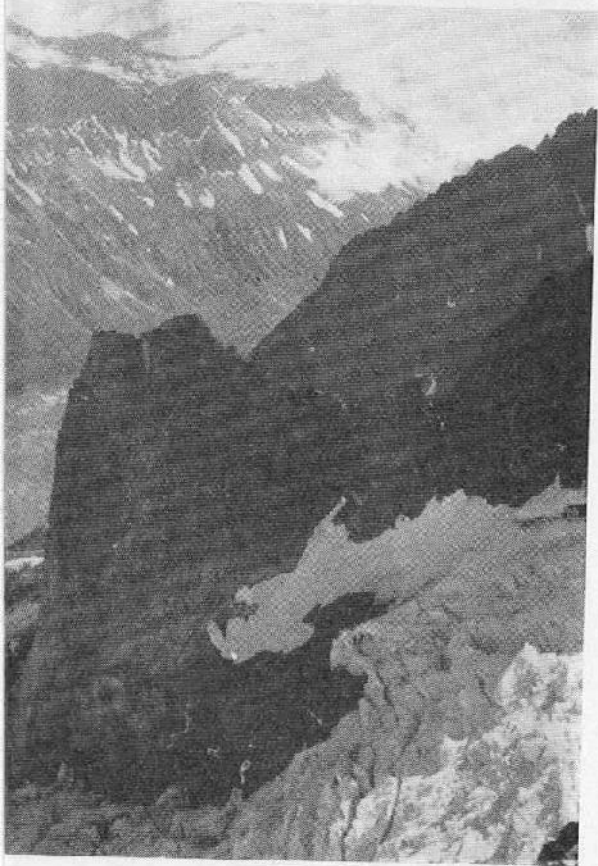
(se nadaljuje)

malo pred Cantine de la Visaille. Težko opremo smo preložili na tla in iskali primeren prostor za taborišče. Na lepi gozdni jasi ne daleč od poti, ki pelje proti zavetišču Gamba, smo si uredili šotore. Postavili smo jih na obronku gozda. Vodo smo imeli blizu in ni nas motilo, čeprav je bila ledeniška. Prve deževne kaplje so udarile v napeta šotorska krila, ko smo se po dolgotrajnem potovanju odpravili k počitku.

Jutro nas je prehitelo. Šele pozno dopoldne smo zaspani pokukali v sončni dan. Na jasi so domačini pospravljali seno in prav skrbelo nas je, kdaj nas bodo napodili. Oblekel sem kopalke in stekel na diplomatski razgovor. Le za silo smo se sporazumeli in ko so mi dopovedali, da jih prav nič ne motimo, sem jim veselo ponudil pomoč. Zelo jih je zanimalo, katere narodnosti smo. Povedal sem, da smo Jugoslovani, in takoj so v zboru dejali: »A, Tito, Jugoslavija.« Pomagal sem jim pove-

Col Innominata — ledenik Fréney

Col Emile Rey

zovati seno, ko pa sem jim potrgal nekaj vrvi, sem dobil novo ime — diavolo.

Naš cilj greben Peuterey je bil še daleč. Visoko nad skrivenčenimi macesni so kipeli kvišku vrhovi, katerih imena smo že dobro poznali. Ker so se vrhovi skoraj vsak dan odeli v belo tančico, smo se odpravili samo na ogled. Pot nas je peljala skozi macesnov gozd, dalje pod veliko skalnato pregrado in preko velikega praga do kočice Gamba. Ves čas smo poslušali ječanje gora, saj smo bili med dvema velikima ledenikoma, ki neprestano polzita navzdol in preko velikega skalnatega pragu potiskata gore ledu.

Ogledali smo si zavetišče in se kmalu odpravili naprej proti Col de l'Innominata. Sneg je bil mehak in že kar utrujeni smo prilezli v škrbino. Pred nami se je odprl svet, divji in lep, da smo kar ostrmeli. Ledenik Fréney je razbit in razklan, globoko zažrt v svojo strugo med grebenoma Innominata in Peuterey. Z očmi smo iskali prehod skozi ta labirint ledenih serakov in razpok. Pri strmem ledenem kuloarju smo slutili v škrbini med Dames Anglaises in Aiguille Blanche bivak, varno zavetje, ki ga je postavil človek, da bi

bil lažje kos mogočnemu velikanu. Črna ostenja Aiguille Noire s svojim nazobčanim grebenom na desni strani so nam vzbujala strah. Vse je bilo tako mogočno, razsežno. Aiguille Blanche in vrh Mont Blanc sta bila pogrnjena s črno megleno odejo in izgubili smo vsako upanje na uspeh. Sklenili smo, da poiščemo pot preko ledcnika in se še ta dan vrnemo v dolino.

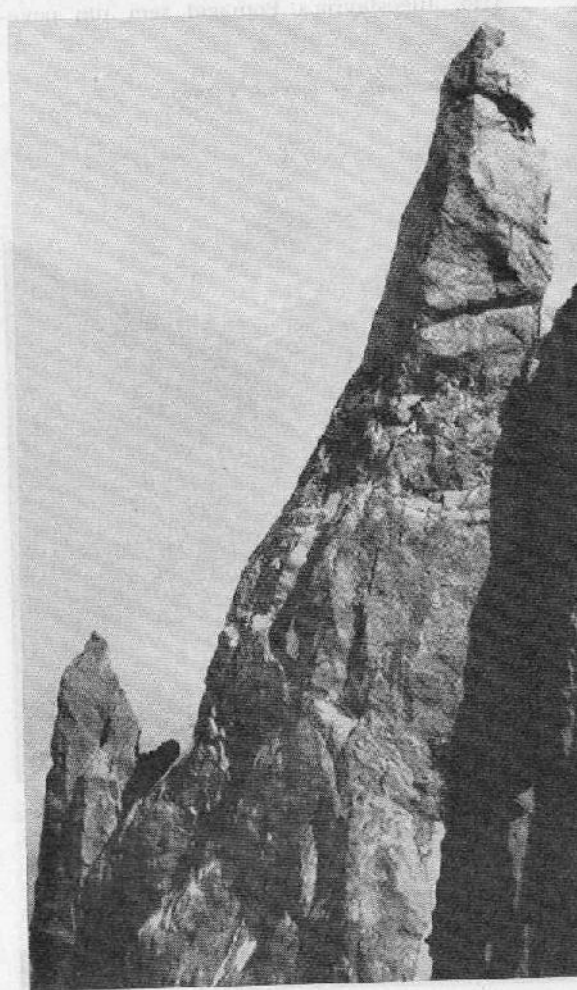
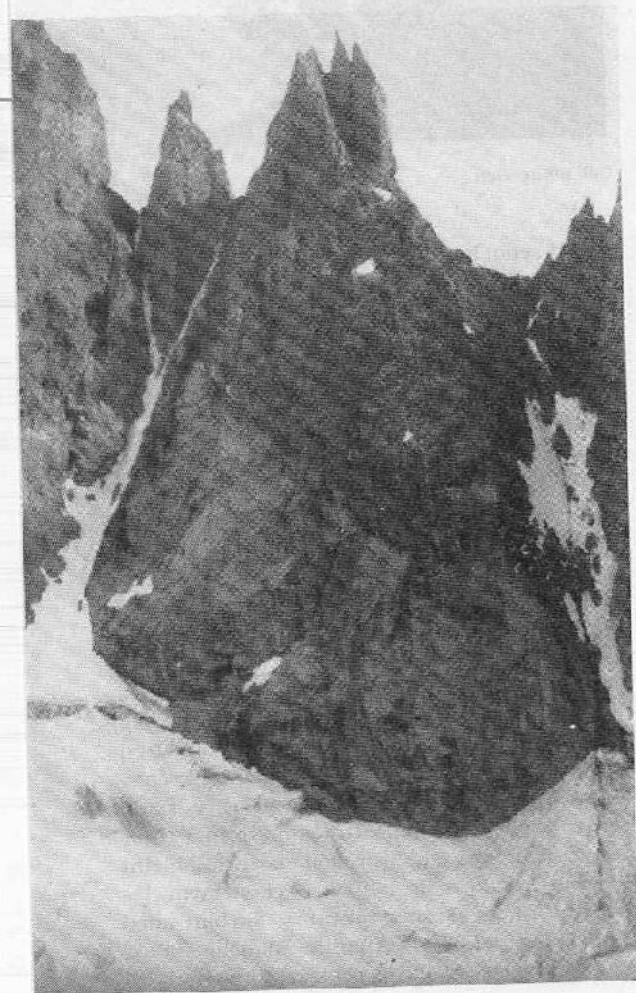
Naslednji dan smo se pripravljali za naskok. Doživljali smo to, kar smo že mesece prej želeli. Skrbno smo zbirali stvari, da bi ne bili po nepotrebnem obremenjeni. Govorili smo malo, vsak zase je premišljeval, tesnoba, ki jo čutimo pred neznanim težkim dejanjem, nas je tiščala v grlu. Zvečer dolgo nisem

zatisnil očesa, premetaval sem se v spalni vreči, šele sedaj sem se dobro zavedel, kaj nas čaka. Noč je bila temna, le redke zvezde so migljale med oblaki.

Dopoldanska vročina je pripekala, ko smo se težko obloženi pripravili na pot. Do kože Gamba smo si žejo gasili s studenčki, ki so nam grla še bolj osušili. Kmalu smo prišli do škrbine Innominata in se spustili na ledenik. Napredovali smo hitro, saj smo pot dobro poznali. Med razpokami na ledeniku nas je čakalo presencčenje, podrl se nam je snežen mostiček, preko katerega smo prejšnji dan tako varno hodili. Razpoka je bila zelo globoka in široka, tako da smo morali iskati drugo pot. Obstali smo na nekakšnem otočku,

Dames Anglaises

Stolp Dames Anglaises

z vseh strani so zijale razpoke. Morali so me spustiti v eno izmed njih, da sem lahko na drugi strani prilezel na površje. Zadnji je bil Tomaž in moral je skočiti na ledeno zagozdo v počti, tako da smo ga lahko potegnili iz zevajočega brezna. Pod ledenim kuloarjem, ki pelje do bivaka, je bil ogromen odlom. Na desni strani smo se pri kraju splazili preko in v strmem snegu zagledali stopinje, ki so držale navzgor. Sledili smo jim do konca, prestopili smo v levi rokav žleba in preko izredno krušljivega terena le prispeli v bivak Craveri, ki leži 3490 m visoko, stisnjen pod steno v škrbini Dames Anglaises. Mračilo se je že, ko sem odprl vrata bivaka. »Dober večer,« je nekdo pozdravil v angleščini. Začuden sem je odzdravil. Zopet presenečenje. Bil je avstrijski alpinist samohodec Urschler.

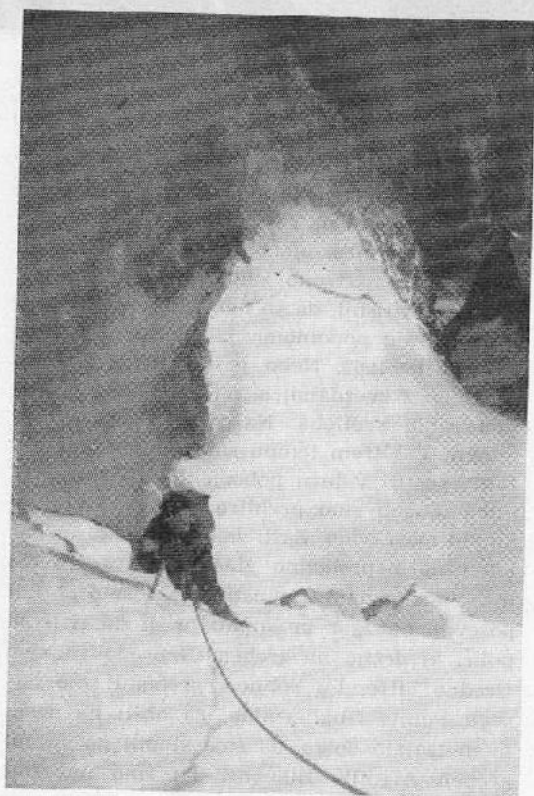
Tema se je neslišno vtihotapila med visoke stebre Dames Anglaises. V bivaku je kmalu nastalo hribovsko vzdušje; čeprav je bilo prav malo prostora, smo se le nekako zložili. Z novim znancem smo se kmalu spustili v pogovor. Kar malo smo se začudili, ko je predlagal, naj se sporazumevamo v angleščini. Pripovedoval nam je o skoraj neverjetnih doživljajih svojega asketskega in samohodnega potepuštva. Bil je čudak. Študent filozofije in fizike. Že vse poletje je bil v hribih brez denarja. Po raznih samostanih in cerkvah je mimogrede naprosil nekaj za pod zob. S kilogramom sladkorja in zavojčkoma fig in lešnikov je preplezal Les Hirondelles v Grandes Jorasses, nato težki in nevarni južni greben Aiguille Noire. Spustil se je na ledenik Fréney ter znova zlezal na Breche Nord des Dames Anglaises, namenjen v greben Peuterey. Imel je strgane čevlje, polomljene dereze, par klinov, kladivo in žlico. Tudi petdeset metrov dolga vrv mu ni manjkala in imel je kavlje, da se je lahko po enojni vrvi spuščal vso dolžino. Ponoči se mu telo stresa v krčevitih sunkih, verjetno ima načete živce, vendar tega ne prizna. Ob prijetnem kramljanju sem pripravil večerjo. Ponudil sem mu pojedino iz skupnega lonca. Lačen ni mogel odkloniti. Lačni smo bili vsi, jedli smo kakor volkovi. Zavedali pa smo se tudi, da nam bodo v višini nad štiri tisoč metrov kalorije potrebne.

Prebudil me je dež, ki je curljal skozi slabo streho. Do jutra sva molče čakala in namesto da bi nas visoko v Aiguille Blanche obsijalo sonce, nas je pozdravilo mrko, sivo deževno

Bivak Craveri

Col Peuterey — V ozadju Aig. Blanche

Aig. Blanche, Mt. Blanc de Courmayeur

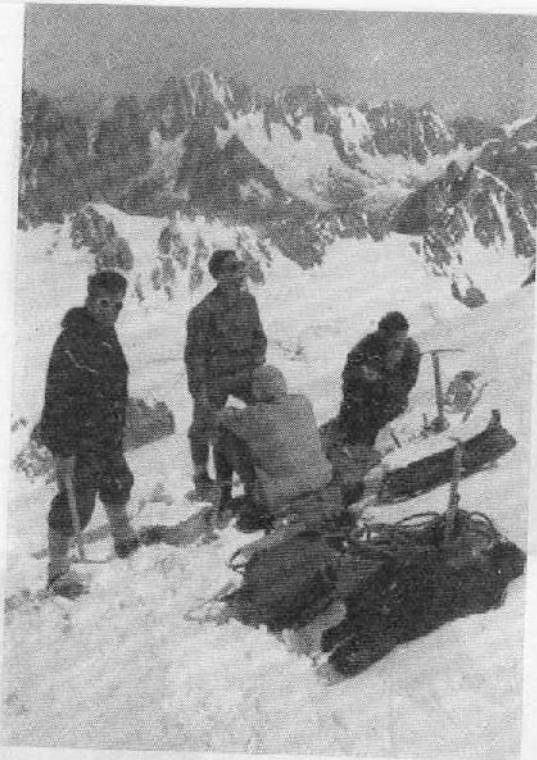
jutro. Megle so se trdovratno oklepale črnih granitnih sten in nam zapirale razgled. Proti večeru so se megle razvlekile in samo za hip je posijalo sonce. Močna želja nas je znova prevzela in nestrpno smo pričakovali jutra. Mraz je pritisnil, da so nam zobje šklepetali. Nastopilo je popolnoma jasno jutro, bilo je 8. avgusta 1962. Nebo je bilo še temno in posejano z zvezdami, le na vzhodu je trepetala rahla svetloba. Na vrnitev nismo več mislili. V hitrem tempu smo se kar nenavazani spustili v levo pobočje Pointe Gugliermine. Začeli smo prehitro in to se nam je kmalu maščevalo. Zašli smo previsoko in nalteli na neprehodne gladke plošče. Precej niže smo se morali spustiti, nato smo plezali poševno navzgor in kmalu prišli do sistema polic, ki držijo na greben. Napredovali smo izredno hitro. Po kopncem grebenu smo dosegli Pointe Gugliermine, ga obšli na desni in ni trajalo dolgo, da smo stopili na snežni greben Aiguille Blanche. Tu smo navezali

dereze in drug za drugim, kakor v sanjah, nadaljevali proti vrhu. Omamila sta nas višina in čudovito lepo jutro, ki se je izza vršne kupole Mont Blanca preselilo globoko v zeleno dolino. Mračna ostenja Aiguille Noire so nam ostala pod nogami, bližali smo se koti 4112 m. Tomaž, Kocina in Voranc so se zadovoljno smehljali, saj so brez posebnih težav prvič v življenju prekoračili višino štiri tisoč metrov. Še sedem sto metrov višinske razlike imamo do cilja. Samo še sedem sto metrov in na vrhu bomo. No, saj ni tako hudo, kot pravijo, smo pomislili, toda gora nam jo je čudovito zagodla.

Dopoldansko sonce je žgalo, da smo se skoraj precvrli. Korak je postajal počasnejši, za vsak večji napor je bilo potrebno precej volje in hitrega dihanja. Z vrha Aiguille Blanche smo se po vrveh spustili na sedlo Col Peuterey. Zvezali smo vse tri vrvi, da bi ga hitreje dosegli. Mi štirje smo res kar kmalu prispeli v sredino strmine, le Avstrijec se je s svojim

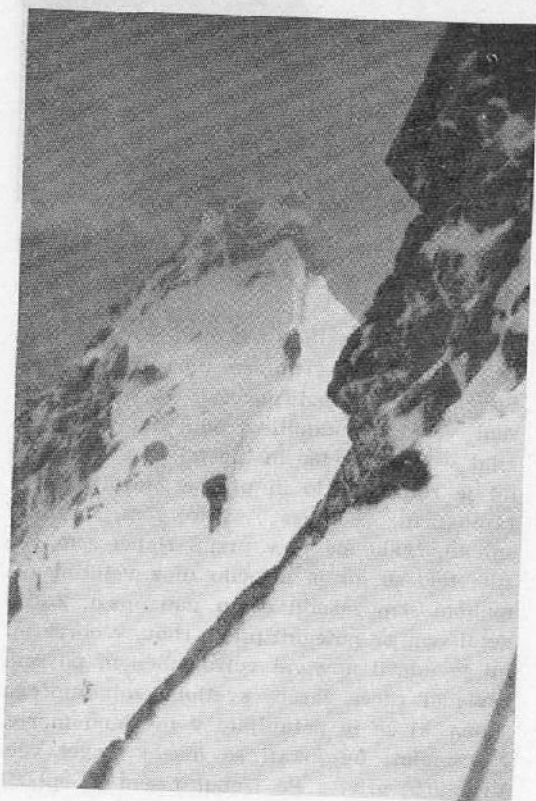
patentom za spuščanje zataknil v poledencem skalovju ter telovadil po zataktnjeni vrvi gor in dol, da nas je obhajala groza. Prosili smo ga, naj se vsaj naveže, toda niti slišati ni hotel. Na srečo se mu nič ni zgodilo in ves vesel je slednjič prižvenketal z avtomatom do nas. Še en spust preko ledenega odloma in kmalu smo prispeli v sedlo Peuterey (3934 m). Kazalca na uri sta pokrila številko dvanajst in sonce nam je neusmiljeno grelo že tako vroče glave. Morali smo nekaj pojesti, toda nič nam ni teknilo.

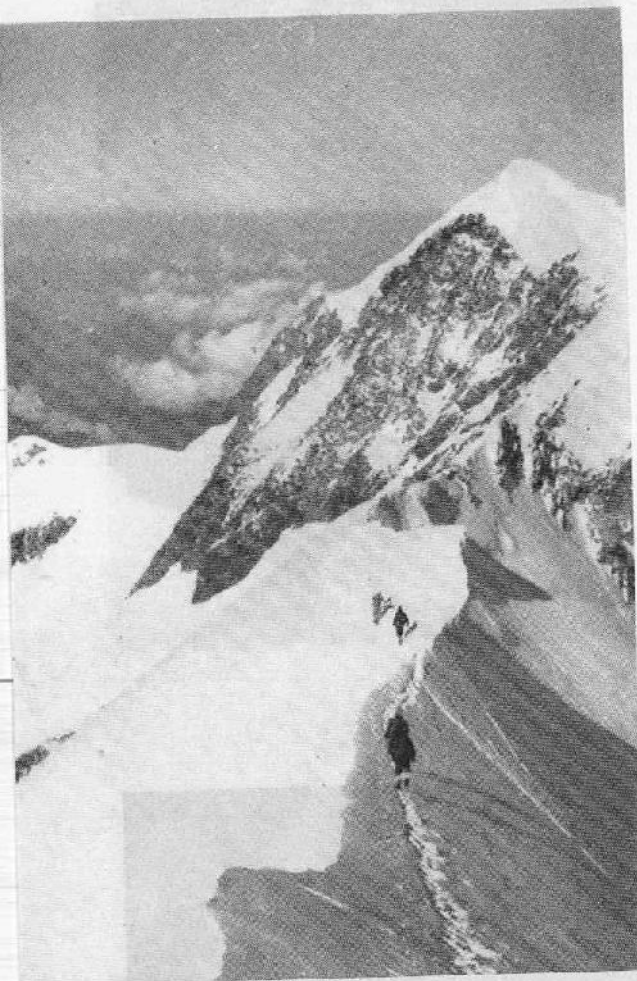
Sneg je popustil, udiralo se nam je globoko, novega snega je bilo vedno več, ko smo se iz sedla podali v precej strm Grand Pilier d'Angle. Zaradi slabih snežnih razmer smo morali slediti skalnemu razu. Vrv je le počasi polzela preko ramen in skozi dlani do tovariša. Meter za metrom smo se vzpenjali vse više in više po rumenem granitu. Po policah je ležal sneg in po skalah se je cedila voda tako vabljivo, da se nismo premagali, čeprav smo dobro vedeli, da je ne smemo piti. Raz nas je tako zamotil, da se nismo utegnili ozirati po okoliških vrhovih in šele, ko smo prispeli na greben, smo se malo razgledali. Ogromni ledeni odlomi na strminah Brenve so grozili, da se bodo vsak čas zrušili v globino. Iz daljave okrog Hudičevih igel sem in Mont Maudita so se že vlekle megle in tudi levi greben Mont Blanc Brouillard je bil že ves odet v sivo prelivajočo se odejo. Rahla blede sivina se je zgrnila tudi na nas in kmalu smo izgubili stik z dolino. Pot so nam zaprli številni »žandarji«, ki so bili posajeni prav po grebenu Grand Pilier d'Angle. Dokaj nerodni prestopi mimo teh skalnatih zob so nam vzeli veliko moči in časa. Ostali smo v senci in megli, sonce se je skrilo za pobočje Mont Blanc di Courmayeur. Kmalu je začel vleči veter in postalo je hladno. Bili smo 4244 m visoko. Pričelo nas je skrbeti. Še več kot 500 m višinske strmine je bilo pred nami. Greben se je spremenil v ostro snežno rezino, ki se je vse bolj in bolj strmo dvigala proti nebu. Sem pa tja so se megle razgrnile in z željnimi očmi smo se ozirali proti veliki opasti visoko nad nami, kjer je veter vrtinčil megle, ki so silile preko vršnega grebena Mont Blanc de Courmayeur. Dereze so se zažrle v poledenel sneg, ki je bil pokrit z debelim slojem pršiča, ki ga je skupno z glasovi odnašal veter. Zeblo nas je, toda nismo oblekli toplih vstonov, nihče se ni spomnil. Me-

Počitek na Col Peuterey

Grand Pilier d'Angle

Sestop iz zavetišča Vallot

Foto: M. Valant

njaje se smo gazili v vse bolj strme rezine. Hiteli smo. Proti vrhu sem bil zopet na vrsti. Strmina se je še bolj povečala. Za vsak korak sem večkrat zadihal, z odprtimi usti sem zijal v ledeni veter in hlatal za zrakom, ki mi je rezal v grlo in pljuča. Moramo! Moramo priti, še danes... Ihtel sem, se zopet smejal, žgalo me je v prsih. Napel sem vse sile, telo se mi je usločilo in z velikim zamahom sem zasadil cepin nad opast. Zadrževal sem, se potegnil preko robu, v obraz mi mi je udaril nov val vetra, obenem pa sem zagledal rdečo žarččo svetlobo zahajajočega sonca, ki se je potapljalo v megleno morje. Ne smejati ne jokati se nisem mogel več. Vrh, vrh, vrh... Po trebuhu sem se splazil

nekaj metrov od robu, se postavil pokonci in hotel zarjoveti. Hripav glas se mi je izvil iz grla, pobral ga je veter. Lepota me je vsega prevzela. Morda je pa res, da smo preko. Napel sem vrv in Tomaž mi je sledil. Molče sva se objela. Tudi Avstrijec je zaprosil za vrv. Izza roba sta prilezla tudi Voranc in Kocina. Stisnili smo si roke. Mont Blanc di Courmayeur. Še blaga vzpetina do najvišje točke v Evropi. Veter nas je kar upogibal, sonce pa se ni hotelo pogrezniti za obzorje; močna rdeča luč je še vedno trepetala nad razburkanim morjem megla in nad sneženimi pobočji; pet sključenih postav se je počasi z drsajočim korakom napolnilo proti vrhu.

Zaostal sem daleč za ostalimi, prezeble roke sem tiščal v žepe. Spotikal sem se ob cepin, ki se mi je motal med nogami. Težko sem dihal. Na pol v sanjah sem se počasi prevlekel preko vrha in se pričel spuščati proti zavetišču Vallot. Medtem se je stemnilo. Že sem videl toplo meteorološko sobo, topel čaj, vse toplo, mnogo topline. Tako sem zasanjal, da sem šel mimo bivaka naravnost k meteorološki postaji in sem s slabotnimi močmi skušal odpreti vrata. Zaman, bila so zaklepnjena. Nisem mogel razumeti. Moral sem se vrniti do bivaka in tistih petdeset metrov sem taval celo večnost. V mrzlem bivaku so me dočakali prav tako premraženi tovariši. Nisem mogel več. Tomaž je skoraj vso noč bedel pri meni in mi dajal tablete, čaja, pa tudi ananasovega kompota se dobro spominjam. Tovariši so preklinjali kuharico, ki je zaradi mraza zažajal. Veter je butal ob aluminijasto škatlo, napol podrti bivač je ječal. Proti jutru je vse utihnilo.

Pričele so prihajati vodniške naveze. Tudi mi smo počasi pripravili in se napolnili čez Aiguille du Gôuter in Col de Bionnassay preko ledenika Dôme na ledenik Miage in smo po desetih urah iz snežnega pekla prispeli na zeleno jaso, kjer smo na obronku gozda spet zagledali modro rumeni šotor — naše taborišče.

Visoko nad nami je greben Peuterey. Strmi kvišku, k svetlobi. Vse je tako kot prej, ko smo samo hrepeneli po dejanju; Peuterey se mogočno sveti v soncu. Naše stopinje je sneg zametel. Globoko v duši nam je ostalo nekaj neizrekljivega; doživeli smo velik vzpon in bili smo srečni.

Tura v partizane 1941

Franc Konobelj-Slovenko

Že nekaj tednov sem zopet delal v Železarni na Javorniku. Pravkar sem začel delati na tri dneve. V tovarni je vladalo nekakšno nezaupanje. Nič preveč odkritih besed ni bilo med nami. Življenje se ni moglo umiriti in vsak dan so novi dogodki razburjali naše misli. Dogodki so bili preveč nevsakdanji, da bi jih lahko mirno spregledali.

Nemci so s svojimi letaki, največkrat živo rdečimi, naznanili že vrsto ukrepov. Slovenščine ni bilo več v šolah in ne v uradih. Ljudje so bili zaprti sami vase in niso pričakovali nič dobrega.

Medtem so že preselili v Srbijo skoraj vso jeseniško inteligenco, poleg njih pa tudi nekaj tistih, ki so sodelovali v raznih naprednejših organizacijah. V Begunje so zapirali komuniste in vse tiste, katere so sumili, da bi bili Nemcem nevarni.

Mnogi so odhajali po delu od doma, največkrat pa v hribe, da so tu našli utcho in nekaj sproščenosti.

Že se je govorilo o ljudeh na Mežakli in pod Stolom, ki so prijeli za orožje. Pravili so jim »gošarji«.

Prvega avgusta je prva skupina jeseniških borcev, ki so sestavljali Cankarjevo četo na Mežakli, doživela svoj ognjeni krst. Padli sta prvi žrtvi, mladi skojevce Ferdo Koren in Viktor Arzenšek.

Tudi jaz sem se že pripravljaj, da grem v hribe. Bilo je 4. avgusta zvečer in bil je ponedeljek, ko sem odhajal prvič na nočno dnino. Delo je bilo težko in vročina je pritiskala na tovarniške strehe. Takrat sem delal v obratu tanke pločevine pri progih.

Okoli polnoči so ugasnile vse luči, ustavili so se motorji in skoro veseli smo bili, da se je zopet nekaj zgodilo. Slutili smo, da je moralo to biti v zvezi z onimi, ki so bili že nekaj

tednov v hribih. Skoro bi se bil odločil, da bi to noč odšel iz tovarne in se nikdar več ne vrnil. Pripravljeno sem imel že puško in več sto komadov municije.

Po dolgem času se je luč le posvetila in motorji so zopet pričeli teči. Kmalu smo zvedeli, da je bil v Vintgarju miniran tlačni vod do električne centrale. Kdo je to izvršil, smo samo domnevali.

Nadaljeval sem z delom do jutra. Razgovor med nami je zopet tekcl, kot da se ni ničesar zgodilo. Bilo je nekaj takih med nami, ki so javno kazali, da jim ni všeč, da se nekdo upira Nemcem in novi oblasti. Ura je šla že proti jutru in že sem se pripravljaj za domov. Slačil sem delovno obleko...

Takrat je prišel do mene moj sostanovalec Škofic.

»France — doma te čakajo gestapovci!« je dejal. »Ustavili so me pred vrati in vprašali po tebi,« je še dopolnil.

Samo »hvala« sem mu rekel in se takoj odločil, kaj mi je storiti. Hitro sem se oblekel, se od nikogar poslovil in preko plota odšel iz tovarne.

Kam? je bilo sedaj vprašanje in drugega odgovora si nisem našel kot — gmajno. Toda bil sem brez vsega in domov nisem smel več. Odločil sem se, da grem do znanca Petra Dolenca, ki je stanoval »Za strano« nad Javornikom. Povedal sem mu, kaj se je zgodilo, vendar se me ni ustrašil. Povabil me je, naj se začasno skrijem pri njem, da bom dobil najpotrebnejše. Prosil sem ga, da pošlje ženo do naših domačih, da mi pripravijo nahrbtnik, čevlje in perilo. Povedal sem tudi, da imam pod premogom spravljeno puško in municijo in da naj jo mama pripravi, da bom prišel proti večeru za čebelnjak za hišo.

Nisem imel sreče. Doma je bila preiskava in Nemci so bili razdraženi, ker jim je akcija spodletela. Uščeli so se. Vedeli so, da delam dopoldne in popoldne. Toda prav ta ponedeljek sem začel delati ponoči, to pa jim ni bilo še znano in tako mi je ta nočni »ših« pravzaprav rešil življenje.

Drugi dan sem končno le dobil od doma, kar sem želel. Mama je na vso srečo pokazala gestapovcem sosedno prazno drvarnico, čeprav ni vedela, kaj skrivam. Nemci niso dobili orožja.

Povabil sem s seboj v partizane še tri tovariše, s katerimi sem že dolgo časa iskal orožje. Zvečer smo se našli pod Hrastnikom in se

odločili, da gremo vsi pod Potoško planino v neke svisli. Prvo noč smo preživeli v negotovosti, če nas ni mogoče kdo opazil in zasledoval. Drugi dan smo odšli zopet v dolino. Iskal sem zvezo s tistimi, ki jih pravzaprav nisem poznal. Vedel sem le to, da se borijo proti Nemcem in da jim lahko zaupam, pa čeprav so bili pred vojno drugega političnega prepričanja. Bil sem namreč do okupacije član Sokola.

Poslal sem po sosedo Julko, da mi preskrbi koga, ki bi nas odpeljal na pravo mesto. Imel sem srečo. Še isti večer je prišel pod Hrastnik France Rozman iz Jesenic, ki je imel zvezo s partizani. Toda našel je samo še mence, ostali trije so se vrnili domov, ko so zvedeli od domačih, da jih gestapo ni iskal.

Rozmanu sicer ni bilo prav, da sem ostal sam, toda nazadnje se je le odločil, da jo mahneva sama na pot. Ni mi hotel povedati, kam me bo peljal. Napotila sva se preko viseče brvi, preko Save v Mostah in Dobravskega polja, čez hrib nad Blejsko Dobravo, na Poljane in nato dalje proti Krnici.

Vso noč sva hodila in bilo je že proti jutru, ko sva prišla v Krnico. Bila sva presenečena. Povsod je bilo polno Nemcev in domnevala sva, da pripravljajo veliko akcijo proti partizanom. Kamioni, polni vojaštva, so vozili proti Bohinju. Z Rozmanom nisva vedela kaj sedaj. Pod Lazami sva nekaj časa ležala v razorih koruzne njive, kljub temu da naju je zeblo. Rozman se je odločil, da se vrne in mi je na kratko obrazložil, kako naj bi našel partizane. Puške sva že prej shranila v nekih svislih in odšel sem sam proti Lazam. Nekako podzavestno sem se pričel umikati javnim potem in hišam. Približal sem se neki domačiji z zadnje strani. Toda prav tu sem naletel na težak primer. V hiši je ležal mrlič. Nemci so ta dan ubili dva drvarja — domačina na Mežakli z izgovorom, da so partizani. Sedaj sta ležala v hiši in domači so čakali na dovoljenje za pokop.

Kaj mi je kazalo? Odpravil sem se na Mežaklo in od tam opazoval pod seboj Krnico. Nemcev je bilo še vedno vse polno po cestah in poteh. Takrat je zažvižgalo mimo glave. Nekdo od Nemcev me je moral opaziti in ustrelil proti meni, verjetno misleč, da sem partizan. Hitro sem se umaknil višje v Mežaklo in prišel nad Radovno.

Odločil sem se, da grem na Pokljuko, ker sem upal, da bom tam našel partizane. Toda kako priti čez Radovno, ki je precej globoka,

most pa je bil le pri električni centrali, ki so jo stražili nemški stražarji. Ne vem, kaj mi je padlo v glavo, da prav tu prekoračim vodo. Spustil sem se iz Mežakle, pobral v dolini neko ranto, jo naložil na rame in se napotil proti mostičku. Še danes vidim, kako je bilo to nespametno, saj nimam vendar kaj nositi ranto čez vodo v drugi hrib. Toda zopet sem imel srečo, prišel sem na drugo stran in že sem se vzpenjal na Pokljuko. Nikoli še nisem hodil po teh poteh, toda zaupal sem, da se bo vse srečno izteklo.

Prišel sem med kosce in grabljice. Znašel sem se na Postojnarjevem rovtu in dobil tu ljudi, ki so mi bili pripravljene pomagati. Odšel sem zopet z njimi v dolino, na ramo sem si dal lesene vile, da bi tako bil bolj »domač«.

V Gorjah sem poiskal neko poznano predvojno politično delavko in se obrnil do nje za pomoč. Svetovala mi je, da grem v Slamnike nad Bohinjsko Belo in da bom verjetno tam našel partizane.

Ko sem že meril korake proti Zatrniku, sem naletel še na enega poznanca — Viktorja Beguša iz Jesenic (poznejšega izdajalca), ki je imel isti namen kot jaz. Tako sva bila vsaj dva. Napotila sva se proti Slamnikom.

Nisva vedela, na koga bova naletela in počasi sva prisopihala do Slamnikov. Na polju sva našla neko žensko in jo spraševala, kje bi našla partizane. Bil je že večer in v teh dneh sem že toliko prehodil, da sem bil že pošteno utrujen.

Povedala sva, odkod sva in kaj želiva. Ženska nama ni pokazala preveč zaupanja in odvrnila, da ne ve, če nama bo lahko pomagala, da pa tudi ne ve, kdo sva. Seveda se je s tem že zagovorila, vendar nama le ni dala zadovoljivega odgovora. Odločila sva se, da tu počakava, dokler ne najdeva partizanov.

No, in končno sva le dočakala. Prišel je k nama starejši moški, po imenu Matevž, ki si naju je najprej dobro ogledal, dejal, da sicer ne ve, če nama bo lahko pomagal, da pa naj vseeno počakava. Matevž se je kmalu ponovno vrnil in naju odpeljal nekam v bližino.

Tu sva našla zbranih čez dvajset moških in med njimi celo dekle. Srečanje je bilo iskreno. Rokovanje, vprašanja in prva pojasnila so nama bila nov dogodek in veliko zadoščanje za pot, ki sva jo prehodila.

Oddahnil sem se. Tako je končno prišel tisti trenutek, ko sem prišel med ljudi, ki so bili že nekaj časa v gozdovih. Pravkar so prišli

iz Jelovice in povedali, da je bila na Lipniški planini velika borba med Nemci in Cankarjevimi bataljonom. Povedali so, da je padel tam Pavle Koren iz Jesenic in Lojze Žvan iz Gorij.

Po krajšem času je bil zbor. Polde Stražišar, komandir Jeseniške-Cankarjeve čete, je stopil pred nas; v skupino so vključili tudi že mene. Prišel se je prvi slovesni dogodek. Polde je v roke rdečo zastavo s srpom in kladivom in prišel pred nami izgovarjati partizansko prisego:

»Jaz, partizan osvobodilne ljudske armade slovenskega naroda, ki se ob boku slavne delavsko-kmečke Rdeče armade Sovjetske zveze ter vseh ostalih za svobodo se borbicah narodov borim za osvoboditev in združitev slovenskega naroda, za bratstvo in mir med narodi in med ljudmi, za srečnejšo bodočnost delovnega ljudstva,

prisegam

pred svojim narodom in svojimi sobojevniki: da bom oddal vse svoje sposobnosti osvobodilni stvari slovenskega naroda, delovnega ljudstva ter vsega naprednega in svobodoljubnega človeštva v sveti vojni proti fašističnim tlačiteljem in barbarom;

da ne bom zapustil partizanskih vrst, v katere sem prostovoljno in zavestno vstopil in ne odložil orožja do popolne zmage nad fašističnimi okupatorji, do popolnega urcsničenja velikega osvobodilnega cilja slovenskega naroda.

Prisegam, da bom v boju za te velike osvobodilne cilje s svojo krvjo branil čast in nedotakljivost naše *partizanske zastave* in da bom, če bo potrebno, žrtvoval tudi svoje življenje.

ZA SVOBODO V BOJ!»

Mi smo ponavljali besede za njim.

Tako sem postal pravi partizan, našel sem pot tja, kamor sem želel priti pred dnevi, ko sem pobegnul aretaciji gestapa.

V vsako planinsko kočo
planinsko branje:

Planinski Vestnik, knjige Planinske založbe
in planinske knjige, ki jih je izdala Mladinska
knjiga.

Vsako planinsko društvo naj ustanovi svojo
planinsko knjižnico!

Grossglockner

(3798 m)

Stanko Klinar

Ta najodličnejši avstrijski vrh bi ne bil tako odličen, ko bi ne imel nekaj čudovitih pristopov. Med temi je Stüdlgrat, ki mnogim planincem pomeni najlepšo pot na Glockner. Stüdlgrat je skalnat raz, ki meji južno Glocknerjevo steno od njegovih zapadnih pobočij. V enem vzponu se brez izrazitejših vmesnih pragov in snežišč požene izmed Ködnitzkeesa in Teischnitzkeesa naravnost h križu na vrhu. Zmoreš ga v dobrih dveh ali pičlih treh urah, če ne štejemo ene ure pristopa do vzočja od Stüdlhütte. Ta lepi premočrtni raz pomaga planincu, da premaga približno osem sto metrov višinske razlike, brez uporabi derez in cepina po kopni skalnati stezi z nedopovedljivo lepimi razgledi in globinskimi pogledi. Nikjer ni zahtevnega plezanja, a vendar je pot nepozabna za vsakogar, ki se poda po njej. Stara je sto let, a na privlačnosti ni izgubila. Nasprotno! Veliko hodijo po njej in prav rad se najde tu pa tam ljubitelj gore, ki ji posveti hvaležen opis in opozori planince na lepa gorniška doživetja v tem delu gore. Tako je tudi mene vzpodbudil spis *Der Stüdlgrat — der schönste Weg auf den Grossglockner*, priobčen v reviji *Der Bergsteiger und Berge und Heimat* (avgust 1954) izpod peresa Werner Toth-Somsa; odločil sem se, da obiščem Grossglockner in da se povzpnem nanj čez Stüdlgrat.

»Fant, ne morem verjeti, da je tamle nad nama že križ!» Val navdušenja nama je obema napel prsi, ko sva na obzorju nad glavami ugledala znani železni križ. Začrtaval se je v globoko modrino neba. Noge so se lahkotneje zganile in srce se je širilo od lepote in hrepenenja, da bi objelo ves svet. In resnično je ves svet ležal globoko spodaj ob najinih nogah. Tako povelčan in ljubezniv

je videti s teh višin, tako umit in čist, da ne najdeš madeža na svetlem obličju.

»Prelepa je narava,« se je oglasil Maks. Ta motiv iz Avsenikove glasbe mu je bil silno pri srcu in kar naprej ga je ponavljal. Dalj pa v svoji pevski umetnosti ni prodril. Zato pa je svoje navdušenje vedno znova podkreпил z vzlikanjem: »Krasota, kakšna krasota!«

Nisem še hodil po gorah s človekom, ki bi tako vztrajno in s takim ognjem dajal duška svojemu veselju. A ne da bi bil to kak mladosten sanjač. Moj prijatelj Maks je spoštljiv družinski oče, ki so mu leta obelila glavo. Vseeno kje sva bila: ali na poljih spodaj pri Kalsu ali med črnimi skalnimi rogli visoko nad zadnjimi ledeniki, pel je in vzklikal. Kdor ima srečo, da lahko s takim človekom hodi po gorah, ima dvojen užitek.

Maks se je ozrl po nebu nad glavo in po obzorju od enega konca do drugega. Ozrl sem se še jaz in brž uganil njegovo bojazen. Obzorje že navsezgodaj ni bilo docela čisto. Čopaste in kodraste megle so se tiščale ob bokih gora. Čez čas pa so požrle vrhé. Imela sva občutek, da sva nekje na sredi jasnega vremena, ki ga od vseh strani oblegajo fronte oblakov. Te pa so se počasi in vztrajno zlijale v megleno morje, ki je valovilo in se pretakalo zmeraj više in više.

»Sicer pa sva se z ljubim bogom zmenila, da nama bo dal vsaj štiri ure lepega vremena,« je rekel Maks. »Saj ve, kako od daleč sva prišla.«

»To pač,« sem se oglasil vesel, da ni pozabil na najino pogodbo z bogom. »Škoda le, da sva več kot dve uri od tega bogatega kapitala že porabila. Vsekakor pa, če bo ljubi bog držal besedo, bova na vrhu še pred meglo.«

»No ja, prehitrih napovedi ne bom dajal,« je menil Maks. »Prav lepa je planina,« je spet veselo odšumelo na krilih vetra, medtem ko sva odmotavala vrv. Preden se je navezal, je še nckajkrat zažvižgal isti motiv in ga kronal s »Prav lepa je dolina,« potem pa se je kot tiger pognal naprej po skalah. Navezala sva se sicer šele nekje sredi grebena, a ko je bil na vrvi, se mu je razlil po žilah ves nekdanji fantovski žar. Kako mu zavidam njegovo mlado srce!

Nekje globoko v tistem kotičku, kjer imam spravljene kaprice lepotnega okusa, se ne morem pomiriti z dejstvom, da je skala v osrednji alpski verigi črna. Tako hladna je

in neprizadeta. Tu pa tam malo sivkasto zelenega gramoza na stezi, sicer pa velike črne klade, ki kot razmetani bajoneti srče na vse strani; tu in tam spet rjavkasto črna plošča in mračna granitna poč; in črni grozljivi stolpi na grebenu kot okameneli mrtveci. Skala v apneniških Alpah pa je tako lepo bela in na drobno razčlenjena; široke, dolge police pestujejo blazine zelene trave in prgišča gorskega cvetja: beli in zlatorumeni planinski mak, ki je na videz tako krhek in nežen kot pličje jajce in se človek sprašuje, kako more kljubovati viharju in mrazu; nato vitki kamenokreč, ki si obšiva liste s srebrnimi ogrlicami kristalastih kupčkov apnenca in je zato na dotik raskav in trd kot kravji jezik; iz razpoke v previsni skali kukajo modre, vedno zaprte Cojzove zvončnice in mirno dremljejo na soncu; skalni vrabci, belke in kramperice se spreletavajo skozi modrino neba.

V teh oropanih skalah pa divja mrzel veter. Po policah in stopnjah je naphal svežega snega, mehkega kot moka, a pod njim se razgalja motna glazura ledu. Izpostavljene robove je nabodel z noži naježenega sreža. Včasih zalšajo ti strupeni okraski tudi žično vrv, za katero se prijemljeva. Hrustljaje se odkrhnejo in se med nogami strkljajo v globino. Le kje je sonce! Skriva se na drugi strani grebena in si ne upa pokukati v to peklenko kraljestvo zime. V prste na rokah in nogah grize mraz, iz nosa lije kot za stavo. In vendar smo v mesecu avgustu!

V sredi in proti vrhu se pot spusti tudi na desno, južno stran grebena. Tu je popolno zatišje in sonce greje, da je veselje. Skala je prijazno topla, nikjer sledi za kakim snogom ali srežem. Tako presenetiti znajo samo gore. Do vrha sva vendar hodila še lepo urico, odkar sva ugledala križ. Za nameček nama je postregel greben še s previsno stopnjo, ki pa ni tako huda, kot straši na prvi pogled. Maks, ki je sicer z mačjo gibčnostjo nosil svojih pet in pol križev proti vrhu, se je čudno dolgo motovilil tam okrog. Že spodaj na začetku je bil izrazil željo, da bi šel kot prvi in jaz sem mu rade volje prepustil to veselje. Globoko se moram prikloniti pred turami, ki jih je svoj čas opravil, ter pred sposobnostmi, s katerimi me še danes daleč prekaša. A zdaj se je izkazalo, da so težave bolj psihološkega kot stvarnega značaja.

Dotlej sva skakljala kot dva srnjaka, povsod je bilo stopov in oprimkov dovolj, povrhu so pomagali še klini in žična vrvi. Nič čudnega, da sva se razvadila. Človek kar noče verjeti, da ne more nadaljevati na isti način. Poskusi vseeno še naprej v tem stilu, ker je konservativen, a moral bi stopiti v zrak. Ta pa ni še nikogar držal, kajti še Čopov Joža se je uprl lahko samo v meglo. Zato je naravno, da te previs vrže nazaj. Tako sva bila presenečena, da se niti nisva zavedela, kako preprosta je rešitev. Podal nama jo je korenjaški vodnik, ki je s svojo navezo priplazol za nama: preprosto je poddržal »ravbarske lojtrce« in sifrčala sva čez, da je bilo veselje. Čisto majčkeno naju je bilo pa seveda tudi sram.

Vrh naju je sprejel gostoljubno. Na njem sta bila samo dva človeka: on, ki je nosil alpinistično moderne, kričeče rdeče nogavice ter širokokrajn klobuk, ki mu je kljub vetru trdno čepel na glavi, ter ona — naj mi bo odpuščeno, če povem po pravici — ki je bila bolj široka kot visoka. Kako je prinesla svoje kile na vrh, ne bom nikoli uganil. Imela bo težave, ko bo prepričevala prijatelje in znanke o svojem vzponu. Toda jaz bi pričal v njeno dobro, zakaj na lastne oči sem videl njen čudež ob sestopu in vem, da ga ni prigljujufala po »nadnaravni« poti s helikopterjem niti se ni obešala na vrvi ali komu za vrat. *Toda on! Ubogi on!* Imel je železno potrpljenje.

Lepo je biti na cilju; zakaj vrh je kot krona veličastnemu upanju. Zdaj se nama je razodelo že tri četrt gore, kajti povratek bo hiter v primeri z vzponom. Ne bo več veliko novega. V srcu bo žarcla božanska podoba orjaškega črnega roglja, na katerem sva bila soncu najbliže. Ostal bo ljub spomin na vrhnje sivo zelene granitne klade, kjer je konec sveta in začetek vesolja. Opojnost skalnih prepadov in brezkrainih vsemirskih globin bo legla kot pokrita iskra v tih kot in se bo nekoč pekoče razplamtela v divjem poželenju po novem vzponu. Nič več, in vendar je to ogromno, zakaj ujeta sva v čarobne zanke. Vrh, tako podoben drugim, da je zdaj skoraj vsakdanji, bo v samotni urici vstal izpod navlake bežnih vsakdanjih vtisov in bo poklical. Le od kod ta moč gora? Zdaj ni videti, da bi bilo vse to tako pravljíčno. Samo ljudje so tu, razgled, doline in hribi kot že velikokrat in marsikje. Razveselim se

celo preprostega dejstva, da je to moj ponovljeni in potrjeni višinski rekord — tod sem zdaj namreč drugič — medtem ko pri Maksu tudi to nima posebnega čara, kajti bil je že više.

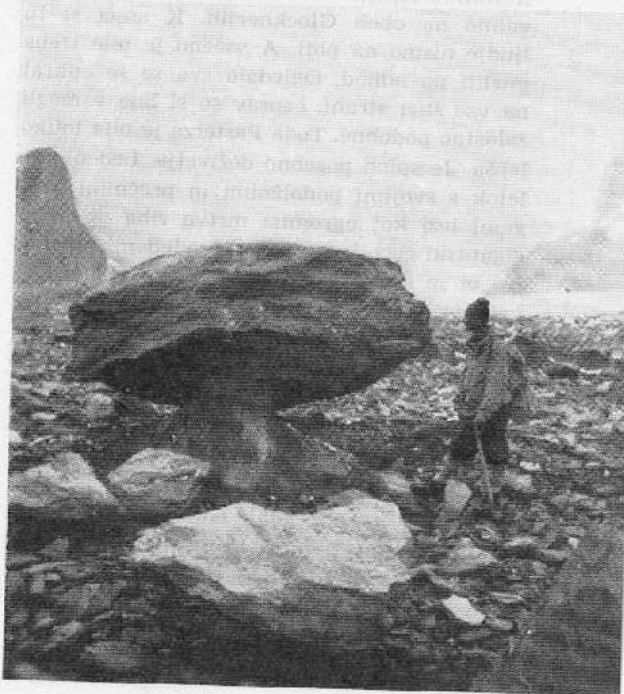
Brž za nama je stopil na vrh prijazni vodnik s svojo navezo. Ta vodnik je ena tistih klenih gorniških pojav, s katerimi spregovoríš nekaj pičlih besed in jih več ne pozabiš. Pokazal nama je Wiesbachhorn in njegovo severno steno. Tam se je smrtno ponosrečil Toni Schmidt, ki si je pridobil ime s prvenstvenim vzponom čez Matterhornovo severno steno. Venediger, ki je prej še tu pa tam pokazal svoje belo mesnato lice, se je zagnil v meglo. Tudi Schober s svojimi podaniki je tonil v mgnenem morju, ki se je brez konca in kraja razlivalo po vsej južni polovici obzorja, tako da o Julijcih ni bilo ne duha ne sluha. Severni Glocknerjev greben pa se je svetil v soncu kot utelešena pesem. Ali ne bi nekoč poskusila šc s te strani?

»Kako je bilo vendar mogoče,« sem vprašal vodnika, »da je pet ljudi lani sredi poletja umrlo na Stüdgratu?«

»Pet ljudi umrlo?« se je z zanimanjem vmešal vodnikov klient. Nisem mogel razbrati, ali

Ledeniška goba na Pasterzi

Foto: S. Klinar

terja z očmi od vodnika besede, ki me bo postavila na laž, ali pa ne more verjeti, da je vodnik res toliko drzen, da v divjem tempu in brez kompleksov pleza mimo »smrtno nevarnih« krajev.

»Lani, da,« je brez pravega zvoka rekel vodnik. »Tule spodaj nekje.« Mogoče mu tak pogovor zraven klienta ni bil posebno všeč. »Menda je bilo slabo vreme in so ostali pet dni v skalah,« sem rekel. »Ne morem pa prav razumeti, zakaj se niso nekam pretokkli, gor ali pa dol.«

»Ja, to pa nikoli ne veš, kako je tukaj, če se začno nevihte in snežni viharji. Vse se za sto procentov zasuče na slabše.«

V spominu sem imel naše fante iz Hornove leta 1950 ter tiste iz Dibonove takoj drugo leto. Razumem, da je pri njih nastopil trenutek, ko se ni bilo mogoče pretolči navzgor in tudi ne več se vrniti. Ampak da so ti v lahkem pečevju in sredi avgusta podlegli snežnemu neurju, ko bi po naši preprosti pameti vendar morali ubogati notranji imperativ: »Moraš nazaj, pa naj stane, kar hoče!« To je čudno in zastrašujoče. Kolikor so mogli ugotoviti reševalci, so ponесrečenci preprosto zmrznili na grebenu.

Precej ljudi se je nabrало na vrhu. Nekateri so prilezli za nama, večina pa je prišla po navadni poti od Adlersruhe. V teh zadnjih trenutkih lopega vremena je postalo prav živahno na obeh Glocknerjih. K sreči si tu ljudje nismo na poti. A vseeno je bilo treba misliti na odhod. Ogledata sva se še enkrat na vse štiri strani, čeprav so si bile v megli žalostno podobne. Toda Pasterza je bila toliko lepša. Je sploh posebno doživetje. Ledeni veletok s svojimi podolžnimi in prečnimi progami leži kot ogromna mrtva riba ob svoji gigantski čeri, kot orjaški plen ledenih strmin. Ko bi je ne bilo, bi se Glocknerjevi obiskovalci vračali mnogo revnejši v dolino.

Po Palavicciniu sta priplezali dve navezi Poljakov. Maks je bil navdušen. Ko pride drugič na Glockner, se ga hoče lotiti po tem slovitnem žlebu ali pa po severnem grebenu. »Raje po grebenu,« mu pravim, ker se mi zdi Palaviccini preveč enolično garaški.

Angleži so nabodli Mali Glockner z ogromnimi železnimi drogovi, ki naj bi branili planincem brzcplachno zapeljati se v naročje večnosti, kot je to storil po vojni neki njihov oficir, v čigar spomin drogovi stoje. Z Maksom nisva imela takih poželenj in sva se kar brž

Nočno reševanje

Krušič Janez

Aljažev dom v Vratih v letih 1947—1949.

Kadarkoli smo prišli v Aljažev dom pred plezalno turo ali po njej, nas je sprejel zgovorni oskrbnik Ernest Derganc z glasnim vzklikanjem. Zvečer smo včasih kramljali z njim dolgo v noč. Kratkočasil nas je tudi z umetnijami svojega inteligentnega psa — Barija. Postali smo si dobri znanci.

Korošica — v oktobru 1950.

Ko je narava nudila vso pestrost jesenskih barv, smo namenili obisk Kamniškim Alpam. Sedem jeseniških alpinistov, katerim se je pridružil še Kočevar, nas je spešilo čez Presedljalj proti domu na Korošici. V trdi temi nas je sprejel pasji lajč, temu so sledili vzkliki oskrbnika Derganca. Dobro je poskrbel za našo utrujeno družbo. Drugi dan smo plezali v treh smerih severno steno Ojstrice. Ta nepozabni dan, ko smo plezali Herletovo smer, uvrščam med najlepše dni, kar sem jih preživel v gorah. Na povratku nas je sestradane v koči na Korošici Derganc dobro založil. Kako radi bi še malo pokram-

---

pogreznila v meglo, ki je skrivala kočо na Adlersruhe.

Nekateri obiskovalci te znane najvišje postojanke v Avstriji so nekoliko dolgočasni ljudje. Prijazno se hranijo (čajki, juhice, zrezki), hodijo gledat meglo, ko ni boljšega razgleda pred okni, ter štejejo dneve, odkar čakajo, da bodo šli lahko na vrh. Sem pa že raje pri Stüdlhütte, kjer tisti deklíč iz kuhinje tako slavékasto poje, da človek pri pričí spozna, zakaj hodi v hribe. Ker je bil tudi Maks takega mnenja, sva kar brž vzela pot pod noge ter s kuho in pogovori živahno prelenarila popoldan pri koči, ki stoji tako visoko kot pri nas Aljažev stolp.

ljali, toda mudilo se nam je nazaj v dolino, da ne zamudimo kamiona iz Kopišč. Poslovili smo se od prijaznega Derganca in mu obljubili skorajšnji obisk. Nihče od nas pa si ni takrat predstavljal, da smo ga videli zadnjič...

Lučka Bela 18. januarja 1951.

Komaj dobra dva meseca je minilo od našega obiska na Korošici, ko smo zvedeli, da je oskrbnika Derganca zasul snežni plaz nekje pod Presedljajem. Mož je šel usodnega 19. decembra 1950 preko Dedca čez Vršič pregledovat zimske markacije s svojim zvestim Barijem. Na snežni vesini je sprožil plaz, ki ga je nesel po izredno dolgi plazni grapi morda zelo globoko. Nekaj dni kasneje so planinci našli na plazu v grapi sestradanega psa, ki je razkopaval snežene grude in žalostno zavijal. Zaslutili so nesrečo, ki jim jo je žena pogrešanega oskrbnika na Korošici potrdila. Organizirala se je ljubljanska reševalna ekipa, ki se je vrnila brez uspeha. Tudi druga kombinirana skupina, sestavljena iz ljubljanskih, kranjskih in jeseniških reševalcev, si zaradi novih snežnih mas, ki so zapadle po nesreči, ni obetala kaj več uspeha. Iskanje ponosnega z zastarelimi sredstvi, kot so sonde, lopate in krampi, na par kilometrov dolgem plazu je sila zamudno, ker je uspeh odvisen od naključja. Tega smo se dobro zavedali, toda dolžnost ne sme poznati predsodkov... Ko se je vreme nekoliko ustalilo, so se vse reševalne skupine sestale v domu v Kamniški Bistrici. Jeseničani smo se tokrat pripeljali s starim vojaškim avtomobilom, ki pa je šč vedno dobro »potegnila«. Pridobitev in nujnost za GRS!

Sredi kramljanja nas je zmotil mlad fant, ki je ves zasopel in prepaden planil v kuhinjo. Iz njegovega zmedenega pripovedovanja smo ugotovili, da sta dva študenta, fant in dekle, zdrsnila s poledence poti nad Presedljajem v globoki zatrep Lučke Bele. Pripadala sta v družbi osmih študentov, namenjenih na smučanje na Korošico. Neizurjeni, utrujeni od teže oprtnikov in smuči so le počasi napredovali. Šele pozno popoldne so prečili opasno strmal Cohavnice, ki se grezi skoro 600 metrov globoko v Lučko Belo. Te poti se zimski obiskovalci Korošice zaradi strmih plaznic sploh ne poslužujejo, temveč prečijo greben Vršičev. Strma drča je postala usodna za mladega Aplenca in Kregarjevo, ki sta drug za drugim zaradi nenakovanih čevljev zdrsnila na po-

Ogenj je vzplamtel pa hitro zamrl... Pod prevesno, zavetno skalo je čepelo dekle...

ledenelem pobočju in izginila pred očmi tovarišev v globino. Občutke in razpoloženje ostalih si lahko predstavljamo. V preplahu pač ni nihče skušal ugotavljati usode ponesrečencev, temveč so pohiteli nazaj v Kamniško Bistrico.

Takoj nam je bilo jasno, da do jutra ne smemo čakati, saj sta morda ponesrečenca še živa. Nočni mraz pa bi ju gotovo ugonobil. Kako pravilno je bilo naše sklepanje, smo ugotovili nekaj ur kasneje. V oprtnike smo zložili nekaj reševalnega orodja in hrane ter odšli v tiho mesečno noč. Blizu doma smo srečali ostalo preplašeno družbo, ki je bila sposobna le za — počitek. Skozi gozd Kamniške Bele smo klecali po globokih utirjenih stopinjah, ker luči žal nismo imeli. Za kratkočasje je poskrbel zgovorni Gandi, ki je šele v strmem delu poti umolknil. Ko se je drevje zredčilo, smo se zazrli v skrepenelo ostenje Rzenika, ki je nemo strmolel v zvezdnato nebo. Silno in skrivnostno...

Prtili smo vkreber po hrbitišču ob grapi, v kateri nekje globoko pod snegom sniva Derganc svoj večni sen. Postali smo še bolj molčeči in zamišljeni. Gore so lepe kot pesem, a resne kot smrt. Opolnoči smo rinili v zadnje vesine Presedljaja. Na prevalu smo z zadržanim dihom prisluškovali odgovoru na naše klice, ki jih je dušil močan veter. Ohoj! Nič odgovora! Mrtva sta — se nam je vsebolj vsiljevala neprijetna misel. Tik za prevalom se nam je zazdelo, da slišimo slaboten glas globoko v zatrepu. Morda pa je bil le veter, ki je ječal v okleščenih viharinikih. Trije reševalci so začeli sestopati po temni, nepregledni strmali. Ostali smo čakali do poziva pri macesnih ter zaman poizkušali zakuriti ogenj, ki je vzplamtel, pa zaradi mokrih vej hitro zamrl.

Tedaj se je oglasil doli iz globeli Uroš z novico, da se mu je odzval ženski glas iz grape. Začeli smo sestopati vsi navzdol po strmali, ki kljub temi ni nudila ovir. Že smo stali na robu skalnate grape, ki se je grezila tik pod nami v globino. Res se je oglasil ženski glas iz grape — toda napotkov, kako naj sestopimo čez nepregledni rob v grapo, nismo mogli pričakovati. Tema in sneg sta motila, da nismo našli primernega prehoda do ponesrečencev. Medtem pa je neučakani Uroš našel precej nižje le prehod — a vrniti smo se morali nazaj navzgor do kraja nesreče. V poltemi smo zagledali na tleh temno postavbo. Bil je študent Martin Aplenc — mrtev.

Malo višje pod prevesno zavetno skalo pa je čepelo dekletko — Nevenka Kregar. Na naše vprašanje, kako je prišlo do nesreče, ni vedela dosti povedati. Po zdrku v poledeneli grapi se je spominjala le, da je padala nekam v globino — nato nič več. Verjetno je izgubila zavest. Ko se je zavedela, je ležala blizu Martina, ki ni prišel več k zavesti. Splazila se je v zavetno kotanjo, kjer je čakala reševalce. Vprašali smo jo, kaj bi storila drugo jutro, če nas ne bi bilo — odgovorila je, da bi sestopila sama po grapi proti dolini. Korajžno dekletko! Vedeli pa smo vsi točno, da ne bi učakala jutra, ker bi v tem strupenem mrazu zmrznila še pred svitanjem.

Čudili smo se naključju. Oba sta zdrsnila po grapi kakih šest sto metrov globoko, fant je verjetno udaril z glavo v kak rob, dekletko pa je odneslo le nekaj lažjih odrgnin in udarcev na glavi. V obraz je bila vsa zatekla, vseeno pa je prišla njena ženskost do izraza z vprašanjem, če je videti zelo obupna. Nog do gležnjev že ni več čutila, zato smo ji po okrepčilu s toplim čajem začeli krepko masirati premrle ude. Dolgo je trajalo, preden smo uspeli. Medicinec Evgen ji je medtem obvezal glavo, ostali pa smo povezali v jadvino mrtvega Martina. Ura je bila dve ponoči. Hitro smo si bili edini, da bo reševanje najhitreje, če se vrnemo nazaj čez Presedljaj. Trije fantje so prevzeli Nevenko, ki je s podporo lahko hodila sama. Ostali pa smo bili polno zaposleni s transportom vkreber proti prevalu. V zaposlenosti smo komaj opazili, da je začelo rahlo snežiti. Takoj nad krajem nesreče smo našli strm a prehodni žleb, ki nas je privedel na rob grape. Dober prehod, ki smo ga pri sestopu žal zgrešili. Dosti nas je bilo — a delo vseeno ni bilo lahko. Tik pod sedlom smo duškali malo dlje. Računali smo z mesečino pri sestopu, toda luna je medtem zašla nekje za Grintovcem. Koliko spodtikanj po globoki skrepeneli gazi, preko korenin in zdrkov iz steze bi si prihranili do Kamniške Bele, če bi bilo svetleje. Šele doli v mračnem gozdnem zatrepu smo prižgali bakljo, ki je osvetljevala žalostni nočni sprevod vse do ceste. Točno ob šesti uri zjutraj — po osemurnem trdem delu je bila naša nočna reševalna akcija končana. Dobro, da smo odrihnili takoj.

Drugi dan smo brezuspešno iskali ponesrečenega Derganca v plazni grapi pod Presedljajem. Nismo ga našli z našimi primitivnimi reševalnimi sredstvi — sondami in lopatami,

Hvalnica naravi

Mira Ivanšek

»Hodil po zemlji sem naši
in pil nje prelesti...«

(O. Župančič)

Megla leži nad blejsko kotlino. Na koledarju je že začrtana pomlad, a zunaj še ni prav nič pomladanskega. Sedim pri topli peči. Počasi zablodim v preživete dni. Misli hite iz doživetja v doživetje. Silna, nepozabna doživetja me vedno znova vlečejo v mogočne Julijce in Kamniške planine, na gozdnata pobočja Pohorja in kopaste vrhove zelenega Zasavja.

Če bi me vprašali, kdo je vzbudil v meni ljubezen do gora, bi mu prav gotovo ne vedela točno povedati. Morda mi je bilo malo prirojeno, saj je bila mama doma prav pod Triglavom, očetu pa so potekala mladostna leta na gričevnatem svetu južnega Bizelj-skega.

Že v zgodnji mladosti sem rada hodila na vzpetine nad domačo vasjo. Pozneje me je stric jemal s seboj »v drva«. Pomagala sem mu vleči žago, a ko je začutil, da se preveč naslanjam nanjo, je odločil: »Dovolj bo za danes.« Komaj sem čakala teh besed. Pomenile so, da se bova povzpela na kakšno razgledno točko, kjer mi bo pripovedoval pripovedke o zakleti kraljični, ki čaka odrešnje-nja v skalnati grmadi Grančišča; o Skrlatici, kjer je nekoč v gradu bivala grajska gospa, vedno odeta v škrlatni plašč, a trdega srca.

brez lavinskih psov. Našli so ga šele spomladi, ko so silne snežne gmote skopnele...

Mrtvi Derganc, zaradi katerega so bili tisti mrzli januarski večer reševalci v Kamniški Bistrici, je bil neposredni vzrok, da se je reševalna akcija v Lučki Beli uspešno končala.

Revnim popotnikom je zapirala vrata, ni jim privoščila koščka kruha, zato je nek tak brezdomec izrekel nad njo strašno prekletstvo. Grad je v silnem bobnenju izginil, na skalnati puščavi je ostal le škrlatni plašč, po katerem so ljudje začeli imenovati goro. Za zaključek je moral vedno povedati še tisto o zmaju, ki spi pod Borovljami. Kadar se bo prebudil, »mu pojde Dovje pod noge, Mojstrana pa v nič«. Nisem si mogla tega predstavljati. Nemo sem zrla v vasici pod seboj, ki jima je ljudska domišljija prerokovala tako nenavaden konec.

Leta so tekla, v meni pa se je razvnela ljubezen do gora.

Kako je že napisal Guido Rey? »Če se spominim, mi je tako, kot bi se spet pomladil: svet spominov privihra nadme in vsak hoče biti prvi, in ko se tako gneto, odprem na stežaj vrata ter jih spustim vse ven, kakor že pridejo, in tedaj je hrušča, je smeha in petja, kakor bi bili to sami živi fantiči, ki vihrajo iz šolske sobe na prosto, vsi srečni, da smejo spet gledati sončno luč in dihati svobodni čisti zrak.«

Je pri meni tudi tako? Preveč vre v prsih, nekaj mora na dan!

Vojna vihra je utihnila. Na ruševinah smo gradili novo življenje. Svet je postajal lepši, svetlejši, gore so vabile. Kolikokrat smo se ustavljali pri Požrvovih v Radovni! Nismo dobili samo kos rženega kruha s smetano, ne, Požrvov oča nas je učil življenja v gorski samoti. Želela sem napraviti nekaj velikega. Hotela sem preizkusiti svoj lastni jaz. Bilo je julija 1946. Nahrbtnik z nekaj grižljaji hrane in vetrovko obešam na kolo. Komaj pregovorim mamo, da me pusti samo v gore. Obljubim ji, da bom do večera nazaj. Ne upam ji povedati po pravici, da moj cilj ni Aljažev dom v Vratih, temveč Aljažev stolp na Triglavu. V upanju, da mi bo ta laž pozneje oproščena, se uscdem na kolo in že zdrvim proti dolini Bistrice. Ne zvbijo me njeni bistri valčki, tudi Peričniku le pomaham in še močneje pritiskam na pedala. Jagode in maline pri lovski koči vabijo. Ni še čas za počitek. Moram naprej. Plodovi so pred svojo bajto. Vzpodbudno mi kličejo: »Kar korajžol! Še ovinek, dva in izza Cmira se pokaže Triglav v vsej svoji veličini. Nekaj gloda v meni. Je to strah pred velikonom?

Kratek počitek in že se vzpenjam po Tomiškovi poti. Malo tesno mi je pri srcu.

Zadnji macesni so za mano. Drobne cvetke, skrite v skalnih razpokah, se mi nasmihajo. Redke kapljice pri studencu me poživijo. Mali kazalec na uri je pravkar četrtič obkrožil številčnico. Zadihana se ustavim na Kredarici in z bojaznijo opazujem skupinico, ki se vzpenja proti Malemu Triglavu. Boječe grem za njimi. Meter za metrom se vzdigujem, počasi se vrača korajža. Končno! Na vrhu sem. Najprej žig za dokaz, nato pa zapojem z Župančičem: Planinc sijo in v soncu rajajo griči...

Sonce je že zdavnaj prekoračilo dopoldansko pot. S pogledom sem poiskala domačo vas. Kaj bi rekla mama, če bi vedela, kje se potikam? Skrb me je pognala navzdol. Polna zaužite lepote in s spoznanjem, da sem premagala sebe, sem se vračala v dolino.

Nekaj let kasneje: Nočili smo v vasi Žlan, kamor smo pod noč prišli po šesturni hoji s Črnc prsti, Rodice in Vogla, premočeni do kože. Skozi linc in špranje so silili na pod svetli žarki mladega sonca. Zunaj je žvrgolelo, kot bi se ptiči pripravljali na koncert. Po dvorišču so odmevali zategli klici in doneli zamolklo kravji zvonci. Ti zvonci! Ne morete si misliti Bohinja brez njih. Čeprav donijo nekam robato, najdeš v teh zamolklih glasovih milobno ubranost.

Med pokošenim strniščem se je vila kolo-vozna pot iz vasi do ceste, ki je na obeh straneh rezala zelene travnike. Brundajoč koračnice smo si krajšali trdo pot in morda za devetim ovinkom zagledali Bohinjsko jezero. Strma pobočja poraščenege Vogarja in mrkega Pršivca so se zrealila na temnozeleni vodni gladini. Okopali smo se v mrzli vodi in se nato poslovili. Znanci so odšli proti Ukancu in dalje k šumeči Savici, s prijateljem pa sva krenila proti Stari Fužini, med redke hiše domačega kova, v gorenjskem slogu s hodniki in slapovi nageljnov, kipečih z okenc dekliških kamric.

Cesta naju je peljala do Hudičevega mosta. Potok Mostnica je bučal v ozki soteski. Ogle-dala sva si mesto, kjer so partizani zajemali vodo. Korajžni so bili, saj bi jih sila vode lahko potegnila v globino. Pogovor je stekel o borbi...

Preko usahljih hudournikov in skalovitega pobočja sva dospela vsa upehana do cvetoče planine Uskovnic. Sedla sva v dehtečo travo. Na zelenih rebrih so samevale planšarske kočice in tiho čakale kot grlice. Nckje daleč so ukali pastirji, na travniku prepevali

kosci. Prijetno je takole živeti na planini, bivati v kočici sredi cvetoče senožeti, pasti krave, hraniti se z mlekom in žganci.

Po kratkem oddihu sva se odpravila proti Ciprju. Blizu lovske kočice, pomaknjene na rob, sta pripravljala dva lovca zasedo na volka, ki je že nekaj dni povzročal nemir med ovcmi in planšarji. Vsak dan se je straža menjavala. Le komu bo sreča naklonjena, da mu bo volk prišel pred puško in mu princsel deset tisočakov nagrade?

Odžejala sva se s čisto studenčnico in usmerila korak proti Toscu. Ali veste za tisti grmiček, pod katerim šele konec junija cvetijo šmarnice? Prava redkost! V ruševju sva pustila nahrbtnika, da sva se lažje povzpela na vrh Tosca. Gnala naju je želja videti štirinožne plezalce doli v Krmi. Preiskala sva grušč in ruševje. Ostrmela sva. Na skalni škrbini so se pasle divje kože druga ob drugi in se niso zmenile za strmino pod seboj.

Dan se je nagnil, dolino je zajel gost mrak, ko sva hitela po obronkih Tosca in Vernarja k Angelci v Vodnikovem domu v goste. Košata oštirka naju je vprašala: »Kaj bosta večerjala, sirove štruklje ali gamsova jetrea?« »Oboje!« Saj se je bilo res težko drugače odločiti.

Čiste in neskončno vabljive so se vzdigovale pred nami gore. Mišelj vrh — čuvar kraljestva divjih koz, se je pozdravljaj s Šmarjetno glavo. V sinji daljavi sta si čez mrki grušč podajala roki Kanjavec in Hribarice. Ljudsko imenoslovje je poskrbeło, da tudi vrhovom v taki višini ni dolg čas. Saj je mnogokje gora z ženskim imenom soseda vrhu, čigar ime slovenska slovnica prišteva k moškemu spolu. Prav tako kot vasujejo svetniki in svetnice v cerkvicah, postavljenih na vrheh Škofjeloškega hribovja in po zasavskih gričih. Najini sosodje so se ozirali proti Triglavu, ki se je naslanjal na svoja vazala na Rjavca in na Mali Triglav. Velska dolina pod nami je bila zavita v rahel čad, ki se je sukľjal iz starih stanov. Krave so se umirile, le tu pa tam se je oglasil kak zvonec. Mehka noč je razpela krila čez vso pokrajino. Še preden so drugo jutro petelini zapeli, sva korakala po Mišeljski dolini proti Ogradam in Krstenici. Zajtrkovala sva na planini v Lazu. Malo je pogodrnjal sirar, saj sva bila res malo zgodnja za obisk, toda silhueta Krna je bila še daleč.

Preveč sva se pasla s pogledi po lepi cvetani in vtikala nos v še dokaj ohranjene kaverne.

Dohitela naju je noč in priganjala po po-
bočju Krna. Veselo razpoloženje, ki sva ga
nosila ves čas s seboj, sva prinesla v Go-
mišškovo zavetišče.

Čez noč se je vreme spremenilo. Topel jug
ni obetal nič dobrega. Hitela sva proti Krn-
skemu jezeru. Na planini v Dupljah sva oba
potrpežljivo čakala: prijatelj na skromen
sončen žarek, ki bi osvetlil zaželeni motiv,
jaz pa na mleko, ki se je kuhalo v velikem
kotle. Sreča nama tokrat ni bila naklonjena.
Prijatelj je dočakal močan naliv, meni pa je
mleko prekipelo. Pa kaj sva hotela. Kdor
čaka — dočaka.

S precej obrušeni petami sva naslednji
dan zaključila petdnevno pešačenje in se z
Bovškega pripeljala domov.

Jug je odpoljubljal zadnje zaplate snega po
gričih in gorah. Tedaj se je pričel prebujati
gozd, drevje v njem je pričelo šepetati pom-
ladno pesem, vzklike so prve cvetice, trav-
niki so bili vlažni od prvega pomladnega
dežja.

Tedaj me je prevzelo čudno hrcpenenje.
Morda je bilo nekaj domotožja ali pa sem
želela prisluhniti gozdu, ki je ponavljal prav-
ljico o novem življenju.

Drobne lučke, ki so mežikale v oknih gor-
juških domačij, so počasi ugašale druga za
drugo. Prisluhnem. Nekdo je zavil s poti
proti šoli. Napenjam oči. Burneje mi utripa
srce. Iz teme se izlušči stari znanec, lovec.
Povabi me, naj grem z njim poslušat sva-
tovsko pesem pevca ljubezni — divjega pe-
telina. Kdo bi se mogel upreti takemu va-
bilu? Kar prehitro sem bila nared.

Počasi sva stopala po senožetih in se dvigala
po poti mimo zadnje hišice, stisnjene med
smreke. Ni počila suha vejica, ni zašelestel
odmrli list, tiho, v zavetju gozdnih senc sva
stopala po mračnem bukovju.

Zvezde so jele bledeti. Tiho sva se bližala
mahoviti skali, kamor je prihajal petelin.
Molk pred jutrom. Sova je votlo zapela in se
spustila v najgostejši mrak. Veter je zaspal
nekje za vrhovi. V čudni tesnobi sva priča-
kovala, kdaj se bo oglasila petelinova pesem,
kdaj bodo trdo zaropotale peruti mogočne
ptice, kdaj bo priletel petelin na gred.

Nonadoma sem se zdrznila. Telo mi je spre-
letela rahla tresavica. Kratek molk, nato:
tilip, tilip, tilip, flok, tss, ts, tsi, i, ii, pa spet
klepanje in brušenje. Oči so mi poiskale
pevca ljubezni, veličastnega sina gozdne ti-
šine. Nehote sem se dvignila in napravila

dva koraka. Zmanjkalo mi je kritja. S pete-
linom sva si stala iz oči v oči. Obstala sem
kot okamenela. Petelin je povesel rep, sklonil
glavo in odjadral.

Nebo čisto modro z belimi, ovčkam podob-
nimi oblaki je na vzhodu začelo rahlo rdeti.
Tedaj je zadrhtelo ozračje v vetru in prav
tedaj se je pevec znova oglasil. Petelin je
pel, pel brez prestanka. Morda mu je burja,
ki je sunkovito ječala, hladila vročo kri in
je zato tako ognjevito pel in razodeval
rjavim kokoškam svojo ljubezen.

Svatovski pevec je udaril zadnje akorde. Pa
ne! Bili so le začetki nove pesmi: droben
ptiček je zacvrkutnil, pravkar se je prebudil.
Toda glej: Že se je uglašil zbor krilatih
pevcev. Izza skale je šinil dolgouhi zajček,
še ves dremav in se razgledal. Nekje v dolini
je zapel jutranji zvon. Sonce je poljubilo
plešasto glavo očaka Triglava. Nastopil je nov
dan, novo življenje.

Poslušala sem pesem ljubezni. Še šume v
meni gozdovi, še žubore vodice, še je v meni
jutro nežnih barv in mehkih tonov, še je v
tej slasti pesem žive prirode, ki me nepre-
nehno vabi v svoja visoka sončna naročja.

VALENTIN CUNDRIČ

Gore

*Niso le v naravi gore,
mogočnejše so te,
ki mečejo hlad s srca na srce.*

*Ko se rodimo, je vsakdo ravnina,
kasneje, o, kako to boli,
se dvigajo gore v nas, nastane dolina
med njimi, plug orje meso in kri.*

*Niso le nad drevjem
orlov kose pred deževjem.
Še bolj ostre so te,
zamahujoče nad vejevjem,
ki obrašča srce.*

S fotoaparatom na Mont Blanc

Tine Mihelič

Z vrha Tacula sva se zazrla v prostrana snežišča Mont Maudit (sl. 1)

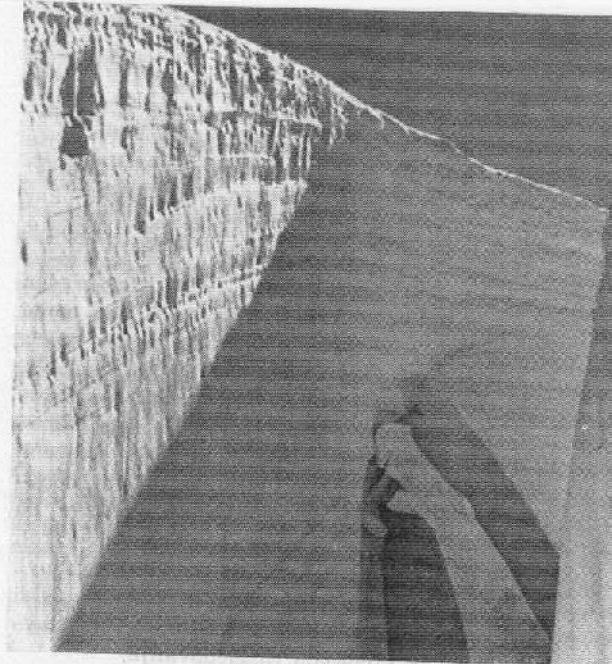
Foto: T. Mihelič

gorske skupine. Tik pred nama se je vzpenjala proti nebu ostrozoba trdnjava Aiguille du Midi. Zapadne stene Drujev in Aiguille Verte so se še zavijale v mrak. Strmo pobočje nama je preganjalo jutranjo lenobo iz kosti.

Sl. 1. Z vrha Tacula sva se zazrla v prostrana snežišča Mont Maudit. Komaj vidna pikčasta sled je vodila proti vrhu, izogibajoč se velikim razpokam, ki preprezajo pobočje v vsej njegovi širini. Majhen priostren rogelj čepi na vrhu snežišča in predstavlja najvišjo točko. Veselo sva se spustila na sedlo. Lotila sva se strmino. Trd sneg nama je škripal pod nogami in hoja z derezami po njem je bila pravi užitek.

Sl. 2. Večkrat so nama zazijale pod nogami ledeniške razpoke. Mrzlo naju je spreletelo, kadar sva se zazrla v ta modrikasta brezdna. Oko je zaman iskalo dna. Veličastno enolične jklenotrede stene so se izgubljale v temini.

Ledeniška razpoka (sl. 2)

Foto: T. Mihelič

Razgled z vršnega grebena Mont Maudit je bil silen (sl. 3)

Foto: T. Mihelič

Hladno je velo iz njih in urno sva se odpravila dalje. Včasih pa sva naletela na manjše primerke, ki sva jih lahko preskočila. Kot prava začetnika v tem športu (Janko Mlakar je imenoval planinca te vrste: homo alpinus pulex — planinska bolha) sva uganjala zares smešne akrobacije. Dolgo je trajalo, preden sva se toliko privadila temu poslu, da nama ni bilo treba več skočiti tri metre daleč, čeprav je bila razpoka široka komaj en meter. Sl. 3. Razgled z vršnega grebena Mont Maudit je bil silen. Prav blizu naju so se zabadali v nebo divji zobje Hudičevega grebena (Arête du Diable). Čudila sva se tem nenavadnim oblikam in uživala ob pogledu na daljnje gorske skupine na obzorju. Okoli krnice ledenika Talèfre so se vrstili vrhovi. Tudi najvišji od njih, Aiguille Verte, je ostal že globoko pod nama. Pogosto sva se ustavljala in se predajala razgledovanju. Preko zadnje strmine sva dosegla vrh Mont Maudit. Tu je nenadoma zrasel pred nama najin visoki cilj in na mah zasenčil vso okolico. Kot magnet je pritegnil najine poglede nase in za naju ni več obstajalo ničesar drugega. Tu je bil samo še Mont Blanc. Malokatera skala je motila bleščečo belino njegovega ledenega oklepa. Kljub sončnim naočnikom nama je bleščalo, ko sva strmela v te

Pričela sva s poslednjim vzponom (sl. 4)

Foto: M. Mihelič

žareče strmine. Na grebenu z desne so se premikale drobne postavice in kmalu sva jih opazila na vrhu. Sl. 4. Pričela sva s poslednjim vzponom. V nedogled se je iznad naju raztezalo enakomerno vršno pobočje. Čim višje sva bila, tem težje sva hodila. Pomanjkanje aklimatizacije se nama je ta dan hudo maščevalo. Vsakih petindvajset korakov sva se zasopla ustavila in vzpon je potekal silno počasi. Toda časa sva imela na pretek in s potrpežljivo vztrajnostjo sva se zagrizla v strmino. Vedela sva, da najin trud ne bo zastonj, saj naju je čakala čudovita nagrada. In res, strmina se je čez čas pričela polagoma nagibati. V veselem pričakovanju sva pospešila korak. Ne vem, od kod sva jemala moči, vedno hitreje sva stopala.

V hipu so bili pozabljeni naporji dolge poti in veselje je zakraljevalo v nama. Vse naokoli ni bilo oblaka, ki bi motil čudovito modrino neba in tudi v najinih srcih ni bilo sence, ki bi skalila srečo teh trenutkov.

Dolgo, dolgo sva bila na vrhu. Nikoli še nisva videla takega razgleda in hotela sva se ga naužiti do sitega. Tekala sva sem in tja po prostornem vrhu in vsaka podrobnost v okolici naju je navduševala in zanimala. Obzorje je bilo neskončno široko. Prav na obzorju se je zabadal v nebo vitki zob Matterhorn. Okoli njega so na vseh straneh valovili številni visoki vrhovi in zdelo se mi je, da to morje gora nima konca. Veselila sva se samote na vrhu, lahko sva popolnoma sproščeno uživala te nedopovedljivo lepe trenutke. Zares so dnevi tako popolne sreče redki v človeškem življenju.

Nadležno misel na sestop sva dolgo odganjala. Skoraj dve uri sva že bila na vrhu, toda vedno nama je uspelo najti kak vzrok, da sva lahko ostala še dlje. Čas pa se ni zmenil za naju in, ko se je sonce iznad Courmayeura pomaknilo daleč nad Dauphinéjo, sva morala dati vrhu slovo. Se zadnjič sva se vsa predala užitku vrha, še poslednjič sva s polnimi pljuči zajela redki montblanški zrak, nato pa sva z žalostjo v srcu zapustila ta raj na zemlji in se po isti poti spustila nazaj v dolino.

Naslednjega dne proti večeru sva spet sedla na motor. Dolina se je že zavila v mrak, a na obzorju se je kot orjaška fata morgana bleščal Mont Blanc. S svojo mogočno gmoto je zapiral vso dolino. Ves čas sem se oziral nazaj. V nečnem rdečem soju so žarčili vrhovi.

Drevo

nad prepodom

Tone Svetina

Gora ima tako kakor človek — dva obraza. Svetlega, ki je dostopen vsem, in temnega, ki je dostopen redkim izbrancem, ki so pripravljene tvegati.

Drevo je zrastle in umrlo v srcu temne strani gore na polici bogov nad pošastnim prepodom. Tam je zrastle verjetno zato, ker drevesa ne izbirajo sama, kje bodo živela. S tem, kamor padé seme, jim je izbrana usoda, ki se naprej razvija po neizprosni zakonu prirodnega reda v verigi naključij. Pravzaprav ni umrlo. Okostenelo je in ostalo na mrtvi straži kot upanje gozda, ki se je iz davnine boril s trdnjavo navpičnega kamenja.

Gora je bila zelo visoka in njen vrh je bil večidel leta v objemu ledu in snega. Od vseh štirih strani sveta je bila obkoljena od gozdov v svojih višinah pa povsem gola in prazna. Čas je na gori obstal. Njena bela konica je prebadala modrino neba in drugovala oblakom, soncu in zvezdam. Največ je bila potopljena v brezmejno tišino, ki jo je včasih zmotil grenki krik velike ptice, ki je domovala v njenih stenah.

Gozd, ki je poraščal dno dolin, je prodril pod steno. Na meji življenja rastlin in surove kamnite golote so bili videti sledovi davnega boja. V plaznicah so bila pokopališča pokosenega drevja, ki ga je kamenje razsekalo, plazovi s koreninami izruli in ga je odplavljala voda. Velike odkrušene skale pa so bile razmetane kakor nagrobniki po vsej meji in

Pobočja je zastiral modrikasti mrak, midva pa sva vozila že skoraj v temi. Peter me je ošteval, zakaj ne dam miru, toda nikakor ga nisem mogel ubogati. Vrtel sem se kot vrtavka na zadnjem sedežu in se nisem mogel nagledati čudovite gorske panorame. Toda, ko sem se nekoč ozrl — ravno sva zapeljala okrog nekega ovinka — več nisem videl ničesar. Odslej je imel Peter mir, jaz pa tudi, kajti vedel sem, da se mi je vtisnila podoba Mont Blanca in njegovih gora v neizbrisen spomin.

še globoko v gozdu, kjer jih je drevje obraslo. Na policah so po razpokah rastle zadnja drevesa in drug za drugim usihala. Le pritlikavo rušje, bičano od plazov in viharjev, se je v zaplatah poganjalo v višavo med skale. Od večnosti sem je v razkošju poletnih dni cvetel gozd in v toplih pomladih je veter odpiral luskinde češarkov. Dež lahkokrilih semen je nosil veter proti golemu skalovju. Tudi ptice so pobirale seme in ga včasih zgubljale v pečevju. Vsako pomlad je bujna zelena rast prekrila mejo gozda in kamenja in se poganjala kakor omagan val v prve police. Ko pa se je prebudila gora iz zimskega sna, so stresle pečine s sebe skale, ki jih je odkrušil čas. Tako sta se borila gozd in goljava. Polica bogov je ležala v srcu gore, obdana s prepadi. Tako so jo imenovali pastirji in divji lovci, ki so prvič zašli za živaljo v gorovje, in so se bali gorskih demonov. Pred severnim vetrom jo je varoval mogočni skalni steber z obrazom sfinge, pred plazovi pa trebušast previs, ki se je stezal kot kljun ladje v praznino in razbijal plazove v struge izdolbene v živo skalo. Na njej so posedale jate ptic in gnojile zemljo z iztrebki, dokler ni pognalo neko pomlad na ploskvah lišajev in mahov nekaj bornih resastih trav in drobnih cvetlic. In ko je neko plodno pomlad gozd spet semenil, je z dobrim vetrom prejadralo drobno seme jalovo kamenje in pristalo na polici. Ušlo je kljunom lačnih ptic in čeprav je v temnem obličju gore prežala smrt na vsakem koraku, je seme vzkliko.

Tako je sredi puščobne samotne mrzlih skal pognalo drevo, ne da bi vedelo, kaj vse bo prebilo, če bo hotelo obstati. Drobno, nežno drevesce se je spopadlo za pravice življenja z upornostjo gorskih dreves. Sprevod milih zim in toplih poletij je omogočil, da je drevesce zrastle in s svojimi vejami pokukalo v prepad. Drevo je bilo še tanko, odeto v plašč zelenih žametnih iglic. Pozimi se je upognilo pod težo snega, pomladi spet vzdignilo. To je delalo tako dolgo, da je obstalo pokonci in se spopadlo z viharji in mrzom. Ptice v gorovju so se razveselile. Do sedaj so se obešale po skalovju okoli lukenj, koder so gnezdile, zdaj so čakale na veje drevesa. Drevo je rastle počasi, s strahom in upanjem. Čim višje in močnejše je bilo, bolj se je nagibalo nad globino. Kmalu je občutilo neznano silo prepada, ki vleče vase s svojo brezdano globino. Bele rjuhe strahu so se razgrinjale med ogromnimi stebri. Njegov senčni obris je požrla praznina in ga lizala kakor mrzli, nevidni plamen.

Drevo je poznalo samo dve svojstvi časa: čas smrti in čas življenja. Ledeno telo zime in kratka poletja z božajočim vetrom. Sedaj je drevo občutilo vse sovražne sile v temni strani gore, ki ni hotela življenja. Na spomlad so rohneli plazovi, znanilci smrti, sli gore, ki se je prebudila. Takrat se je treslo, kar je bilo živca v pobočjih. V prepad je deževalo ubito kamenje in elipse krikov razbitih skal so krožile z gore v goro in se mešale s petelinjim petjem.

Vendar je bilo drevo pripravljeno, kajti rastle je drugače, kakor drevesa v gozdu. Bilo je samotno, ogroženo drevo, na svetu, ki ni bil namenjen drevju. Zato je razvilo vse svoje moči, da bi obstalo. Žejno prsti je pognalo svoje korenine globoko v razpoke skalovja. Kakor žile so se korenine prepletle med sabo, razmaknile so kamenje in se z železnimi rokami oprijele dna. Čim globlje so segale korenine, tem višje se je vzpenjal vrh in se upiral viharju, ki je hotel drevo s korenino izruti. Pod silo sovražnega vetra je drevo drhtelo in vsa vlakna so se napela in vzdržala. V strahu je mnogo moči. Zato se je drevo nevidno krepilo. Kolobarji priraščanja so bili komaj zaznavni. Zato pa je bilo drevo trdo in prožno. Koža je bila hrapava in od ugrizov mraza razpokana. Deblo pa je bilo pokrito z mnogimi ranami, ki jih je zadalo padajoče kamenje in ki jih je smola sproti zalivala. Čim višje je zrastle drevo, tem globlje je videlo v zrelo globine pod seboj. Prepad je bil velika praznina, posejana z mrzlimi maskami mrtvega kamenja, prepreženimi z ostrimi sencami. Bilo je neizprosno naročje smrti, ki ugonablja vse živo v gori in čaka tuči drevo. Iz njega so vele mrzle sape tesnobe in se kadile megle kot zle slutnje. V trebuhu njegovega dna je trohnelo nekaj dreves. Na skalah so se belile kosti poginulih gorskih živali.

Prepad je govoril drevesu:

— Brez cilja rasteš drevo. Vse tvoje trpljenje nima nobenega smisla. Ne boš preneslo bremen osamljenosti ne hladu sovražnega kamenja. Padi, drevo! Usojeno je, da ne moreš živeti v srcu temne strani gore. Padi v moje naročje pozabe! Mahovi bodo pokrili tvojo boleost, kamenje te bo zasulo. —

Drevo ni poslušalo govorice prepada.

Globoko spodaj se je v gozdu razprostiralo mravljišče življenja. V daljavi so se v soncu bliskale pisane barve in gozd je zvenel od ptičjega petja. Tam ni bilo samotno. Kadar je prihrumel vihar v dolino, ga je prestregla armada gozda. Drevje se je naslonilo drugo k drugemu in si podalo roke in ujelo sunke vetra v nihajočo mrežo. Drevo na robu pa je samo prestreglo vihar, ki ga je upogibal kot lok, predno se zlomi. Spodaj v gozdu je zvenela sekira in žage so grizle drevesa, ki so hrešče padala. Drevo na robu pa se ni balo sekire. Ujeto je bilo v dolg prepadu in v zaščito previsa in naslanjalo se je na lahno težo nebesne modrine. Premagalo je sile temne strani gore in živelo. Kopalo se je v luči pršče svetlobe in zelenelo je v objemu sončne toplote dobrih dni, ko je veter razigrano piskal po rezeh na kamnite piščali in je rdeč smeh sončnih zarj poljubljjal okrajke stebrov in so sence oblakov drsele kot podohe skrivnostnih živali po pobočjih gora.

Potem je drevo vzvetelo. Na koncu drobnih vej obdanih s šopi mehkih iglic so se v vetru pozibavali jutranje cvetovi, bliskajoči se v kapljah ktravanje rose. Zdaj so ga obiskovale

ptice, čebele in čmrlji. In prišel je čas, ko je drevo semenilo v mrzlo naročje gore po vseh policah, v dno stene.

Zdaj je drevo lažje čakalo čas uničevanja. Navadilo se je praznine prepada in ni se balo viharjev. Ognjene previsov kljun, ki je ščitil drevo, je prestregal previsov kljun, ki je ščitil drevo. Drevo je preživelo krivuljo svojega časa in postalo staro. Skalovje ga je posvojilo. Čezenj so polzeli vetrovi stolctij in valovila tišina brezčasja. Nič več ni priraščalo. Poti sokov, ki so vsako pomlad vzdramljale pahljače zelenih iglic, so se zamašile in drevo je usihalo. Prišla je jesen, ki je zadnjič pozlatila drevo in je veter raztrosil odmrle iglice v sneženc

Risal F. Krajcar

planjave. Koža, razcefrana od kamnov in nagrizena od zmrzali, je razpokala in odpadala. Votle roke vetra so jo lupile in voda je umivala gole veje, dokler drevo ni bilo slečeno in po barvi podobno skalovju. Usta prepada so na široko odprta zaman čakala na drevo. Okostenelo drevo je golo viselo nad praznino. Kadar je sonce zagorelo v zenitu, je njegova zlomljena senca padala v zobovje dna. Ko pa je na večerni strani neba drslo k verigi gora, je senca drevesa padala na obraz sfinge in se prepredla z gubami večnosti. Po vejah so se obešale ptice in kričale v novo pomlad.

Bilo me je strah

Vida Keber

Ni še tako dolgo od tega in vsega se prav dobro spominjam. Spominjam se, da je bil neprijazen dan, da je snežilo, ko smo se po ozki gazi prebijali naprej in najbolj se spominjam, kako sem s spremenjenimi očmi pogledala v svojo notranjost. Teško mi je pri sru, ker vem, da takrat nisem bila dobra. Od Mihovega doma naprej sem začela zaostajati za drugimi. Smučke so mi smešno čepele na ramah in me vlekle k tlom. Najraje bi jih nekam odložila in pozabila nanje. Ugibala sem, če tudi ostali tako mislijo, toda na njihovih mirnih obrazih nisem opazila kake posebne utrujenosti. Trdno sem bila prepričana, da bom sama zaostala, da ne bom več zmogla poti. Prcsenečena bi bila, če se to ne bi zgodilo, kajti verjela sem, da ne morem hoditi tako hitro kot ostali, in razdalja med njimi in menoj se je večala. Stala sem sama v ozki gazi, vsi ostali so izginili za ovinkom. Razočarana sem pomislila, da me nihče nima rad, ker so me tako mirne duše pustili samo. »Naredila bom nekaj,« sem si obljubila, »da jim bo žal.« Kaj bi bilo tisto, kar naj bi naredila, še nisem vedela, toda prepričana sem bila, da se bom še pravočasno spomnila. Potem me je nekdo poklical. »Aha,« sem jezno pomislila, »spomnili so se, da si tudi ti z njimi.« Stisnila sem ustnice, toda ko je klic ponovno in bolj vsiljivo prišel do mene, sem se vsa namrščena odzvala. Pohitela sem in kmalu sem jih zagledala, kako so stali, globoko sklonjeni v snegu, in čakali name. Priključila sem se jim in mirno prenesla bratovo žalivko. Ko sem ponovno zaostala, so tudi ostali opazili, da z menoj ni vse v redu. Ustavili so se. »Zaradi tebe ne morejo naprej. Tudi oni so utrujeni, pa ne počivajo tako kakor ti,« sem si prigovarjala. Sram me je bilo in zato sem jim zavpila, naj ne čakajo. Ubogali so in prestrašila sem se, ko sem opazila, da se je skupina premaknila. »Zapustili so te,« sem si dejala. »Odhajajo In kaj boš naredila ti? Nič! Prevelika reva si, da bi bila odločna.« Zapletla sem se in sicer v svoj lastni svet, v katerega sem neomajno verovala. Nisem mislila na ničesar drugega, kakor da sama samcata hodim naprej in da bom gotovo zašla. Sama sebi sem se zasmilila in najraje bi

zajokala. Pa kakor zanalašč solz ni hotelo biti.

Neopazno se je zmračilo. Zelo slabo sem razločevala gaz od celega snega. Tu in tam mi je noga zašla s poti in pogreznila sem se. Kar na lepem sem tudi padla in smučka me je neprijetno pobožala po glavi. To pot so mi solze resnično pritekale. Prevzela me je sladka utrujenost. Tako sem želela, da bi se usedla in si odpočila. Vedela sem, da tega ne smem narediti. Potem je konec. Ne bom se mogla več dvigniti. »Ne smeš se uesti!« mi je nekdo ukazal. »Če sem pa tako utrujena,« sem tožila. »Sama si kriva,« je bil glas neizprosen. »Zakaj nisi z ostalimi? Zakaj delaš po svoji neumni pameti?« »Nisem jih mogla dohajati. Sram me je bilo, da bi gledali mojo onemoglost,« sem ga zavračala. »Daj, no daj! Kmalu boš rekla, da so te vsi zapustili, ker te ne marajo, kakor da nisi sama želela, da bi se nekaj zgodilo,« se mi je nekdo skoraj glasno rogal. »Tiho bodi,« sem prosila, »kaj ne vidiš, da me je strah?«

Zelo, zelo me je bilo strah. Bala sem se, da ne bi zmagala v meni želja po spanju. »Ne boš zmrznila!« mi je nekdo zatrjeval. »Ne vem,« sem dvomila. »Ne maram se vrniti! Spali hočem!« »Prismoda,« mi je nekdo ježno zagrozil, »ne smeš vendar delati tisto, kar bi ti rada.«

Strah pa je postajal vedno bolj grozeč. »Umrla bom,« sem se vdala. »Mi res ne more nihče pomagati?« »Sama si boš najlaže pomagala,« se je zopet oglasilo. »Utihni!« sem završčala. »Nočem te poslušati!« »Nihče te ne sili, da me,« me je zbudel.

Umolknila sem kakor od sramu in bolečina me je prešinila od nog do glave. Od strahu nisem mogla več naprej. Ustavila sem se in zaprla oči. Bilo me je strah teme. Potem sem naglo položila smučke v sneg in se usedla nanje. Solze mi niso več tekle, samo hlipala sem še. Ne morem povedati, kaj sem takrat občutila. Mogoče sram ali pa samo olajšanje. In sklenila sem, če se bom izmazala iz vsega tega, ne bom nikoli več trmoglavila. Toda ali pomaga delati dobre sklepe, če se pripravlja nekaj zlega in jih delaš samo zato, da se najhujše ne bi zgodilo?

Glava mi je klonila na prsi. Toplo mi je bilo in telo mi je postalo prijetno utrujeno. Bila sem na najboljši poti, da zmrznem, nekaj korakov od koč, če me ne bi iz dremavice zbudil glas. »Tako pa res ne gre, dekle.« Stal je na poti, s svetilko v roki, in se mi smehljaj. Hvalčno sem se oprijela ponujene roke.

STOLETNICO ima letos tudi CAI. Proslavil jo bo med drugim od 4. do 11. sept. v Torinu. Pošta bo izdala posebno znamko. Počastili bodo grob Quintina Selle, ustanovitelja CAI, organizirali slavnostne vzpone na Matterhorn, Monte Roso, Mt. Blanc, Gran Paradiso in Monte Viso, na čigar vrhu so se Sella, brata Saint Robert in Barano odločili ustanoviti CAI (kakor pri nas na Stolu).

Pota

v okolici Vršiča

Anton Blažej

Dne 14. julija 1901 je Alpenverein, sekcija Krain, otvorila Vossovo, to je sedanjo Erjavčevo kočo. Do tedaj še skoro ni bilo načelanih in markiranih potov v okolici Vršiča. Kako in kod so hodili takrat planinci, nam obširno poroča v Mitteilungen des D. u. Oe. Alpenvereines 1901 na straneh 177—79 dr. R. Roschnik, ki je bil več let načelnik sekcije Krain.

Staro trentarsko stezo so uporabljali kot glavni prehod preko Vršiča. Skozi romantično in razrvano dolino Malo Pišnico, kamor zaide danes le bolj poredko kak planinec, je Alpenverein popravil in markiral staro pastirsko stezo preko Rup in Vrate na Vršič. Turiste so opozarjali, naj v Mali Pišnici dobro sledijo najnovejšim markacijam, da se ne bodo nenadoma znašli pred nepredvidljivimi prepadi. Na Rupah so tedaj rasli debeli macesni, ki so jih uporabljali tudi za gradnjo Vossove koče. Iz Planice je tekla steza preko Grla in Črnih vod na Vršič, ki so ju najbolj verjetno utrlj pastirji. Na Mojstrovko so se vzpenjali po velikem prodišču ali pa prebijali skozi bujno ruševje na sedelce in po robu naprej, koder hodimo danes. Hoja je bila težavna, pobočja pa bujno porasla s planikami.

Pot na Jalovec je šla po južnem pobočju Mojstrovke ter po živinskih stezah preko kranjskogorskih pašnikov navzgor, kjer je bila skopa paša, in v rebri med velike skale in grušč ter naprej po obširnem Travniku navzgor in navzdol. Morali so doseči oba Travnikova stolpa. Končno so morali plezati s Travniške škrbine navzdol po izpostavljenem terenu do Jalovčevega ozebnika in po njem na vrh Jalovca.

Pri opisu hoje na Prisojnik pravi dr. Roschnik, da je najudobnejši pristop z Vršiča na južno pobočje Prisojnika. Opisuje krasen razgled z juga na trentarske gore. O severni strani Prisojnika pa pravi, da jo tvorijo izredno lepo oblikovane stene ter da je nekako v sredini (levo od Kopišarjeve poti, op. pisca) dobro viden znameniti obraz »mrtve žene« z rumenim obličjem in črnimi očmi. Trdi, da je bila slika objavljena v »Leipziger Illustrierter Zeitung« 11. julija 1901. Dalje govori o vzponu z juga na Prisojnikovo okno in od tam po nelahkem ple-

zanju na vrh Prisojnika. Do okna so se morali prebijati skozi ruševje, skalnati teren in po strmih tratih, bujno poraslih s planikami. Sekcija Krain ima v načrtu tod zgraditi pot prav na vrh Prisojnika.*

O hoji na Razor poroča, da so hodili po južni strani Prisojnika globoko navzdol do kranjskogorske pastirske koče, kjer so se pasli voli. Od tod naprej je bila hoja ponekod zelo utrudljiva, ker se je bilo treba vzpenjati in zopet spuščati dol ob gladkih skalnatih stenah. Na Razor so hodili seveda le z vodnikom in sicer tod, kjer drži danes zavarovana steza. Omenja, da sta bila najboljša vodnika na Razor in Jalovec Andrej Komac in Korobidelj.

Prva poročila o markiranju gorskih potov po Alpenvereinu v okolici Vršiča zasledimo v Mitteilungen leta 1900 na strani 238, ki povedo, da so v letu 1899 nekoliko popravili pot iz Kranjske gore v Malo Pišnico, na novo ozir. rdeče prebarvali pa markacije iz Kranjske gore do Baumbachove koče v Trenti in odcep k izviru Soče.

V Mitteilungen 1901, stran 293 pa zvemo o gradnji prve poti po Alpenvereinu na Vršiču. »Konzul Vetrova pot sekcije Krain se začelja pri Vossovi koči. Približno po poldrugi uri hoje pripelje na južno stran Prisojnika ter skrajša pot na Prisojnik in Razor in je tudi sama zase lepa visokogorska pot — v septembru 1901 je bila izgotovljena. Pot je dobila ime po cesarsko kraljevem ruskem konzulu Camillu Vetru v priznanje za slug. Vetter je tudi vse stroške za gradnjo poti sam poravnal.«

V že omenjenem glasilu Alpenvereina 1904, stran 34 beremo pod naslovom »Pota sekcije Krain v letu 1903«: »Na področju Vossove koče je bila pod vodstvom gorskega vodnika J. Rogarja — Korobidlja iz Kranjske gore zgrajena nova pot iz Velike Pišnice v Krnico do Kriške stene, odkoder se bo v letu 1904 nadaljevala preko stene na vrh. Nadaljevali in zboljšali so pot od Vossove koče do vstopa v steno Razorja. Na poti Vossova koča — Rupe — Planica je bila na enem mestu pri-trjena jeklena vrvi.

* V knjigi Gorski vodniki, stran 212 pravi Evgen Lovšin, da piše Melik v svoji knjigi Planine v Julijskih Alpah:

»...Predvsem je bila to Kranjska planina ali Prisank v južnem pobočju gore Prisojnik. Odtod je bilo planšarjem in pastirjem najbližje skozi Prisojnikovo okno nazaj iz Trente v Pišnico na manjši in manj sočni planini Mall Tamar in Klin. Te precej drzne poti so se postževali težko otovorjeni moški in ženske v slabih gorskih čevljih ali celo cokolah.«

Kdor je šel po tej poti, bo to pač težko verjel, ker še danes, ko je ta pot zavarovana s klini in vrvmi, ni lanka. Pomislimo, koliko klinov in vrvi je pritrjenih danes samo od prodišča pod steno do velikega snežišča. Da bi pa ta steza potekala kod drugod, je pa glede na prepadni teren težko verjetno. Če upoštevamo eno uro strmejšega vzpona od Kranjske planine do okna in primerjamo lepo hojo po prodišču na zapadni strani Prisojnika do Vršiča, pridemo do zaključka, da hoja skozi okno ni bila nič krajša, vsekakor pa bolj naporna in nevarna. Ušel pa je baje nekdo nek trentarski divji lovec z ustreljenim gamsom lovskemu čuvaju skozi Prisojnikovo okno, trdijo kranjskogorci.

Naslednja nova pota imajo oranžno-rumene oznake in so dobile potrebne kažipotne tablice:

a) Vossova koča — Mojstrovka, b) Vossova koča — Rupe — Mala Pišnica in Planica, c) Konzul Vetrova pot od Vossove kočice na južni stran Prisojnika in njen podaljšek, d) do Prisojnikovega okna, e) do studenca na Mlinarici, f) od Mojstrovke do Travniške škrbine.

V Mitteilungen 1905 na strani 95 pa zvemo tole: »Pod vodstvom gorskega vodnika Janca Rogarja — Korobidlja je bila zgrajena zavarovana pot od Travniške škrbine na južni strani sedla do vrha Jalovčevega ozebnika. Posebna prednost te poti je, da se lahko izognemo Jalovčevemu ozebniku, koder je hoja nevarna zaradi padajočega kamenja in ledu. Kljub novo zgrajeni poti pa bodo na Jalovec lahko hodili zaradi dolge poti in nevarnosti le izurjeni planinci.«

Mitteilungen 1906 pa nam na strani 285 poročajo še o gradnji zadnje poti Alpenvereina na Vršiču. »Novo jahalno pot po dolini Velike Pišnice do Vossove kočice, ozir. na vrh Vršiča je dokončala sekcija Krain v preteklem poletju. Zgodovina gradnje te poti sega nekaj let nazaj. Glede na to, da je primorska deželna vlada že zgradila na trentarski strani sedla jahalno pot, je vzpodbudilo sekcijo Krain, da bi zgradila enako pot tudi na kranjski strani. Notranje ministrstvo na Dunaju je odobrilo za gradnjo te poti 27. novembra 1902 dva tisoč kron subvencije. Občina Kranjska gora, ki bi bila prva poklicana, da se pot zgradi, je zavzela tako odklonilno stališče, da je šele po večletnih pogajanjih prišlo do gradnje poti. Posredovati je morala deželna vlada in okrajno glavarstvo v Radovljici*.« Dne 19. junija 1906 je bila pod vodstvom okrajnega glavarstva v Radovljici in po zastopniku sekcije Krain vodniku Rogarju — Korobidlju pot trasirana. Gradnja poti, ki naj bi bila povprečno en meter široka in bi potekala severno od stare poti ter bi se enakomerno vzpenjala, je bila oddana konzorciju pod vodstvom gozdarja Jožca Koširja iz Kranjske gore. V začetku avgusta so začeli pot graditi in je bila konec septembra že vsa dovršena. 3. oktobra je bila pot kolavdirana. Stara pot, ki so jo morali popraviti, da je lahko služila za prehod vojaške divizije, bo sedaj šla v pozabo.

Ko so graditelji jahalne poti še ponekod pot popravili, je bila izročena v varstvo občini Kranjska gora.«

Ker se je Slovensko planinsko društvo najprej in dalj časa udeleževalo in gradilo pota in kočice v kraljestvu Triglava, je prišel Vršič na vrsto šele, ko je Alpenverein tam že skoro prenehal z nadelavo potov, oziroma ga je SPD takorekoč spodbudilo, ker je imelo pri gradnji naprav v teh gorah vso zaslombo in

* Iz zgornjega je razvidno, kako se je občinski odbor v Kranjski gori odločno upiral, da bi v borovskih gorah gradil Alpenverein svoja pota.

Iz planinskega dnevnika

Zvone Hrastar

Celo leto smo govorili o tem, da gremo v poletnih počitnicah v Tamar in se na lastne oči prepričamo o lepotah te doline in njenih skalnih zidov. Vendar smo hoteli preizkusiti tudi naše taborniške sposobnosti in smo sklenili, da bomo teden dni ali pa še več preživeli pod plateno hišico in sami vodili kuharske posle.

Ko smo koračili mimo Bloudkovih mojstrov, je bilo nebo brez oblaka in na račun hude vročine je padla marsikatera robata. Za slabo razpoloženje pa so poskrbeli še težki nahrbtniki, katerih vsebino si lahko videl, kajti iz raznih odprtih so štrleli ročaji pon-

pomoč pri občini Kranjska gora in Trenta, kjer je imel pri prvi glavno besedo dr. Tičar, pri drugi pa trentarski župnik Josip Abram. Leta 1904 je zgradilo SPD zavarovano pot iz Trente na Razor, naslednje leto pa iz Zgoranje Trente preko Velikoga Ozebnika na Jalovec. Planinski vestnik 1908, stran 174 nam pa poroča še o nadelavi poti po južni strani na Prisojnik. »Nova pot vodi iz Trente najprej skupno s potjo na Razor, ne spusti se pa v kot proti Razorju, nego krene kvišku po gozdu proti severu in drži strmo proti Kranjski planini. Nad njo po precej strmih rebrih v smeri proti Prisojniku, prekorači že precej visoko gori Konzul Vetrovo pot, ki veže sedlo Vršič preko Prisojnikovega južnega pobočja z Mlinarico pod Razorjem in krene končno v Prisojnikove stene.« Vsa tri zavarovana pota je s Trentarji nadelal Anton Tožbar — Špik.

Slovenski planinci so odigrali pomembno vlogo ne samo v planinskem ampak tudi v narodnoobrambnem oziru. Junaško so se borili proti potujčevalcem naše rodne zemlje. V Alpenvereinu so imeli vsa leta zakletega sovražnika, ki je razpolagal z dobro organizacijo in podporo pri oblasteh. Po prvi svetovni vojni so zgradili še zavarovano pot s severa na Prisojnik in po severni strani na Mojstrovko. Po drugi svetovni vojni pa Kopačarjevo pot na Prisojnikovo okno, pot pod Mojstrovko in jubilejno pot po severni strani Zadnjega Prisojnika.

vie in lonci ali pa si lahko slišal otožne melodije, ki so jih povzročale konzervne škatle. Zaradi hude vročine smo hoteli čim prej priti v senco skalnih zidov Travnika in Šit. Toda težki nahrbtniki so opravili svoje in utaborili smo se pod veliko skalo, na kateri smo pozneje preizkušali vse mogoče tehnične dosežke plezalne tehnike. Njene majhne policičke in votlinice so služile kot shramba, velik previs pa se je v naslednjih dveh dnevih odlično izkazal kot kuhinja in delovna soba. Ko je bilo vse urejeno, je bila naša skrb samo še, da Radota pravočasno opozorimo, da nismo na Kotozem sedlu, kot smo se domnili, pač pa precej nižje. Klavdij, ali kot smo ga imenovali »tirolski Hanz«, je večkrat oddajal na neznan valovni dolžini svoje hripave glasove, ki jih je imenoval jodlanje. Šele v mraku je dobil tudi odgovor in kmalu smo vsi štirje sedeli ob prismojenem kakau.

Naslednji dan je šlo že za res. Naš cilj je bil preplezati Hornovo smer v Jalovcu. Iz Jalovčevega ozebnika smo že slišali vriskanje in iz različnih smeri si mogel spoznati, da so pridni planinci že na delu. Prehitevali smo planince, ki so se z nami vred še isti dan hoteli razgledati po bližnjih in daljnjih krajih z vrha Jalovca. Naglica je zahtevala, da smo se morali pri vstopu malo odpočiti. Obenem smo se tudi navezali na dve vrvi. Še pred Kegljiščem smo dohiteli štiri Nemce, ki so na vsak način hoteli čez nek previs, a se jim je krepko upiral. Pokazali smo jim nekaj metrov stran lažji prehod, nato pa sami krenili po dveh kaminih navzgor. Ko sem jaz kot zadnji prišel na vrh kamina, sem zagledal spodaj svoje rokavice. Za spust nazaj bi porabil preveč časa, zato smo s skupno močjo skovali nekaj nemških stavkov. Tu sem se prvič v življenju kesal, da sem nemščino v šoli tako zanemarjal. Težava je bila v tem, da so bili Nemci v takem položaju, da jih nisem videl in si zato z rokami nisem mogel niti pomagati. Nazadnje so le razumeli, kaj hočem od njih, in čez nekaj časa so se pokazale izza roba majhne rokavice. Kmalu je bila nemška govorica daleč pod nami in nazadnje tudi te nismo več slišali. Ko smo se vračali z vrha Jalovca, smo pod ozebnikom obstali in si ogledovali smer. Nemci so se še vedno borili. O tem, da jim ne gre ravno najbolje, je pričala pogosta pesem klinov in kladiv.

Naslednja dva dni je deževalo in naši načrti, da preplezamo smer Kočevar — Zupan v Šitah in se spoprimejo še s Kotovo Spico, so šli po vodi. V teh dveh dneh smo največ preživeli pod previsom, kadar pa je dež malo ponehal, smo se pretegnili po skalnih stenah, ki so bile nazadnje že vse ježaste od zabitih klinov.

V ponedeljek se je vreme zopet zjasnilo in po načrtu smo krenili na Sleme, ker smo hoteli pustiti naše sledi v stenah Velike in Male Mojstrovke. Hoje na Sleme se nerad spominjam zaradi težkih nahrbtnikov, sonca in soparnega ozračja. Toda tudi ta je

Prvi zimski vzpon po Walkerjevem stebri v Grandes Jorasses

Ciril Praček

Walter Bonatti je bil tisti, ki je bil vreden te strme poledenele stene, in Grandes Jorasses so vrhovi, ki so podčrtali neverjetne sposobnosti tega atleta — gorohodca, vodnika iz Courmayeurja. Storitve, ki sta jo opravila Walter Bonatti (32 let) in Cosimo Zappelli, zasluži, da si jo ogledamo bolj podrobno. Iz Courmayeurja sta se podala na pot 23. januarja ob 15. uri popoldne. Kot dva navadna smučarja — izletnika sta se odpeljala z žičnico do Punta Helbronner, tu sta navezala smučič, prečkala dva ledenika do zavetišča Leschaux (2431 m), kjer sta uredila opremo, od tu sta nadaljevala pot ponoči deset ur.

minila in na vrhu smo bili zopet dobre volje. Sotor smo nameravali postaviti pri enem izmed jezerov, da bi bila voda čim bližje kuhinji. Ko smo prišli do jezera, smo spoznali, da bi bil ta kraj primeren za biologa, ki se ukvarja z vodnimi živalcami, ne pa za nas. Po daljšem iskanju smo našli lep prostor ob snežišču. Ker je bila ura šele malo čez poldne, smo sklenili, da pojedeta Rado in Pavel na Vršič v Tičarjev dom po kruh, midva s Klavdijem pa postaviva tačas šotor. Ko sta se Pavel in Rado vrnila, ni bilo treba veliko besed in že smo iz nahrbtnikov vzeli dve vrvi, nekaj klinov, ter smo se napotili pod severni raz Male Mojstrovke. Plezanje je šlo hitro od rok in preden je sonce zašlo, smo se že veslili ob postavljenem šotoru. Naslednji dan smo preplezali zapadni raz Male Mojstrovke. V tej smeri je pravo presenečenje zadnji raztežaj. Ko smo mislili, da imamo vsaj še tri raztežaje, je Klavdij nenadoma že po prvem zavriskal, kar je znamenje, da smo na vrhu stene.

V sredo 26. julija smo vstopili v smer M. M. Debeljakove v sev. steni Velike Mojstrovke. Toda zgodilo se je to, kar nihče ne bi pričakoval. Pavel danes ne hodi več z nami v gore, spremlja nas samo njega spomin, bil je dober tovariš — prijatelj. Na Slemenu pa je nedaleč stran, kjer je tedaj stal naš šotor, vzdana spominska plošča, ki priča, da je tu ugasnilo življenje mladega človeka.

RAZSTAVA PLANINSKE FOTOGRAFIJE

Planinska zveza Slovenije je v letu 1962 razpisala natečaj planinske fotografije, kot zaključek in rezultat tega pa je od 1. do 9. junija organizirala v Ljubljani razstavo planinskih fotografij. Organizator natečaja je od 54 avtorjev prejel 342 črnobelih in barvnih fotografij ter od 23 avtorjev 264 barvnih diapozitivov. Posebna žirija je med črnobelimi deli nagradila najboljše fotografije in najboljše kolekcije, v barvni fotografiji najboljšo barvno fotografijo, med barvnimi diapozitivi pa najboljšo kolekcijo. Žirija je za razstavo izbrala 164 črnobelih in barvnih fotografij.

Kot član žirije in ljubitelj fotografije bi rad napisal nekaj misli o planinski fotografiji in posebej o tej razstavi. Planinsko fotografijo lahko štejejo med najstarejše in med fotamaterji najbolj priljubljene vrste fotografije. Vse, kar je lepo, je moralo vzbuditi v fotografu interes za posnetke. Planinska fotografija je nudila in nudi široko polje udeleževanja od prvega pogleda na vrhove, ko planinec še peščači ali se pelje po dolini, pa prav do končnega uspeha na vrhu planine. Kaj vse srečuje planinec na tej poti, koliko

Slike iz časopisov prikazujejo Bonattija brez derez, izbiral je skalo in se izogibal snega in ledu, kjerkoli je le mogel; granit nudi vse-kakor varnejše stope kakor led.

Bonatti pravi, da je namesto veselja občutil žalost, ko je izplezal. Vedno je bila ta grozna in mračna stena pred njim kot nekaj nedosegljivega, silna želja, da bi jo premagal, ga je vzpodbudila, cilj je bil neprestano pred njim. Na vrhu je gledal svoje roke, te so ga ponesle čez vse težave in sedaj ni ničesar več pred njim, to mu je bilo najvišje, kar je želel doseči, življenje je postalo prazno, nima se več za kaj boriti. Sam sebi je vzel tisto, česar se je najbolj veselil. Alpinističnemu svetu pa je dal primer skrajnega poguma kakor možje iz zimskih vzponov na Eiger in Matterhorn. Vklezal je svoje ime v to granično gmoto, noben vihar ne bo izbrisal imena Bonatti iz Grandes Jorasses. Ni čudno, če gorski vodniki v Courmayeurju z največjim spoštovanjem gledajo na tega mladega moža z univerzitetno izobrazbo, ki je kljub temu ostal njihov, del silnih gora, nepremagljiv, z vzdevkom: »Mož, ki se vedno vrne!«

nosila s seboj 100 (sto) kg opreme do pod vstopa Walkerjevega stolpa v Grandes Jorasses, na višino 3010 m. Spotoma se nista ustavljala, termometer je kazal -20°C . Pod steno sta pojedla (24. I. ob 17 h) vse pečeno meso in pečeno kuretino, s seboj v steno sta vzela mnogo hrane, v glavnem le vitamine, suho sadje in meso v drobtinah. Walkerjev stebec je plczal Bonatti poleti v navezi s tremi tovariši, ko je imel šele 19 let. V dveh dneh jo je zmozel. Ta 1200 m visoka stena, ki leži še poleti v večni senci, je en sam blok ledu pozimi. Bonatti pravi, da se je bal te stene, toda 13 let si je želel, da se jo prepleza pozimi. Z istimi nameni so se ukvarjali še Hiebeler iz Münchena, Michel Vaucher iz Ženeve, Hilti von Almen iz Grindenwalda (Švica), René Desmaison iz Chamonixa in Pierre Mazeaud iz Pariza. Zato so bile priprave Bonattija in Zappclija zelo skrivne.

Njuna vadba za vzpon je bila zelo dalekosežna. Vso jesen sta hodila kot smučarja na kondicijske pohode. Po deset ur sta hodila v svežem snegu brez počitka, opremo in sebe sta preizkušala z bivaki na ledenikih. Tako sta bivakirala tri dni v decembru pri -30°C v višini 3600 m na Vallée Blanche.

Poleg volnene srajce in pulovcrja sta nosila še veston s puhom in posebno nepremočljivo vetrovko, dve volneni kapi, čelado, kapuco vestona in kapuco vetrovke. Za noge vse volneno, potem »slonovo nogo« in nepremočljivo volnenih rokavic, ker se v steni raztrgajo. Imela sta čez 100 m vrvi (12 kg) in vsega samo 35 klinov ter dve leseni zagozdi. Stevilo klinov je presnetljivo majhno v primeru z 800 navadnimi in 35 svedrovci, ki so jih imeli Nemci v Cini.

Bonatti je hotel preplezati Walkerjev stebec tako kakor Cassin poleti, na klasični način, brez radiosprejemnikov, brez tople hrane, brez postelje v steni, brez zveze s svetom. Naredil je pred odhodom testament, hotel se je zavarovati za življenje, toda nobena zavarovalnica v vsej Italiji ga ni hotela zavarovati pod normalnimi pogoji, le za 500 krat višjo pristojbino bi ga zavarovali. In vse te priprave so morale potekati v tajnosti. 24. I. 1963 sta bivakirala pri vstopu v steno. 25. I. ob 8.30 sta vstopila v steno in 30. I. 1963 ob 10. uri sta dosegla vrh. Z bivakom pod steno sta bila 6 noči v snegu in ledu pri temperaturi -20°C do -35°C . Dnevni obrok hrane (jedla sta samo 1 krat na dan) je znašal nekaj čez 1000 kalorij. Če računamo, da je za tak fizični napor potrebno 4000–5000 kalorij dnevno, potem si nekako predstavljamo, kaj vse vzdrži trdo treniran alpinist. Poleg tega nista pet noči v steni nič spala. Prvi dan sta napredovala 200 višinskih metrov, drugi dan samo 100 m, potem sta morala dva dni ostati zaradi viharja na mestu, četrti dan sta opravila zopet 300 m, peti dan 400 m, šesti dan 100 viš. m. Proti vrhu sta imela zopet viharno vreme in silen mraz.

različnih, pestrih motivov se mu nudi na tej dostikrat kratki poti!

Od prijaznih dolinskih ali planinskih vasic, preko cvetočih trat in polj, starih planinskih in pastirskih koč, oglarskih kop, črede ovac, mogočnih in proti vrhu vedno redkejših gozdov, preko pečin najrazličnejših oblik, ki jih je izoblikovala divja narava, preko ledenikov in snega do samih vrhov. Torej najširše polje fotografskega udejstvovanja, brez številca nepozabnih, zanimivih motivov.

In vendar se planinska fotografija kot umetniška fotografija le malo ceni, oziroma tu ni dobila svojega mesta. Zakaj tako? Ker je fotografija dobila novo vsebino, povsem realistično, ki naj prikazuje resnično življenje okoli nas brez olepšav. Ravno zato je morala planinska fotografija, ki je bila nekoč uspešna predvsem zaradi podajanja lepote, ostati kot umetniška fotografija daleč začasna, ostala je v glavnem propagandna, turistična, brez umetniške vrednosti, oziroma vsaj brez takega priznanja. Treba je upoštevati, da ima danes vrhunska t. j. umetniška fotografija svojo vsebino v vsakodnevnem življenju človeka in v vsem, kar se okoli njega dogaja. Iz statične, romantične fotografije je nastala dinamična, realistična, ki skuša to izraziti tako po vsebini, obliki, originalnosti in tehniki. Razumljivo je, da je zaradi take presusmeritve splošne fotografije morala planinska fotografija zaostati, oziroma njena presusmeritev ni šla vstric z ostalo fotografijo. Pri ogledu, oziroma analizi te razstave moramo v prvi vrsti odgovoriti na vprašanje, ali avtorji planinske fotografije zares nimajo novih pogledov, novih prijemov pri ustvarjanju nove realističnejše, naprednejše planinske fotografije. Odgovor na to vprašanje nam dajo razstavljene fotografije.

Splošno mnenje žirije, obiskovalcev in tudi moje je, da smo videli na tej razstavi nešteto motivov, kjer je človek ali več ljudi planincev osrednji motiv fotografije, toda ne kot statični objekt, prislilno postavljen v sliko, temveč smiselno in vsebinsko povezan z vsem dogajanjem. Poglejmo si par takih primerov. Branimir Debelković nam v fotografiji »Vlasinsko jezero« pokaže skupino planincev, ki je prišla do razgledne točke, kjer se jim je odprl pogled na jezero. Skupina planincev je neprisliljena, medseboj povezana, fotografija je v tonih in v podajanju globine izredno uspešna. Stojana Kelblerja »Oglarji« je slika polna dinamike zaradi kontrastov v samih tonih ne glede na to, da je že skupina oglarjev zelo razgibana. Držnim posnetkom Zlatka Smrketa iz Zagreba, ki eliminira tako po vsebini kot po tonih vse, kar je nepotrebno, ostane samo tisto, kar je za fotografijo bistveno. Sodim, da je ta avtor dobil upravičeno prvo nagrado za kolekcijo, saj je po vsebini nedvomno pokazal največ novega, največ takega, česar do danes v planinski fotografiji nismo videli. Težko je odgovoriti na vprašanje, ali fotografija »Plazalci« zasluži drugo mesto med

najboljšimi fotografijami. Priznati pa moramo avtorju, da je s to sliko drzno in energično posegel v smer planinske fotografije. Kakor pa se na eni strani zavzemamo za tako fotografijo, pa moramo na drugi strani priznati, da vendarle ne smemo težiti samo za takimi, oziroma da ne smemo težiti za novimi prijemi samo zaradi tega, ker je novo, temveč zato, ker sodimo, da je tako gledanje naprednejše in boljše. Avtor je s to sliko hotel prikazati tovarištvo dveh planincev, ki pa sta ločena med seboj s praznim prostorom, kar naj pokaže neskončno, ki dostikrat loči taka dva alpinista. Ko obravnavamo posnetke, ki nam kažejo življenje v gorah, ne moremo mimo izrednega posnetka Marjana Murovca »Zbegana žival«, ki nam s temno silhueto srnc v ospredju in z odmaknjenimi tonsko veliko svetlejšimi gorami v ozadju daje izredno atmosfero. Na poseben način nam je prikazal Branko Turin s svojo sliko »Na Prevoju« ovce na planinah. Nedvomno je tak način prikazovanja zelo originalen in daleč od slik, ki smo jih v taki vsebini gledali doslej.

Pa tudi tisti avtorji, ki v planinah ne snemajo življenja, ne iščejo samo lepote narave in to v stereotipno postavljenih drevesih ob strani in z goro v ozadju z okrasnimi oblaki, temveč iščejo fotografske zanimivosti v razdrapanih, od strele in dežja razrvanih skalah, v okleščenih drevesih, v grotesknih sencah in odsevih, ki jih je toliko v najrazličnejših oblikah v gorah. Iz romantike je nastala realnost, iz mehkih tonov so nastali večinoma trdi, črno beli toni. Na tak način nudi mrtva narava tudi najzahtevnejšemu in najmodernejšemu fotografu zadosti tematike za najboljše fotografije. Tudi fotograf, ki išče abstraktne motive, ima najširšo možnost udejstvovanja. Ali ni »Triglav« Zlatka Smrketa s svojimi reduciranimi zgolj temnimi toni lepši kot pa, če bi ga prikazal v vseh detajlih? Ali ni zanimiv skoro grafični posnetek »Vršiča« Branislava Džorževića, divjina narave in borba skale, ki jo je v svojih slikah prikazal Vladimir Metec, črno bele lepote planin, kot jih je prikazal Pepa Demal, črno beli posnetek Marjana Murovca »Strgarja«, »Umrli gozd« Janeza Korošina, črno beli toni Branka Turina v sliki »Planina«. Tu sem omenil samo nekatere slike, ki so bile nagrajene oziroma so zaradi originalnosti in svojstvenega podajanja dobile največje število točk.

Zal mi odmerjen prostor preprečuje omeniti še celo vrsto drugih avtorjev, ki so s svojimi deli, grajenimi večinoma po klasičnih načelih kompozicije z vsemi vmesnimi toni pripevali, da je ta razstava dejansko tudi prikazala vso lepoto naše domovine. Priznati je treba, da bi brez teh in takih slik vsaka planinska fotografija ostala dolgočasna.

Končno bi rad odgovoril še tistim, ki bodo vprašali, ali je slika Branibora Debelkovića »Tržaska koča na Doliču«, nagrajena s prvo nagrado, res najboljša in zakaj je najboljša.

Slika je ena tistih, ki osvaja na prvi pogled. V sliki je toliko svežine in tako posrečeno grajna, da prikaže vso mogočnost naših planin. V prvem planu nam slika predstavlja močno razrezano skalovje, ki se dviga proti nebu, v ozadju pa je v zavetju postavljena planinska kočica. Nebo je močno razgibano z belimi oblaki, ki dajejo sliki potrebno globino in atmosfero.

In končno še par besed o barvni fotografiji. Prireditelj je prejel v tej vrsti fotografije le malo slik iz razumljivih razlogov, saj se le redki fotoamaterji ukvarjajo z dragim in dolgim postopkom barvne fotografije. Vendar je vsakemu laiku že na prvi pogled jasno, kakšne prednosti ima ravno v planinski fotografiji barvna fotografija. Ne gre samo za golo podajanje barv, gre za boljše zračno perspektivo, ki jo veliko lažje podajamo v barvah kot pa samo s sivimi toni. Pohvaliti moramo trud dr. Tonca Krisperja, ki nam je edini s svojimi uspešnimi posnetki pokazal prednosti barvne fotografije v planinski fotografiji.

Končno ne bi mogel preko ugotovitve, da so fotografi iz drugih republik prikazali sodobnejšo, naprednejšo in s tem boljšo fotografijo in so na ta način prekinili tradicijo, da so Slovenci najboljše planinski fotografi. Vsem je znano, da je imela starejša slovenska generacija fotoamaterjev ogromno uspeha v planinski fotografiji, da pa tega ne moremo povsem trditi o mladih slovenskih fotoamaterjih. Prepričan sem, da bo ta razstava spodbudila nadarjene mlade slovenske fotoamaterje za delo v planinski fotografiji in da je bil to tudi namen natečaja in razstave same.

Dr. Ivo Frelih

DESETLETNICA SLOVENSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA NA KOROŠKEM

Zadnje nedeljo, dne 30. junija 1963, se je zbralo okoli 30 članov Slovenskega planinskega društva na Kopanjah pod Jepo. Skromno pisemce je privabilo to lepo število prijateljev planin v ta čudoviti svet pod Jepo, odkoder ima človek krasen razgled na Baško jezero in vso pokrajino, ki je navdihnila župnika Treiberja za ono prelepo koroško »N'mav čez izaro, n'mav čez gmajnico«. Kar v bližini je »Arihova peč«, ki nas spominja na junaških žrtev polni boj našega ljudstva za obstoj in človeka vredno življenje.

V tej čudoviti panorami pod Jepo, ki je tudi v žigu Slovenskega planinskega društva in ki je s svojo bujno lepoto ter trpko zgodovino simbol naše zemlje in našega človeka, je spregovoril predsednik Slovenskega planinskega društva tov. Ljubo Urbajs o zgodovini planinstva med našim ljudstvom na

sploh in Slovenskega planinskega društva na Koroškem še posebej. Popeljal nas je v prejšnje stoletje, ko je leta 1872 Ivan Žan iz Srednje vasi pri Bohinju ustanovil prvo slovensko planinsko društvo z imenom »Triglavski prijatelji«, ki so postavili pod Triglavom »Triglavski dom«. Omenil je težkoče, ki so jih imeli prvi slovenski planinci zlasti tudi z Nemško-avstrijskim Alpenvereinom, ki mu tedaj v slovenskih krajih ni bilo toliko za planine, marveč v prvi vrsti za germanizacijo zemlje in ljudi. Manj šovinističen je bil »Österreichischer Touristenklub« z Dunaja, ki je prav tako že zgodaj ustanavljal sekcije po vsej monarhiji, odkupil tudi »Triglavski dom« in imel svojo sekcijo v Želznici Kapli že leta 1877.

Z ustanovitvijo samostojne slovenske planinske organizacije leta 1893 se je tudi med slovenskim ljudstvom na Koroškem začela širiti misel planinstva in so nastale podružnice v Zilji leta 1901, ki je imela svojo postojanko na Zahomski planini, pozneje pa še v Celovcu, Velikovcu in Pliberku. Med prvo svetovno vojno pa je lepo započeto planinstvo med koroškimi Slovenci zamrlo in po prvi svetovni vojni ni prišlo več do nove planinske organizacije.

Šele leta 1947 z ustanovitvijo Slovenske fizikalne organizacije leta 1893 se je tudi med slovenskim ljudstvom na Koroškem začela širiti misel planinstva in so nastale podružnice v Zilji leta 1901, ki je imela svojo postojanko na Zahomski planini, pozneje pa še v Celovcu, Velikovcu in Pliberku. Med prvo svetovno vojno pa je lepo započeto planinstvo med koroškimi Slovenci zamrlo in po prvi svetovni vojni ni prišlo več do nove planinske organizacije.

Po tej skromni spominski proslavi se je večina povzpela više pod Jepo ter si ogledala mesto, kjer hoče Slovensko planinsko društvo ustvariti skromno lastno postojanko. Tu so se jim pridružili še nekateri planinci iz Slovenije, ki so po naključju hoteli obiskati svojega planinskega tovariša predsednika Urbajsa, in so šli kar za njim, ko so na domu zvedeli, kje se mudi.

Slovensko planinsko društvo vabi vse, ki so jim planine in gore pri srcu, da se včlanijo. Mimo ugodnosti, ki jih ima vsak član z izkaznico Slovenskega planinskega društva na vseh postojankah Planinske zveze Slovenije, bodo z nadaljnjim razvojem maloobmočnega prometa brez dvoma polagoma postale brez ovir dostopne tudi obmejne gore in vrhovi, ki naj ne bi predstavljali pregraj med sosedji, marveč naj bi jih povezovali in združevali v skupnem prizadevanju za razumevanje in mir v svetu. Tudi to so namreč ideali pravih planincev, ki vse združuje iskreno tovarštvo in ljubezen do svobode.

PLEZALNA POT NA ŠMARNOGORSKO GRMADO OBNOVLJENA

Deset let po prvi svetovni vojni (1928) je bila na pobudo prof. Josipa Westra in ob izdatni gmojni podpori ljubljanskega primarija dr. Pogačnika zgrajena zavarovana plezalna pot v dotlej težko pristopnih vikrških Skalah. Za naš alpinizem, ki je bil takrat šele v povojjih, je pomenila dragoceno pridobitev. Iz te alpinistične vadnice je izšla cela generacija odličnih plezalcev, ki so do druge svetovne vojne zabeležili dolgo vrsto prvenstvenih vzponov v naših visokogorskih stenah. Zlasti ljubljanski mladini je bila spričo neposredne bližine še posebno pri roki. Odraslim in izkušenim planincem pa je služila za trening pred zahtevnejšimi turami.

Že med okupacijo so začele naprave na tej poti propadati, pa tudi po osvoboditvi ni bilo nikogar, ki bi skrbel za redno vzdrževanje. Pretila je že očitna nevarnost, da pride prej ali slej do kake težke nesreče. Vse hvale vreden je bil zato sklep PD Ljubljana-matica, da poveže svojo sedemdesetletnico s temeljito obnovo plezalne poti na šmarnogorsko Grmado. Delo sta vzorno opravila dva gorenjska veščaka. V nedeljo, 16. junija se je zbrala pod vstopom lepa družčina planincev, med njimi tudi dokaj mladine. Društveni tajnik tov. Pengal je v jedrnatem nagovoru očrtal nastanek in pomen poti ter med navzočimi prisrčno pozdravil sedanjega starosta, dr. Jos. Pogačnika. Po njem se poslej imenuje na novo odprta zavarovana plezalna pot, kakor to priča pri vstopu vzdana spominska plošča.

M. V.

PLANINSKI DOM NA GORI OLJKI

Gora Oljka spada med štiri najlepše razgledne točke v Savinjski dolini. Prva je Celjski grad, tretja Raduha, četrta Ojstrica, druga pa je Oljka. Posebnost njenega razgleda je izredna širjava, v kateri se zvrste na horizontu Savinjske Alpe, Karavanke, Uršlja gora, Pohorje, Kozjak, Konjiška gora, Kozjansko in Zasavske gore. Gora Oljka je po svojem položaju nekaka Šmarna gora Savinjske doline s tem, da je mnogo manj obiskovana, čeprav je kot gora s svojo cerkvijo nesporna dominantna Spodnje Savinjske doline oziroma Celjske kotline.

L. 1952 je PD Celje odprlo planinsko zavetišče v masivnem starem župnišču, vendar se je s tega terena kmalu umaknilo, ker ni moglo urediti lastninskega problema. Gostinsko nalogo sta prevzela dva privatnika, od katerih eden — Jug je postal z leti kar renomirano gostišče, pol ure pod vrhom. Nato se je ustanovilo PD Polzela. Domače društvo je s pomočjo občine uredilo sporna vprašanja s cerkvijo in s sredstvi, ki sta jih dala občina Žalec in Tovarna nogavic Polzela, začelo z

občni zbori

PD BOHINJSKA BISTRICA. Težišče društvenega dela je bilo na gospodarskem področju, boljše rečeno na upravljanju koč dr. Jancza Mencingerja, kjer se je vršil tudi društveni občni zbor. Kočo društvo iz leta v leto izboljšuje, vse to pa gre seveda razmeroma počasi, saj je društvo v glavnem navezано na svoja lastna denarna sredstva. Razen polmilijonskega posojila, ki ga je dala društvu bivša občina Bohinj, mu ni nihče pomagal. Koča je na zelo lepem mestu in bi s smotrno ureditvijo postala lahko pomembna planinska in turistična postojanka. V letu 1962 je društvo investiralo v postojanko le 60 306 din — napravilo je le novo drvarnico in pobelilo koč — kaj drugega ni zmoglo. Osnovna vrednost postojanke se je s tem zvišala na 2 164 090 din. Koča je imela v preteklem letu 1 319 951 din dohodkov in 1 276 627 din izdatkov. Prejšnje leto je znašal promet le 944 811 din. Prvi pogoj za nadaljni razvoj in napredek postojanke je zgraditev nekaj sob in skupnega ležišča na razmeroma obsežnem podstrešju in napljava vode.

Društvo tesno sodeluje s koordinacijskim odborom gorenjskih PD. Na novo je vključilo 25 članov in šteje danes že 196 odraslih, 104 mladincev in 7 pionirjev ali skupno 372 članov. Izvedlo je dvojje predavanje z barvnimi diapozitivi. Živahnejše od preteklega leta je

adaptacijo starega župnišča, ki pomni nekaj stoletij. Adaptacija je bila zastavljena temeljito, fako da je nova stavba spremenila tradicionalno veduto vrha Gore Oljke, ki se zdaj dokaj drugačen razgledava širom po tem lepem kosu Slovenije. Novi dom je lepa pridobitev za izletniški turizem, za pol dnevene in celodnevne sprehode in izlete iz večjih krajev Spodnje Savinjske doline, iz Velenja, Celja pa tudi od drugod.

Obenem z adaptacijo stare stavbe so namreč zgradili tudi dovozno cesto za avtomobile od Juga do vrha. Samo cesta je stala 8 milijonov din.

V soboto 29. junija ob 18. uri je bila nova ponosna planinska postojanka slovesno odprta. Otvoritve so se udeležile vse vidnejše osebnosti žalske občine, predsednik okraja Celje tov. Peter Sprajc, predsednik PZS tov. Fedor Košir, predsednik občine Žalec tov. Delak in vrsta drugih, zraven pa več sto planincev od blizu in daleč. Mnoge od teh je privabila predstava znane Gobjeve operete »Planinska roža« v izvedbi DPD Svoboda Žalec. Bil je res lep, sproščen večer, hvalevredna združitev planinske otvoritve s kulturnim sporedom. Izvajalci so doživeli pri srčno priznanje vseh navzočih.

T. O.

bilo delo mladine, ki je bilo povezano s šolo. Napravila je nekaj izletov v bližnjo okolico, poedini mladinci in pionirji pa so obiskali tudi bližnje vrhove. En član alpinističnega odseka je bil v francoskih Alpah in na Mont Blancu.

Za požrtvovalno delo v društvu so prejeli častne znake PSJ tov. Janko Torkar, prof. France Mazi in Egon Mihelič.

PD SLOV. KONJICE. UO je prevzel nalogo, poživiti mladinski odsek. Na letošnjem občnem zboru so lahko z zadovoljstvom ugotovili, da jim je ta akcija v celoti uspela.

Društvo šteje skupno 419 članov, od tega 206 odraslih članov, 50 mladincev in 163 pionirjev. Število mladincev in pionirjev je od preteklega občnega zbora porostlo za 60 članov. Na zgornji šoli obstaja že dve leti mladinski odsek pod vodstvom agilnega tov. Mlakarja. Letos pa bodo ustanovili mladinski odsek tudi na spodnji šoli in tako na novo vključili še nekaj mladincev in pionirjev. Mladinski odsek na zgornji šoli vodi posebni 9 članski odbor, ki so si ga izvolili sami mladinci. Prav tako so v tekočem letu formirali na šoli geografsko-planinski krožek, ki seznanja učence z lepotami gorskega sveta naše domovine. Vodi ga tov. prof. Andreja Pavlin, ki skuša s slikami in diapozitivi čimbolj približati planine mladincem. Za nekatera predavanja se pripravijo tudi sami člani. Tako sta planinca Mišo Gril in Ivan Drozg predavala o Kozari in njenih bojih. Mladinci so organizirali tudi več izletov. Tako so se udeležili I. jugoslovanske smotre mladine na Kozari v Bosni, obiskali so Pohorje, skupina mladincev vajeniške šole, ki se je letos vključila v društvo, je izvršila dvodnevni izlet na Ruško kočo, 98 pionirjev in mladincev je odšlo na bojišče pohorskega bataljona na Osankarico, obiskalo bolnico Zimo ter grobove talcev na Frankolovem in Lindeku, v januarju pa so organizirali na Rogli in na Pesku smučarski tečaj pod strokovnim vodstvom tov. Vončine. Tečaja se je udeležilo 54 mladincev. Predavanja tov. Tavčarja iz Ljubljane »Od Triglava do Ohrida« so se udeležili številni mladinci. Zelo aktivna je bila tudi planinska skupina Vitanje, ki jo vodi tov. Svetina. Za mladinske akcije je društvo izdalo preko 90 000 din.

Društvo je v preteklem letu organiziralo tudi več skupinskih izletov za starejše člane. Za vzdrževanje razglednega stolpa na Rogli je društvo v preteklem letu izdalo 112 842 din. Predlagano je bilo tudi formiranje koordinacijskega odbora PD Konjice, Zreče in Oplotnica.

PD SEŽANA. Kljub raznim težavam, na katere je društvo naletelo pri svojem delu, je bilo vendarle aktivno. Četudi je društvo v preteklem letu na novo vključilo številne člane, so se društvenih izletov v glavnem udeleževali le tisti, ki redno obiskujejo gore. Sem spadajo predvsem člani, ki hodijo tudi po slovenski planinski transverzali.

Že zgodaj spomladi je društvo organiziralo izlet na Trstelj, ki so se ga udeležili številni člani, taborili pa v šotorih, ki so si jih sposodili pri TD Sežana. Izlete pa je društvo organiziralo še na Snežnik in Kra. Skupina članov je nadaljevala s transverzalo iz Mojstrane preko Kriških jezer, Razorja, Vršiča, Jalovca v Trento, večja skupina pa se je udeležila sestanka koordinacijskega odbora primorskih PD na Nanosu. Štirje člani so v družbi dr. Šalamuna markirali Vremščico od vrha do Škocjanskih jam po transverzalni poti, ista skupina pa je kasneje obnovila tudi markacije na Sedovnik. Na vrhu Vremščice so namestili žig, ki pa je po desetih dneh zopet izginil. Društvo se je sedaj odločilo za namestitev kovinskega žiga.

Društvo nima društvenih prostorov, kar nepovoljno vpliva na njegovo delo. Prav tako pa tudi ne dobiva nikake finančne pomoči. Na vse svoje dosežanje prošnje za finančno pomoč pri občinskem odboru za telesno vzgojo je prejelo vedno le odgovor, da društvo ne spada k telesnovzgojnim organizacijam. Čudno!

Društvo letos praznuje 10-letnico svojega obstoja in je lahko kar ponosno na doslej opravljeno delo. Saj mora orati trdo ledino.

Za predsednika je bil ponovno izvoljen dosežanji marljivi društveni delavec tov. Avgust Sovdat.

PD LJUBNO OB SAVINJI. Iz poročila, ki ga je podal tajnik na društvenem občnem zboru, sledi, da društveno delo ni bilo ravno na višku in da je bilo celo pod povprečjem. Vzrok majhne aktivnosti naj bi bil v tem, da je bilo vodstvo društva na lanskem občnem zboru ponovno zaupano »veteranom« namesto mlajšim ljudem, ki niso tako vsestransko zasedeni. Kljub temu so pa vendarle nekaj naredili. Spremljali so delo reorganizacije planinskih društev in mladinskih odsekov in se udeleževali zadevnih sestankov na Celjski koči, na Raduhi in na Mozirski koči, priredili 6-dnevni skupinski izlet po Julijcih in obnovili markacije iz Ljubnega na Travnik ter na Smrekovce. Markirali pa bodo še pot Ljubno—Rogatec. Namestili so tudi lepo stensko omarico za društveno propagando, ki so jo izdelali mladinci. Zelo je uspelo predavanje tov. Vilka Platovška »Od Ljubnega do Afrike«. Celotni inkaso predavanja je znašal 15 130 din, ki jih je predavatelj poklonil društvu. Sodelovali so tudi na flosarskem balu, čisti dobiček pa so uporabili za nabavo šotora in blazia. Društvo vključuje 44 članov, 34 mladincev in 14 pionirjev, skupaj 92 članov.

PD RADLJE OB DRAVI. Društvo je po lanskem občnem zboru šlo v novo poslovno dobo s težnjo, da društveno delo vsestransko poživí in da najde nove koristnejše oblike dela. To pa mu je le delno uspelo. Ob zaključku poslovnega leta je štel 54 odraslih članov, 46 mladincev in 14 pionirjev. Zelo razveseljivo in zadovoljivo pa je dejstvo, da

so v društvu močno zastopani mlajši ljudje. V načrtu so imeli šest večjih skupinskih izletov, izvedli pa so le tri in sicer k Poštarskemu domu pod Uršljo goro, v Logarsko dolino, k slapu Savinje in na Okročelj ter na Andrejev dom na Slemenu.

Društvo si že dolgo prizadeva, da bi si nekje v okolici zgradilo ali uredilo skromen planinski dom in si poleg drugega ustvarilo tudi gospodarsko bazo, žal so doslej ostala vsa ta prizadevanja brez uspeha. Razgovarjalo se je s privatnim lastnikom iz Remšnika za adaptacijo prostorov v njegovi hiši, v kateri je bila pred vojno že turistična postojanka. Stroški adaptacije bi stali od dva do tri milijone dinarjev, ki jih to društvo nima, nikjer pa tudi ni garancije, da bo postojanka rentabilna. V lanski jeseni je bilo društvo v resnem razgovoru s PD Slovenjgradec za prevzem planinskih koč na Pungartu in Kremzarice, pa prav tako ni prišlo do realizacije. S strani občine Slovenjgradec mu je bila nato ponujena postojanka Partizanski dom na zapadnem Pohorju. Te pa društvo ni prevzelo v svojo upravo, ker dom po požaru še ni povsem dograjen in bi bile potrebne znatne investicije.

Mladinski odsek ima le dve skupini, ki skupno vključujeta 17 članov. Vsako skupino vodi mladinski vodnik z vodniškim izpitom. Član skupine je lahko le mladinec, ki aktivno dela v društvu. Društvo se je namreč postavilo na stališče, da sprejme v mladinski odsek le mladince, ki so se prostovoljno odločili za vstop v mladinski odsek in sprejeli pogoje, ki jih postavlja odsek. Mladinski odsek se je namreč s tem zavaroval pred nevarnostjo, da bi večje število neaktivnih članov slabo vplivalo na delo in disciplino odseka. Odsek ima redne mesečne sestanke v različnih oblikah. Včasih je to klubski ali literarni večer, največ pa je bilo takih s predvajanjem barvnih diapozitivov. Mladinski odsek je organiziral sankško tekmovalstvo, pri čemer je sodeloval skoraj ves društveni UO. Hvalevredna je bila tudi mladinska akcija, ko je v najkritičnejšem času lanske zime izdelala stečine za divjad na polju, ki se zaradi visokega snega skorajda ni mogla premikati od krmišča do krmišča. Povsem zadovoljiva je bila tudi udeležba mladincev na koroškem turnem smuku. Mladinci so se še udeležili mladinskega vodniškega tečaja smučarskih skokov v Planici, zdaj pa se pripravljajo na ureditev koroške planinske transverzale. Njihov del trase, ki ga morajo opremiti z znaki, teče od Vuhreda preko Brdnika—Robnice—Ribniške koč in Pungarta mimo partizanskih bolnic v Slovenjgradcu do muzeja. Poleg vsega navedenega pa je mladinski odsek v samem odseku tudi uredil vsa organizacijska vprašanja, tako da stoji odsek tudi v organizacijskem oziru na trdnih tleh.

Ob zaključku običnega zbora se je predsednik delovnega predsedstva prisrčno poslovil od dosedanjega predsednika tov. Ožbeta Prosenca, ki odhaja na novo službeno mesto. V imenu

društva mu je za spomin podaril knjigo Medgorami. Za društveno predsednico je bila izvoljena dosedanja tajnica tov. Marjeta Lasnik.

PD ZAGORJE. Društvo ima vzoren in delaven mladinski odsek, ki šteje nič manj kot 620 mladincev in mladink, pionirjev ter pionirk, zanj pa skrbi 11 članski UO MO PD pod vodstvom načelnice tov. Karle Podrennikove, ki se je skrbi za mladince res vsa posvetila. Mladinski odsek zaenkrat sicer še nima dovolj strokovnega kadra, t. j. mladinskih vodnikov in pride tako na enega vodnika okrog 100 mladincev, vendar pa se vsestransko trudi, da bo čimprej izpolnilo tudi to vrzel. Odsek je organiziral okrog 25 skupinskih izletov, povprečno se je vsakega izleta udeležilo po 25 mladincev.

Na pobudo KO PD Zasavja je bil decembra 1962 tudi formiran v Zidanem mostu KO MO PD Zasavja. Za delo tega KO namreč pri nekaterih zasavskih MO ni pravega interesa. Tečaja za GS na Kalu so se udeležili mladinci iz Litiče, Brežic, Krškega, Sevnice, Hrastnika, Trbovelj in Zagorja, izpite pa je opravilo 23 članov.

Društvo upravlja tri postojanke in sicer kočo na Zasavski gori, kočo na Čemšeniški planini in zavetišče v Zaloki. Vse tri postojanke je v preteklem letu obiskalo nad 7000 planincev. Koča na Zasavski gori je imela ob zaključku poslovnega leta 196 076 din, koča na Čemšeniški planini 1144 din in zavetišče v Zaloki 101 598 din čistega dobička. Vse tri postojanke so bile dobro oskrbovane, za kar gre zahvala predvsem oskrbnikom teh postojank, prav tako pa tudi društvenemu gospodarskemu odboru. Zelo delaven je bil gospodarski odbor, ki se je vedno in povsod prizadeval, da bi ustvaril društvu čim boljše gospodarsko bazo. Ne smemo namreč pozabiti, da društvo že vrsto let ni prejelo od nikoder nobene finančne pomoči. Da bi poslovanje koč na Čemšeniški planini izboljšali, gradijo vodni rezervoar, speljati pa nameravajo do koč tudi dovozno pot, ki naj olajša prevoz gradbenega materiala, katerega bodo morali iz doline spraviti na planino. Z dograditvijo ceste od Raven do Zasavske gore bo koč na Zasavski gori veliko pridobila, saj bo na Zasavsko goro mogoč prevoz za vsak avtomobil. Cesta bo še letos dograjena v režiji OB LO in GG.

Na novo so markirali pot od Izlak mimo Križnika in Brezlj do glavne ceste Trojanc—Čemšenik v dolžini 5 km in od Volče jame do parkirnega prostora. Obnovili pa so markacije na relacijah Izlake—Krače—Zasavska gora, Pleše—Zasavska gora, Sava—Tirana—Zasavska gora, Sava—Leče—Zasavska gora in Trojane—Šentgotard—Čemšeniška planina po vrhu planine proti Gunetu. Obnovljena je bila tudi zasavska planinska pot Izlake—Krače—Ravne—Zasavska gora čez Tirno do Save.

Na običnem zboru je bilo podano tudi poročilo Zasavskega koordinacijskega odbora, iz katerega sledi, da je bilo izdanih že 1460

knjižice za hojo po zasavski poti in da je to pot prehodilo in prejelo spominske značke že 297 članov. Ob otvoritvi te poti je bilo na Bohorju izdanih še 21 častnih značk zasavske poti. Za to pot se med drugimi zelo intervirajo tudi planinci iz Zagreba, Sarajeva, Beograda in Novega Sada.

V proslavo 70-letnice slovenskega planinstva je društvo organiziralo družabni večer s kulturnim programom. Požrtvovalno delo planincev iz Zagorja je prišlo do izraza tudi na skupščini PZS oziroma PSJ, ki sta odlikovali s častnimi znaki PZS oziroma PSJ tov. Francija Goloba, Rudija Mlakarja, Mirka Weinbergerja, Rudija Kovača, Silvo Marnovo, Karla Pušnika in Jožeta Polca. Knafelčevu diplomu PZS pa so prejeli markacisti Karel Pušnik, Evgen Urbanija, Franc Sever in Robert Vozelj. Odlikovanja oz. priznanja jim je podelil zastopnik PZS tov. Stanko Hribar. Občni zbor se je vršil na Zasavski gori, kate-rega se je udeležilo preko 300 članov.

PD ŽELEZNIČAR-MARIBOR. Društvo obstaja šele tri leta — po svoji dejavnosti pa bi bilo prav lahko lep zgled starejšim društvom. V svoj delovni program si je postavilo predvsem tri naloge in sicer zvišanje števila članstva, formiranje mladinskega odseka in organiziranje številnih, dobro pripravljenih izletov. Vse te tri naloge je tudi stoodstotno izvedlo. Kar pogledjmo!

Društvo šteje 263 članov in se je povečalo nasproti prejšnjemu letu za 65 %. Četudi je to lep uspeh, društvo z njim še ni zadovoljno, saj je njihovo delovno področje zelo obsežno in obsega vse mariborsko železniško vozlišče, vključno TŽV »Boris Kidrič«. Na široko pa nameravajo odpreti vrata v društvo tudi ostalim prebivalcem, zlasti šolski mladini, ki živi na tem področju. Društvo pa skrbi tudi za kvaliteto članstva. Tu je zelo zadovoljivo opravil svojo nalogo propagandni odsek, ki je poskrbel že v začetku leta, da so bili vsi člani seznanjeni s programom izletov. Za prvomajske praznike so obiskali Nanos in Predjamski grad. Zlasti je treba omeniti izlet v kooperaciji s PD TAM Maribor, ki je imel značaj množičnosti in je marsikdo bil prvič na očaku Triglavu. Na vsch izletih so napravili tudi fotoposnetke v črno-beli tehniki, ki so jih izdelali posamezni člani in ki krasijo sedaj društvene propagandne omarice, razobešene na javnih prostorih. Člani pa so sodelovali tudi pri javnih manifestacijah kakor npr. na Dan Železničarjev 15. aprila, ko so se udeležili komemoracije pri spomeniku v Ulici talcev, mladinci so sodelovali pri planinski štafeti na Dan mladosti, pravi praznik za planince-železničarje pa je predstavljal II. zlet planincev-železničarjev od 4. do 7. julija 1962 v Bohinjju, ki se ga je udeležilo društvo s številnimi člani. Poročilo o teh izletih pa ne bi bilo popolno, če ne bi h koncu omenili, da je skoraj vse te izlete organiziral in vodil društveni propagandist tov. Vavpotič, ki mu je občni zbor izrekel iskreno zahvalo.

V preteklem letu je društvo ustanovilo mladinski odsek, ki ga zelo uspešno vodi tov. Angelca Knezova, ki skrbi za koordinacijo med UO in MO, samemu odseku pa načeluje tov. Marzidovšek ml., ki že zaznamuje prve uspehe. Za svoj začetek je MO opravil kar plodno delo. Tako se je uspešno udeležil pohoda za Milovanovičev memorial pri Treh žeblih, tekmoval v orientacijskem pohodu na II. zlet železničarjev v Bohinjju, organiziral predavanje o planinski flori, 7 mladincev je opravilo izpit za gorske stražarje na seminarju, ki ga je na Mariborski koči organiziral MO, udeležil se je jesenskega srečanja na Tuzlovem vrhu, ki ga je priredil v sklopu JPI-MO PD Obrtnik. Mladinci so se nadalje udeležili posveta načelnikov na Celjski koči in turnega smuka na poslednjem bojišču Pohorskega bataljona.

Društvo je med drugim organiziralo dvojne uspelih predavanj z barvnimi diapozitivi, predavala sta tov. prof. Šumljak in tov. Kordeš iz Ruš. Iz opravljene dela društva sledi, da društvo pravilno razume svoje naloge in da so možni taki uspehi le tedaj, če člani uprave z voljo delajo in znajo vključiti v svoje delo še ostale člane.

PD MAJŠPERK. Društvo v preteklem letu takorekoč sploh ni delalo. To priznava tudi sam društveni predsednik v svojem poročilu. Izvedli so le en skupinski izlet v Logarsko dolino in na Okrešelj z namenom, da se povzpnejo še na Kamniško sedlo, kar je pa kasneje odpadlo, ker je udeleženci te skupine tov. Vuk Rcziki spodrsnilo, pri čemer se je precej poškodovala. Interventirala je GRS, ki je ponesrečenko odpravila v bolnico. Po mnenju društvenega predsednika tudi ta nesreča ni pozitivno vplivala na ostalo članstvo in da je tudi temu nesrečnemu dogodku pripisati vzrok za nadaljno nedelavnost društva. Plana izletov, sprejetega na 2. redni odborovi seji, društvo ni realiziralo. Vzrok — pomanjkanje finančnih sredstev za prevoze in pomanjkanje vodnikov za skupinske izlete, zlasti za mladince in pionirje. Kljub temu pa društvo ni izvedlo skupinskih izletov na vrhove, ki se nahajajo v njegovi neposredni bližini, t. j. na Donačko goro, ki so zelo primerni zlasti za začetnike. Društvo ima 4 kompletne šotore, 4 šotorska krila, 10 spalnih blazin in 2 para derez, žal pa se teh rekvizitov ni nihče poslužil, razen spalnih blazin, ki so jih kot plavalne blazine izposojali dopustnikom za na — morje. Vsekakor zelo negativna bilanca društvenega dela, ki se — tako vsaj upamo — ne sme več ponoviti. Tega mnenja je bil tudi občni zbor, ki je na predlog dosedanjega društvenega predsednika tov. Ivana Vidica »glede na težko situacijo v preteklem letu in neuspešno delo v društvu« ponovno izvolil dosedanji društveni upravni odbor. Njegova naloga naj bi bila, da poživí društveno delo, da zaktivizira šolsko mladino, ki kaže za planinstvo velik interes. Dejstvo, da je bilo na občnem zboru navzočih 88 članov, mladincev

in pionirjev, kar je vsekakor zelo visok odstotek vsega članstva, kaže, da vlada za planinstvo živahno zanimanje.

PD VELENJE. Društvo se je organizacijsko utrdilo. Sodimo, da je vodstvo društva v izkušnih rokah.

Članstvo je ostalo nekako na isti višini kot preteklo leto, razveseljivo pa je dejstvo, da se je članstvo pomladilo za 183 članov ali 34% in da 56% celotnega članstva zastopa mladina. Društvo je prepričano, da se bo predvsem mladina še nadalje vključevala v društvo, saj je zelo številna v kolektivih, RŠC in ostalih šolah. Težkoče ima društvo v samem odboru, ker se društveni funkcionarji ne udeležujejo redno odborovih sej, zaradi nedelavnosti nekaterih funkcionarjev pa je moral UO med letom kooptirati v odbor tri nove člane. Velike težave ima tudi s knjigovodstvom, ki ni ažurno in ni sestavilo društvene bilance. Na propagandnem področju je bilo društvo še kar prizadevno. S plakati in članki v lokalnem časopisu Rudar je privabljalo izletnike, v Velenju in v Paki pa je postavilo lični obeštni tabli. S turističnim društvom sodeluje vedno v večji meri. Rezultat tega sodelovanja je v tem, da bo v prospektu, ki ga bo izdalo TD za Šaleško dolino, tudi planinska postojanka na Paškem Kozjaku. Prenapolnjena dvorana ob planinskem predavanju je pokazala, da je tema zelo privlačna.

Lepe uspehe je dosegla tudi mladina. Skupina na I. osnovni šoli Velenje vključuje 60 dijakov, razdeljenih na tri skupine: mlajšo, srednjo in starejšo. V skupine so razdeljeni po starosti tako, da starejši hodijo na daljše in zahtevnejše poti, mlajši pa na krajše in manj zahtevne izlete. Med šolskim letom so bili na več krajših izletih, med počitnicami pa so obhodili del slovenske planinske transverzale. Na predvečer 27. aprila so na Paškem Kozjaku zakurili kres in drugi dan nadaljevali pot po stopinjah XIV. divizije. V začetku počitnic je odšla na pot srednja skupina in prehodila pot od Petrovega brda do Potojne, starejša skupina pa je prehodila pot od Mojstrane do Črne prsti ter se pri tem povzpela tudi na sam vrh Triglava.

Mladinska skupina na II. osnovni šoli Mihe Pintar-Toledo šteje 111 članov. Čeprav skupina obstaja šele dve leti, se je njeno delo zelo lepo razmahnilo. Tudi ta skupina je sodelovala pri pripravljanju kresa 27. aprila na Paškem Kozjaku, poleg raznih izletov na bližnje hribe pa so se lotili tudi slovenske planinske transverzale. Organizirali so tudi izlet na Lisco. V zimskem obdobju so imeli dva sestanka, na katerih so obdelali gradivo o opremljanju planinca, o nevarnosti gora, o prvi pomoči ter o varstvu narave. Skupina vodi planinski dnevnik, kamor lepi slike z gora, ki so jih obiskali.

Težišče društvene dejavnosti je bilo tudi v preteklem letu v urejanju in oskrbovanju postojanke na Paškem Kozjaku. Čeprav postojanka ni pridobitna poslovna enota, mora

vseeno obdržati osnovne funkcije gospodarstvenosti in si s tem zagotoviti vsaj sredstva za enostavno reprodukcijo. Vsekakor je bolj zanimiva kot turistična postojanka, posebno še, ker ima v bližini močan industrijski potencial. Obisk postojanke je znašal po oceni 6700 ljudi, kar pa je za vzdrževanje postojanke premalo. Ker je celoten promet znašal 2 579 836 din, je društvo zaključilo leto s poslovno izgubo 47 457 din, ki jo je pokrilo iz dotacije občine Šoštanj. Društvo je izračunalo, da znaša povpreček potrošnje na enega obiskovalca samo 380 din. To je tudi razumljivo, saj postojanko obiskujejo največ mladinci. Društvo je v preteklem letu izvršilo v koči razna nujna popravila ter 60% vseh del na vodovodu. Zaradi občutno visoke uporabe drv (120 m³) so izdelali tudi program za rekonstrukcijo ogrevalnih naprav. Pri teh delih so člani izvršili preko 1000 prostovoljnih delovnih ur. Društvo je v glavnem tudi odplačalo vse svoje dolgeve. Glede na to, da kolektiv rudnika Velenje društvu največ pomaga, je društvo sklenilo, da uživajo članske ugodnosti na postojanki tudi vsi člani in svojci tega kolektiva. Cesto mislijo pričeti graditi letos. Kot posebno turistično mikaven je Spik z višino 1107 m in prekrasnim razgledom v tri doline. Skupno z lovsko družino bodo nadelali pot od doma do Spika, na samem Spiku pa nameravajo postaviti razgledni stolp. Za planince pa se bo odprl svet od Spika dalje proti Basališču, ki je oddaljen dobre četrt ure od doma. Tu bo treba nadelati pot in markacije, kajti vrh doseže 1380 m višine in bo za izletnike zelo vabljiva točka.

PD RIMSKE TOPLICE. Najaktivnejša je bila gospodarska komisija, ki se je predvsem ukvarjala z zavetiščem na Kopitniku. Večjih investicij ni bilo — ker pač ni bilo na razpolago denarnih sredstev — prekrili pa so s škodljivimi stavbo pri zavetišču, ki jo bodo uporabljali tedaj, ko bodo obnavljali samo zavetišče. Zaradi pičlih denarnih sredstev, s katerimi razpolaga društvo, bodo zavetišče obnovili in povečali v štirih etapah. Čez oskrbo zavetišča s strani gostov ni bilo pritožb, pojavlja pa se vedno večja težnja, da bi bilo zavetišče poleti stalno oskrbovano. Zvišalo se je število nočnih, vpisna knjiga pa je zabeležila 1853 obiskovalcev. Zaradi neugodnih vremenskih razmer je bil finančni uspeh postojanke nekoliko manjši od prejšnjega leta. Člani odbora so opravili nad 250 prostovoljnih delovnih ur in sicer pri pripravah zavetišča za zimsko oskrbovanje in ob večjih obiskih postojanke. Markacijski odsek je na novo markiral pot od restavracije Stara pošta čez Ogeče do Lurda in obnovil markacije Rimske Toplice—Kozje in Rimske Toplice—Aškerčev dom. Obnovil je tudi zavsavo planinsko pot Rimske Toplice—Kopitnik. Na novo je namestil 5 smernih tablic in 4 smerne puščice. Uspešno se je uveljavila tudi gorska straža — konkretno — gorska stražarja Karlo Fontinato in Matjaž Kranjc,

ki sta v času, ko je Kopitnik najbujneje »cvetela«, marljivo opravljala svoje delo. Mladinski odsek se nekako ni mogel preveč živjeti v svoje delo. Sicer so manjše skupine izvedle izlet na Kozje—Lovrenc—Lisca, nekaj jih je hodilo po zasavski planinski poti — štirje mladinci so za to prehojeno pot že prejeli spominsko značko — dva mladince sta sodelovala na jesenskem tečaju za gorske stražarje na Celjski koči, udeležili so se ustanovnega sestanka koordinacijskega odbora mladinskih odsekov na Celjski koči, na predvečer Dneva borca pa so na Stražniku zažgali kres.

Društvo vključuje 223 članov, od tega 114 odraslih, 40 mladincev in 69 pionirjev — napram prejšnjemu letu rahel porast za 5,5%. Kar se tiče finančnih sredstev za obnovo postojanke na Kopitniku, je bilo preteklo leto eno najplodnejših. V namenski sklad za obnovo zavetišča so darovali ObLO Laško, delovni kolektiv lesne galanterije Rimske Toplice in sindikalna podružnica železničarjev železniške postaje Zidani most skupno 355 000 din. Če bo obljubljeni posojilo vsaj v enakem znesku dala tudi PZS, bodo lahko zares adaptirali to zavetišče, o čemer govore že vseh 10 let svojega obstoja.

PD KOBARID. Društveno delo je predvsem utrjevalo poslovanje v postojanki na Vrsnem. Društvo ni pričakovalo, da bo zaradi uvedbe občinskega in zveznega prometnega davka na alkoholne pijače, ki ga v preteklih letih društvo ni plačevalo, bilanco pozitivno zaključilo z dobičkom 107 694 din poleg ustvarjenega viška v koči. Samo za davek so odvedli 205 453 din. Društvo si je sedaj izposlovalo pavšalni davček, ki je znatno nižji od gornjega. Da bi promet še dvignili, so na občnem zboru sklenili, da bodo potrošili 300 000 din amortizacijskih sredstev za izboljšanje prostorov, predvsem spalnic. Sadovi večletnega društvenega dela so se pokazali tudi v tem, da je med mladino vedno več ljubiteljev planin in da se sami prijavljajo za vpis v društvo. Ravno tako je društvo že od vsega začetka obmejnih prehodov z Italijo navezalo tesne stike z zamejskimi planinci. Ti stiki so vedno tesnejši in je tako tudi to društvo po svoje pripomoglo do boljših odnosov s sosedi.

Članstvo se ni bistveno zvišalo. V celoti ima 120 članov, od tega 88 starejših, 19 mladincev in 13 pionirjev.

PD ZA SELŠKO DOLINO V ŽELEZNIKIH. Društvo je s svojimi postojankami na Ratitovcu, Prtovču, v Dražgošah, Mohorju in v Potoku v poslovnem letu 1962 doseglo zadovoljiv finančni uspeh. Celotni promet vseh postojank je znašal 2 575 000 din in je bil skoraj enak prometu v preteklem letu. Koča na Ratitovcu je bila oskrbovana le od 1. 7. do 15. 9. in napravila okrog 373 000 din prometa. Postojanka Prtovč je poslovala skozi vse leto in napravila 298 000 din prometa, torej za 72 000 din manj kot v preteklem letu. Ka-

iz planinske literature

IZ NEMŠKIH REVIJ

DER WINTER 1963, 2—4 prinaša v tradicionalni obliki, s težko luksuzno opremo, na sijajnem papirju pravi kaleidoskop zimskih radosti na snegu. Izbrano, jedrnatno, mikavno besedo spremlja množica vabljivih slik, ki mamijo in kličejo k zimskemu odmoru in weekendu na smučeh. Opozarjamo na članke »100 let Haute Route«, »Z letalom po Haute Route«, »Stopnje alarma pri plazovih«, »Napredek reševalne službe«, »Sneg v Maroku«, »Paragrafi na pisti« in vrsto drugih. Med sotrudniki, ki imajo ime, imenujmo W. Marinerja in Heinricha Kliera, II. Lagna, C. J. Luthra in dr. W. Jahna. Revijo izdaja znana založba Rudolf Rother, odgovorni urednik je sin lastnika založbe, glavni urednik H. Klier. Čeprav je redakcija magazinska, je med članki marsikoga branja vredno zрно, predvsem pa je revija zgled sistematične propagande za psihološke pogoje zimskega turizma. — **ÖSTERREICH-**

kor že prejšnja leta je bil tudi lansko leto obisk gostov največji v postojankah v Dražgošah. Postojanka pri Bertu je imela 734 000 din, postojanka Urban pa 507 000 din prometa. Postojanki Mohor in Potok sta napravili sicer nekoliko manjši promet, vendar pa sta tudi ti dve svoje doprinesli k doseženemu prometu: Mohor 245 000 din in Potok 418 000 din. Društvo je poslovno leto zaključilo z dobičkom 553 158 din. Dobiček v letu 1962 se je nasproti dobičku iz leta 1961 zmanjšal za 332 000 din, ker je moralo društvo lansko leto obračunati in odvesti prometni davek. Društvo namerava s temi sredstvi povečati kočjo na Ratitovcu z zaprto verando in nabačiti več novega inventarja in opreme, manjši del sredstev pa nameniti propagandi in mladinskemu odseku.

Od skupnega števila 353 članov je 186 mladincev in pionirjev. Kot vsako leto so tudi lansko leto v šolskih počitnicah organizirali pohod mladincev na Triglav. Pohoda se je udeležilo 5 mladincev in je bil to že peti zaporedni pohod mladih planincev iz Selške doline na Triglav. V maju se je 16 mladincev udeležilo srečanja gorenjskih planincev pod Storžičem, v decembru pa je 5 mladincev v dvodnevem tečaju za Gorsko stražo na Lubniku opravilo izpit za gorske stražarje. Manj uspešni so bili v organizacijskem delu. Nujno je, da torej društvo čimprej prične organizirati skupinske izlete in kvalitetna predavanja, ki jih je na pretek, prav tako pa je tudi potrebno, da poglobi svoje delo z mladino in ji nudi vso možno pomoč.

SCHE ALPENZEITUNG 1963, 1—4. Glasilo ÖAC je praznovalo 80-letnico in jo odlikuje zvesta in stanovitna orientacija h klasičnim idejnim sestavinam alpinizma, obenem pa trezno in objektivno stališče do novosti in napredka. Prvi dve številki letnika 1963 sta za nas še posebej uporabni, saj vsebujeta zelo zanimive in informativne članke o zapadno-evropskih ekspedicijah na Kavkaz od l. 1957 do l. 1961. Napisali so jih stalni sodelavec revije Erich Vanis, Werner Eidner, Gerhard Werner, ing. Paul Wertheimer in Hans Schwanda, torej avtorji, ki imajo v mednarodnem alpinističnem svetu lep ugled. Številki je priložena grebenska karta centralnega Kavkaza. Drugi zvezek pa prinaša »Migljaje za himalajske aspirante«, Dyhrenfurthov članek o najinteresnejših sedem in šestisočakah v Himalaji. Pri vsakem vrhu je navedena še literatura, tako da je srečnim aspirantom študij izbranega vrha res olajšan.

DER BERGSTEIGER, marec-junij 1963. Revija se po združitvi z nekdanjo »Berge und Heimat« ni spremenila ne po obliki ne po vsebini. V pričujočih številkah so med drugim naslednji članki: dr. Hans Hanke, Wallis kot kulturno zgodovinsko doživetje, J. Vrzák, Tatranski orol, Keller, Smučarski dopust na Mt. Blancu, Dachstein in Dreiherrnspitze za smučarje, Dyhrenfurth, Himalaja 1962, W. Flaig, Plazovi pozimi 1862/63, dr. H. Hanke, Davos — center za raziskovanje plazov, E. Höhne, Fotografiranje gorskega cvetja, H. Ther, Lofoti, Wolfgang Stefan, Pireneji, H. Zechmann, Nikarte do Eigerja. Revija odlikuje pestrost, kratki članki iz vsega alpskega področja in bogata oprema, sicer pa je uradni organ ÖAV, literarni predstavnik najštevilnejše in menda najvplivnejše avstrijske planinske organizacije. Poleg revije izhaja v Innsbrucku še bilten ÖAV pod naslovom »Mitteilungen des ÖAV«. Skromnejši a kot organizacijsko glasilo vzorno urejeni je DER NATURFREUND (l. 1963, št. 1—4), ki izhaja 56. leto in je usmerjen predvsem k navajanju delovnih množic v rekreativni aktivni dopust v gorski naravi in naravi sploh. V letošnjem letniku ima izredno uspešno zimsko prilogo »Mladina Prijateljev prirode na snegu in ledu«, ki poziva mladino avstrijske socialistične stranke, naj pleza, potuje, drsa, smuča in tekmuje v smuku in orientacijskem teku. Revija izdaja turistično društvo »Die Naturfreunde« na Dunaju, urejuje jo Zepl Nemeč. — MITTEILUNGEN des DAV februar — maj 1963, glasilo številčno in finančno močnega DAV, se ne kosa niti v obliki niti v vsebini z najboljšimi planinskimi revijami na svetu. Skromno paberkuje po dogodkih in avtorjih v mejah dejavnosti DAV, niti nima ambiciozne opreme, čeprav bi spričo številnih ilustracij skoraj pričakovali boljši papir. Iz vsebine: Kritične pripombe na hrušč okoli Cin, dr. W. Helmich, Raziskovalno podjetje v Himalaji, H. Thoma, Nova zaščitená področja v bavarskih

Alpah, dr. F. Grassler, 100 let planinskih revij, Zibold, Pireneji, Lc članek dr. A. Diembergerja o ekspediciji v Hindukuš dokazuje, da za nemške alpiniste ni problem izlet na streho sveta. — ÖSTERREICHISCHE BERGSTEIGERZEITUNG, januar — maj 1963, je tip glasila, kakršnega v naši državi ne premoremo, štirinajstdnevnik, ki služi za časnikarsko spremljavo življenja v gorah. Sem in tja se oglasi tudi kak renomiran avtor, v glavnem pa gre za objavo skromnejših a vendar mikavnih tur, material za pospeševanje planinskega turizma, množične zaverovanosti v vrednote gorskega sveta.

RIVISTA MENSILE 1963, 1—2, glasilo CAI je posvečena stoletnici italijanske planinske organizacije. Številka napoveduje, da bo vsa letnik revije v znamenju 100-letnice prinašal pregled italijanskega alpinizma v Dolomitih, Centralnih Alpah, Apeninih in po svetu. Iz seznama slovesnosti za 100-letnico CAI vidimo, da bodo zajele vso Italijo skozi vse leto 1963, da jo bodo praznovale vse pomembnejše sekcije posebej, izšle bodo publikacije: »100 let CAI«, »Italijanski alpinizem v svetu«, »Vodnik po Mt. Blancu«, »Vodnik po Gran Paradiso«, posneli bodo film o proslavah in izdali zlate, srebrne in bronaste značke za odlikovanje zaslužnih sekcij in posameznikov. Članki v pričujoči številki so tehtni doprinosi k alpinistični zgodovini Mt. Blanca, Gran Paradisa in Matterhorna, predvsem z italijanskim gradivom, vsa je prepoznana s patetičnim, tipično romanskim paroksizmom patriotizma.

LA MONTAGNE ET ALPINISME, 89. letnik, 1963 1—2. Pričujoči zvezek glasila CAF in Groupe de Haute Montagne ne prinaša razen dveh, treh ilustracij ničesar pomembnega, če odštejemo poročilo znanega Andréja Contaminea spis o direktnem vzponu po severni steni Aiguille Verte. Za alpiniste bo še zanimiv sestavek o plezalnem vrvcu Montpellier, ki ga je napisal in opremil s tehničnimi posnetki znani J. G. Azéma. Zvezek prinaša še pogled smuških tur in običajne rubrike, med katerimi je gotovo najbolj brana »Kronika«, ki jo po Couzyjevi smrti piše sam Lucien Devies, glavni urednik. V redakciji ni sprememb, revija je postala tudi glasilo Club Alpin Belge in Groupe Alpin Luxembourgois.

FIZIČKA KULTURA, leto XVII, št. 1—4, glasilo predavateljev telesne vzgoje, planinstvu in njegovim telesnovzgojnim vrednotam sicer ne posveča izredne pozornosti, pač pa često prinaša članke o smučanju. V pričujočih številkah opozarjamo na članke Draga Ulage, »Teorija telesne kulture zaostaja za družbenim razvojem« in F. Pedička članek »Protislovja in deviacije v teoriji in praksi naše telesne kulture«.

razgled po svetu

PRVA SVETOVNA KONFERENCA O NACIONALNIH PARKIH se je vršila od 30. junija do 7. julija 1962 v Seattleu v ZDA. Pokroviteljstvo nad to konferenco UICN je prevzel UNESCO in FAO. Vodil jo je predsednik UICN dr. H. Coolidge, direktor »Pacific Science Board« ameriške akademije. Namen konference je bil vzpodbuditi države, ki še nimajo takih parkov, da jih čimprej ustanove. Bilo je več dobrih referatov, udeležba razveseljiva, 62 držav, med njimi mnoge »jare« države. Izdala je 28 resolucij kot zaključek svojega dela.

EVEREST ČETRTIČ. V 10 letih, v zadnjem deceniju človeške zgodovine je človek štirikrat stopil na teme največje vzbokline na zemeljski skorji, na tretji pol naše zemlje. Amerikancem je uspelo. 20. februarja so šli na pot iz Kathmanduja: 24 mož Amerikancev, 30 šerp-vodnikov, 900 nosačev, 25 ton prateža. Vodil jih je Svicar, alpinist in filmar Norman Dyhrenfurth. Ameriška akademija znanosti ni varčevala, ekspedicija je imela na razpolago 150 milijonov dinarjev. Znanstveni vodja ekspedicije je bil dr. Siri. Ta je izjavil, da so imeli s seboj vse, kar je treba, še psihiaterski kavč. Od znanstvenikov so se ekspedicije udeležili glaciologi, sociologi in psihologi. Ni šlo vse kakor po maslu, čeprav je bilo dobro namazano. Plaz je vzel enega človega, jurišna naveza dveh ljudi se je tudi razrgala, s tabora VI je startal na vrh en sam. Ekspedicija je imela — nazadnje — tudi politični cilj. Iskala je Maotsetungov kip, ki so ga na vrhu Everesta, kot pričó svojega uspeha iz l. 1960, pustili Kitajci. Če so ga res! Everest se je prvemu nasmehnil Edmundu Hillaryju in šerpi Tensingu 1. maja 1953. Tensing je s tem vzponom postavil v zgodovino svetovnega alpinizma sebe in svoje pleme, postal je čez noč eden najpopularnejših ljudi na svetu. L. 1956 so prišli na Everest Svicarji — dvakrat zaporedoma. Uspešni Amerikanec je 32-letni James Whitaker iz države Washington. Bil je vojaški instruktor za alpinistiko in smučanje, obral je vse večje vzpone v Ameriki in bil v ekspediciji na Alaski. Spremljal ga je šerpa Gombu.

LEDENIKI NA ANTARKTIKI se lomijo, »razpadajo«, tako pravijo dognanja ameriških in kanadskih glaciologov (Smith o spremembah ledeniške fronte Ward Hunt Ice Shelf v »Journal of Glaciology« 1963). Od obale pokrite z ledeniki se je odlomilo tu 596 km² ledenih površin s prostornino 18—24 km³. Ta ogromna masa se je zlomila v manjše »kore«, pet od njih pa je še vedno imelo 70—140 km², torej površin za nekaj Cerknških jezer, kadar

je to največje. L. 1961 je ta ledena masa stala več ali manj kompaktna pred Disraelijevim Fjordom, l. 1962 pa so se razvozile vsaksebi. Gore Antarktike torej izročajo svetovnim morjem svojo ledno zalogo.

GOZDOVI so pri vedno večji urbanizaciji najdragocenejše rekreacijsko področje modernega človeka. Da bi človek ostal človek, mora imeti sproščujoče kontakte s prvobitno naravo. To pa najboljše ohranja gozd. V bodočnosti bo imela največ perspektiv za turistični razvoj lista dežela, ki bo s svojo gozdarsko politiko krepila gozdne površine in jih za turizem znala izrabiti. Tako razglašajo v Avstriji in proglašajo svojo deželo za bistveni rekreacijski prostor za vso Evropo, ker imajo 50 % gozdnih površin.

KAN — TENGRI (Khan — Tengri, Chan — Tengri) še nima dokončno izmerjene višine. Zemljevid Ignatjeva ima 7320 m, Merzbacher 7200, Sapošnikov 6950 m, topografi so l. 1912 namerili 6992 m, Ukrajince Zagrubski in Gusev 6990, Jpanščičev 7013. Najnovejše karte imajo 6995. Dyhrenfurth meni, da spada Kan-Tengri med sedemtisočake. Najvišji vrh Tienšana, ki ga Evropa zadnja leta spoznava iz Schönerjevega prevoda Salulovskega »Na ledenikih in vrhovih centralne Azije«, je Pik Pobeda 7439 m.

DEAGRARIZACIJA hribovskih samin je v Evropi splošen pojav, naraven, ker edina nudi pač lažji in boljši zaslužek. V Švici jih ta pojav prav posebno skrbi, ker menijo, da bi gore na svoji mikavnosti in lepoti mnogo izgubile, če bi se hribovsko prebivalstvo popolnoma izselilo in bi hribovske kmetije opustele in »zlezle v zemljo«. Do odločnih rešitev ne pridejo. Razvija se polemika. Nekateri pravijo, industrijo v hribovske kotline, da se izboljša standard hribovcev, pa se ne bodo dali izruvat iz rodne zemlje, industrija daje prebivalstvu več kot turizem. Nasprotniki tega mnenja forsirajo prednosti turistične eksploatacije hribovite dežele, saj dekoncentracija industrije ni tako enostavna stvar, ne glede na transport in druge okoliščine. Pokrajina mora živeti iz sebe: Hribovska naselja morajo izrabiti to, kar imajo in kar bo spričó razvoja vedno več vredno.

To je seveda oboje zelo poenostavljeno, položaj pa je tak, da se je treba s tem problemom spoprijeti, kajti hribovski kmet ne bo ostal na svoji zemlji, če ne bo videl v svoji kmetiji primernih pogojev za življenje v primeri z onimi, ki jih imajo — odseljenci v dolini.

VANNI EIGENMANN je bil milanski inženir, ki ga je l. 1961 nad Celerino v Engadinu vzel plaz. Našli so ga šele čez mesec dni. Svojeci so v njegov spomin dali sredstva za ustanovo »Fondazione internazionale Vanni Eigenmann«. Ustanova finančno podpira vsa raziskovanja plazov, predvsem pa reševalnih metod, s katerimi bi ponescrbenice v plazovih

čimprej našli. Zgrozili so se namreč nad ne-
močjo reševalcev, ki so mrtvega inženirja
našli šele po enem mesecu. Pozimi l. 1963 je
znani pontresinski zdravnik dr. Campell,
nekdanji predsednik SAC v Davosu, vodil
sejo ustanove, na kateri so v teoretičnih pre-
davanjih in praktičnih demonstracijah pre-
gledali delo dveh let.

Dr. Campell je predaval o vzrokih smrti v
plazu in o ravnanju pri reševanju. Dr. M.
Quervain je govoril o možnosti, kako pone-
srečenca v plazu najti, M. Schild o sondiranju
in o lavinskih psih, P. D. Hössli o oživljanju,
o uporabi letala in helikopterja na plazu
pilot Bühler, L. Gramminger pa o smučanju
v plazovitem svetu. Quervain in Schild sta
oba v službi v inštitutu za raziskavo snega
na Weissfluhjochu, prvi kot direktor. Na
Weissfluhjochu so bile praktične vaje na pro-
storu 30 × 30 m. Dva »ponesrečenca« je iskalo
20 mož iz Parsenna s sondami. Prvega so
našli po 3, drugega po 14 minutah.

Dr. Förster iz Reutlingena je s pomočjo usta-
nove Eigenmann sestavil magnetični aparat,
ki pa je našel prvega ponesrečenca šele po
23 minutah. Nekaj podobnega so imeli v
Ameriki že l. 1961 za geofizikalčne namene,
elektronski aparat, ki funkcionira na magne-
tični bazi. Če ima ponesrečenec magnet, ga
tisti detektor lokalizira. Vendar je praksa
dveh let pokazala, da je lavinski pes hitrejši,
za tisti detektor pa ni bilo treba porabiti še
nekaj milijonov din, da bi bil praktičnejši
in urnejši. Försterjev detektor pomeni že
precejšnjo izboljšavo, vendar nima akustič-
nega signala, računa pa s tem, da so vsi smu-
čarji »magnetizirani« ali da imajo magnetični
pas. Če bi magnetizirali tudi smučiči, bi se
lahko zgodilo, da bi aparat smučiči našel, ne
pa tudi smučarja. Poleg tega je aparat zelo
težak. V Davosu so govorili tudi o občutljivi
sondi, ki bi nekako reagirala na kovinske
metode, ugotovili pa so, da to ni tako eno-
stavno in da bi bilo treba še marsikaj znan-
stveno preiskati, preden bi se na tako sondo
res lahko zanesli.

HITROST je pri reševanju v plazu pogla-
vitna stvar. 86% ponesrečenih se zaduši. Dve
uri po splazitvi je le malo upanja: v mokrem
snegu umre ponesrečenec v nekaj minutah,
v pršnem plazu utegne živeti do dveh ur, v
grudastem lahko še dalj, pod razvalinami so
šanse še večje. Kar je več kot 2 metra pod
snegom, je takoj usodno. Zato morajo biti vsi
tehnični pripomočki reševanja čimprej pri
roki. Kljub prizadevanju Eigenmannove usta-
nove bo ostalo v veljavi klasično reševanje,
dokler se strokovnjakom ne posreči najti
nove, zanesljive priprave za iskanje in re-
ševanje.

INŠTITUT NA WEISSFLUHJOCHU (2660 m)
nad Davosu je bil ustanovljen med vojno
l. 1942. Pobudo za ustanovitev so dali goz-
darji, ki so se znanstveno ukvarjali s podob-
nimi problemi že od l. 1932. V vojnih letih
so raziskovali predvsem to, kako zaščititi pred

plazovi vojsko, prve prognoze inštituta so bile
za vojno službo. Že med vojno so začeli gra-
diti veliko poslopje za inštitut in vzpostav-
ljati mrežo lavinskih postaj. Danes je 50 takih
postaj s Vorarlbergom vred, ki se meteoro-
loško — geografsko vključuje k Švici. Vsa
poročila zbira Zürich, ta pa jih sporoča na
Weissfluhjoch in to šifrirano, da so krajša.
Poročila vsebujejo: vreme, oblačnost, veter,
temperaturo zraka, nov sneg, skupno višino
snega, kakovost vrhnje plasti snega, opazo-
vane plazove in nevarnost plazov. Kadar pride
do bistvenih sprememb, izide nov lavinski
bilten. Službi pomagajo tudi izvenslužbeni
opazovalci vremena: učitelji, gozdarji, gra-
ničarji, duhovniki, smučarski učitelji, žični-
čarji in sem in tja kmetje. Vsi taki se izo-
brazijo v tečajih na Weissfluhjochu.

Poleg lavinskega biltena je naloga inštituta,
da preiskujejo pritisk snega na različnih na-
kloninah od 32 do 45°, ker na teh ni več
važna podlaga. Pri naklonini od 45° so ugo-
tobili snežni pritisk 30 ton na m². Pri spla-
zitvi v Val Buera v Engadinu so namerili celo
108 ton. Merijo tudi snežno gostoto, spre-
membo snežnih kristalov, preizkušajo ma-
terial za branike, sem in tja se ukvarjajo tudi
s požledom na cestah, z radioaktivnostjo itd.

ZAŠČITO IN VARNOST PRED PLAZOVI
je z upoštevanjem najnovejših podatkov o
nesrečah v zimi 1961/62 obdelal M. Schild,
predsednik podkomisije za lavinsko reševanje
IKAR. Naravna obramba pred plazovi je gost,
dobro raščen gozd. Kjer tega ni, je treba za-
četi s pogozdovanjem. Umetna obrambna
sredstva preprečujejo splazitev, če pa so
postavljena v plaznici, plaz zavirajo in ga krote.
Danes za take naprave uporabljajo les, alu-
minij, jeklo in prednapeti beton. Obrambni
zidovi se danes več ne grade. Pač pa se grade
galerije (nad cestami) in razne »zagozde«, ki
plaz koljejo in mu jemljejo rušilno moč.

Včasih je primerna umetna splazitev, na pri-
mer na smučarskih progah. Plaz sprožijo tako,
da snežno površino »zmotijo« in obteže na
najšibkejšem mestu bodisi z ročno bombo,
bodisi z metalcem min, če plazišče ni pri-
stopno. Tudi če do splazitve ne pride, je tako
obstreljevanje koristno, ker služi kot sonda
za stabilnost snežne odeje. Poleg tega z umet-
nimi splazitvami onemogočamo, da bi prišlo
do velikih rušilnih plazov, ker sproti jem-
ljemo snegu njegovo maso.

TURISTIČNI UKREPI za varnost pred plazu-
vi pri nas še niso pereči, ker pač še ne mo-
remo govoriti o množičnem smučanju. V
Švici pa je lctno 2000 šolskih smučarskih ta-
borišč v vedno večjih višinah, v katerih je
na stotisoče nevarnosti nevajenih smučarjev.
Vsega jim ni mogoče prinesiti na krožnik,
smučar sam mora tudi nekaj doprinesiti, ubo-
gati nasvete in opozorila, biti previden in pa-
meten.

Katalog previdnostnih ukrepov obsega:

a) Smučar mora poznati snežne razmere —
informira naj se v lavinskem biltenu, pri

GRS, pri vodnikih, gozdarjih, lovskih čuvajih. Če ti govore o akutni nevarnosti plazov, nima smisla stopiti iz varnega mesta.

b) Smučar naj se ogiblje dolgih prečenj, če pa že preči, naj si utira pot čim više, po možnosti naj se drži blizu sidrišč, t. j. dreves, skal, blagih nagibov. Če je svet zelo strm, naj si smučič odveče.

c) Na nevarnih mestih naj hodi en sam, drugi čakajo. Tudi če je sneg pregažen, še ni varno. Do zadnjega moža posamič čez!

č) Lavinska vrveca, dolga 25 m, je važen pripomoček pri iskanju, če pride do nesreče. 2,50 m od tam, kjer je vrveca ostala na površini plaz, je treba postaviti trdno znamenje, ki bo kazalo pot iskalcem.

d) Treba je na nevarnem svetu vedno računati z begom, izbrati smer boga. Vedno je treba držati palice zunaj zank, če pa pride do plaz, se je treba rešiti smučič in palic. Dober smučar je seveda v manjši nevarnosti kakor slab: z vertikalnim spustom se brez padca utegne rešiti, medtem ko bi ga slabši ne zmož, morda padel.

e) Na čelu kolone gredo »lahki«, v sredi tisti, ki so obremenjeni s tovari, zadaj reševalci s psi.

REŠEVALNE UKREPE v plaz, morajo storiti zasuti in nezasuti. Če te vzame plaz, je prvo to, da ohraniš hladno kri in misliš na rešitev. To ni ravno lahko, kajti grozi ti smrt zaradi zadušitve, šoka, pa tudi zaradi udarca ob skalo, drevo, zaradi pritiska. Včasih je možno, da se zasuti oprime skale, drevesa, grma, da se zadržita s smučmi, palicami. Če si si pravočasno osvobodil roke (stran s palicami, cepinom, nahrbtnikom) in noge (stran s smučmi) in se ti ni posrečilo oprjeti »rešilne bilke«, potem plavaj in skušaj ostati pri vrhu snega. Preden se plaz ustavi, skriči roke in pesti pred lice in prsi, kakor to delajo boksarji. Tako boš lažje prenesel pritisk plaz, in morda ustvaril dihavno votlino. S kisikom v njej štedi, zato ne kriči.

Nezasuti naj opazujejo, kje je izginil pod snegom ponesrečenec in naj tisto mesto obeležijo. Nato pregledajo plaz in prisluškujejo; če nič ne opazijo, morajo takoj poslati po pomoč. Sporočilo o nesreči mora vsebovati kraj, čas, potek in mere plaz, navedbo potrebnih sredstev za reševanje. Če je možna letalska pomoč, treba navesti možnosti za pristajanje. Če je zunaj plaz, ostal en sam, mora pred odhodom po pomoč natančno in točno zaznamovati plaz, posebno ob slabem vremenu. Če jih je več na plaz, naj površno preondirajo plaz s smučarskimi palicami na mrežo 75 × 75 cm. Če bodo to naredili na obeležnem mestu, imajo 60 do 70 % verjetnosti, da bodo našli ponesrečenca, preden bo prišla reševalna ekipa. Pri provizornem iskanju naj se na obeležnem mestu vzdržuje snaga: papirčki, ogorki, uriniran sneg in pod. motijo kasneje lavinskega psa.

Reševalna ekipa mora startati takoj. Na Weissfluhjochu startajo šest do osem minut po prejemu obvestila. Kajti na uspeh lahko

računa samo, če najde ponesrečenca dve uri po splazitvi. To pomeni, da bi morala ekipa priti na plaz z letalom. Če to ne more priti, *padalo ne pride v poštev*. Praksa je to pokazala, v tujini zavoljo tega padal sploh ne uporabljajo več.

Reševanje zavisi od kvalitete dela in od števila reševalcev, (z majhnim številom reševalcev skoraj nima smisla štartati), predvsem pa od tega, kje se začne iskati. To je odvisno od navedb nezasutih in od predmetov na površini plaz. Sonda in pes sta se doslej na plaz izkazala bolj ko vse moderne priprave. Pes preišče 100 × 100 m v tričetrt ure, večji del najde ponesrečenca v nekaj minutah, posebno če je živ ali če je umrl pred kratkim, in to ne glede na to, kako globoko je pod snegom. Če pa je že dalj časa mrtev, ga pes najde le, če ni globlje od 1 do 2 m. Seveda pod pogojem, da ni sneg moker in preveč stisnjen in da ponesrečenec ni takoj zadušen. Pes bo v takem primeru našel le, če mrlič ni globlje od 1 m. V zadnjih 15 letih so lavinski psi samo v Švici našli 20 živih in preko 100 mrtvih v plazovih.

Sondiranje je naporno in dolgočasno, 20 mož potrebuje 20 ur za en hektar. Verjetnost rešitve je seveda zato zelo majhna, 60 do 70 % manjša kot pri psih. Sicer pa — celo najboljše reševalno službo rada prehitijo — smrt.

SOVJETSKE ALPINISTE so v zadnjih 10 letih močno napredovali in prinesli v alpinizem tudi novosti, predvsem znana velika prečenja v Kavkazu, ki trajajo tudi po 20 dni skupaj. L. 1955 so greben Koštan Tau—Miširgi—Ščara—Ailama—Zurungel prečili kar 34 dni. Zaradi viharjev so štiri dni čakali pod šotori na lepše vreme. Ukrajinska naveza z Monogarovom na čelu je l. 1961 v 15 dneh prečila Koštan Tau in Dych Tau, pristopila pa je po steni Besengi. Porabila je 220 klinov. L. 1962 je naveza Viktor Vorobjev pozimi prečila masiv Dombai—Ulgen, trajalo je 9 dni pri —30° C. Mnogo novih smeri imajo sovjetske naveze v Užbi, mnoge od teh spadajo med ekstremne tudi po zapadnih merilih. Nove smeri so speljali Rusi tudi v Ščeldi, Ailami, Džangi-Tau, Ščari, Kirpiču, Tju-Tju Baši pa tudi v Elbrusu je že smer V b in sicer v zahodni steni Kjukjurtiju (4622 m), 4 km od zahodnega vrha Elbrusa. Steno sta oblegala že Schmaderer in Vörg, a brez uspeha. Ena največjih novejših tur v Kavkazu je vzpon po severni steni Tšantyn Tau (4363 m). Ko so jo l. 1958 opazovali Avstrijci, so se obrnili od nje s soglasnim vzklikom: »Norost!« Leto nato so jo preplezali Rusi v 11 dneh. Porabili so 300 klinov pri 1000 m višine. Niso se držali ozebnikov, ampak so speljali direktno. V spodnji polovici je stena vsa v kompaktnih previsih, zgornja polovica spominja na severno steno Eigerja. Napredovali so povprečno 5 do 6 metrov na uro.

Alpiniade še vedno prirejajo tudi posamezne sovjetske republike. Tako je l. 1961 v alpinadi Estonske prišlo na vrh Elbrusa 68 od 86 alpinistov. Med njimi je bila tretjina žensk.

Pravijo, da je bilo nekaj let prej na Kazbeku (5043 m) 1200 alpinistov na en sam dan, l. 1960 pa je prišlo 200 alpinistov hkrati na Pik Lenin v Pamiru.

PLANINSTVO JE KULTURNOZGODOVINSKI POJAV, je dejal prof. dr. Georges Grosjean, direktor bernskega planinskega muzeja, v svojem slavnostnem govoru ob 100 letnici SAC 27. ap. 1963 v znamenitem bernskem parlamentu. V Švici je doživelo svojo klasično dobo. Ima pa nadčasovno komponento, utemeljeno v človeški naravi, neodvisno od tistega, kar je pogojeno s časom. Okoli l. 1500 je prišlo do velikih duhovnih sprememb. Dolej je človek v svetu videl božje stvarstvo in si vse pojave razlagal iz svojih svetovno-nazorskih in verskih predstav, spoznanje in razumevanje sveta je iskal v bibliji in deloma v antiki, ne pa v naravi sami. Začela se je empirična doba, človek si je gradil podobo sveta iz spoznanja, ne več iz vere. Ni naključje, da je prišlo do prvih vzponov v Švici ravno v dobi renesanse in humanizma. Reformacija in protireformacija sta razvoj malo zavrla, po l. 1700 pa je razsvetljenstvo odprlo — prirodoslovni vek, ta pa je s svojimi prizadevanji vključil Alpe v kulturno zavest, človek je hotel goro spoznati in zato je moral razviti tudi gorniško tehniko. Jasno je, da gore niso bile središče zanimanja in tako se je tudi gorniška tehnika in raziskovanje gora razvilo šele v drugi polovici 19. st., medtem ko so astronomija in fizika doživlele že v 17. in 18. stol. svoje prve kulminacije. Globoko v 19. st. je bilo znanstveno raziskovanje gora edini utemeljeni motiv za hojo v gore. V statutu SAC iz l. 1863 stoji: »Društvo si je zastavilo nalogo, da na izletih v Alpe spoznava gore topografsko, prirodoslovno in geografsko ter dosežene rezultate s tiskanimi poročili posreduje publiki.«

Motiv empirične raziskave je racionalističen. Toda že takrat je bil živ tudi iracionalističen, romantičen, čustveni motiv, iskanje romantičnega doživljanja narave, kot reakcija na višek razsvetljenstva v 18. st., ki pa je s svojo prirodoslovno vneto vendarle navajalo ljudi k naravi.

Romantika 19. st. je dala alpinizmu svoje odločilne impulze. Iracionalno doživljanje narave in racionalno raziskovanje sta se vzajemno sovplivala, raziskovanje je odpiralo oči in ustvarjalo živ občutek za iracionalno doživljanje. Včasih pa je prišlo v Švici v 19. st. do zlitja obeh motivov, raziskovalci so bili obenem poetični opisovalci naravnih lepot. Danes se je enotna, harmonična, univerzalna podoba Alp podrla. Nič več ne moremo združiti racionalno in iracionalno. Racionalno raziskovanje se je zožilo v specializacijo. Problemi izpred 100 let so rešeni, pojavili pa so se mnogi novi, razumljivi le ozkemu krogu specialistov. SAC lahko še pomaga pri raziskovanju, vendar tudi ta pomoč ni več tako važna, ceste, železnice, helitaksi, avion gredo znanstveniku na roko, kolikor mu je sploh treba od mikroskopa in röntgena še na teren.

Sen, da bi z empirično znanostjo prišli do popolnega spoznanja in ureditve sveta, pa se je še bolj odmaknil. Napredek tehnike je vplival na romantično doživljanje gora, gore so odčaranc, odkrite, odprte, nad njimi letajo avioni, sputniki, vesoljske ladje. Izgubili smo mnoge iluzije in nekaj velikih simbolov. Zato ni čudno, da je prišlo do VI+ in do modernih direttissim. Tu kanijo mladi ljudje še uti racionalizmu in doživeti avanture.

Dobro, da SAC v svoj štatal ni zapisal samo znanstvena odkrivanja gora. Že l. 1923 so v SAC čutili potrebo, da so v centralnem štatalu napisali, da je to »društvo prijateljev alpskega sveta«, znanstveno raziskovanje pa so odrinili na drugo mesto. S tem seveda ni rečeno, da bo zdaj samo športni plezalski klub ali reševalski in gospodarski. Ne, naloge so zdaj še obsežnejše, treba je zajeti alpinizem v njegovi kompleksnosti in z njim vedno znova prodreti, v drugačnih razmerah vzpostaviti ponovno duhovne odnose med človekom in goro: Ker človeka znanje ne osrečuje, ampak je odvisen od svojih iluzij, od svoje notranje resnice, mora planinstvo s tem računati. Treba je graditi na ljubezni do gora, ljubezen pa raje več daje kot pa jemlje.

MESTO BERN so izbrali za slovesno proslavo 100-letnice CAS. Proslavo je otvoril M. Egger, predsednik bernske sekcije, sledil je koncert (Haydn, Mozart), nato pozdrav državnega svetnika Moinea, v katerem je ta na kratko navedel vse dejavnosti in uspehe CAS ter njegove naloge v dobi tehnizacije. Nato je govoril predsednik osrednjega komiteja dr. Wyss-Dunant in poudaril posebno konservatorske dolžnosti CAS napram Alpam in planinsko etiko, predvsem tovarištvo. V varstvu narave vidi Wyss-Dunant dediščino primitivnega spoštovanja do gore. Za njim je govoril univ. prof. dr. Georges Grosjean, njegov govor prinašamo v ekscerptu. Po slavnosti so bili delegati CAS povabljeni na degustacijo »un vin d'honneur«, ki jo je priredil parlament. Pri tem je nastopil bernski planinski pevski zbor.

ORELL — FÜSSL je švicarska založba, ki je že 70 let najtesneje povezana s SAC in preko tega s planinstvom sploh. Svet jo pozna pod OFA (Orell — Füssli Annoncen AG). 70 let zalaga »Les Alpes«, glasilo SAC, ustanovljena je bila l. 1888, korenine te firme pa segajo v 16. stoletje, družabnik Füssli je zabeležen prvič l. 1766, l. 1770 pa se je pridružil še Orell. Danes ima firma 380 sodelavcev in ima svoje podružnice v 17 mestih. Poleg založniške službe izvršuje vso inseratsko službo za vse publikacije v Švici.

PRVI CESTNI PREDOR med Italijo in Švico bo odprt l. 1964 pod Velikim Sv. Bernardom. Povezal bo Martigny in Aost. Otvoritev bo združena s švicarsko državno razstavo, ki bo trajala od aprila do oktobra 1964.

ŠVICARSKO SODIŠČE ZA ZAVAROVALNE ZADEVE je znano po svojih prizadevanjih, da se določena plezalska dejanja spoznajo za tveganje, če so namreč taka, da se plezalec bolj ali manj skozi vso smer izpostavlja temu, da pade, in če z največjo napetostjo uspe priti na vrh. Sodišče je upoštevalo celo vrsto strokovnih mnenj, ocenilo s tega stališča vrsto smeri, pritegnilo k vzponom še izredne okoliščine in na podlagi tega odreklo izplačilo zavarovalne police plezalca, ki se je smrtno ponesrečil v zahodnem razu Ulrichspitze.

Tako so brez zavarovalnine ostali štirje njegovi otroci in vdova. Sodišče je upoštevalo vse, kar se je doslej pisalo o objektivni in subjektivni nevarnosti, in priznalo, da do absolutno objektivne ocenitve položaja prav zato ni možno priti. Pri vprašanju tveganja, da je zato izhodišče povprečni plezalec in pa povprečni človek. Sodišče je tudi priznalo, da ni mogoče te stvari spraviti v matematične formule in da bo to ostala čista kazuistika. Vsak primer da bo posebej obravnavalo, ne da bi skušalo postaviti splošna določila.

Iz kartoteke prvenstvenih vzponov

SEVERNA STENA LUKNJE PEČI

Smer: Šteblaj-Juvan.
Prva plezala: 30. junija 1963 Lojze Šteblaj in Ljubo Juvan.
Dostop: od planine v Kotu pod steno 2 uri.

Opis: Vstop s snežišča pod grapo med Dimniki in Luknjo pečjo. Raztežaj navzgor na položen drnast raz. Po razu 3 raztežaje do strmega dela. Dalje po razu in levo ob njem več raztežajev navzgor v škrbino. Po polici levo in preko previsa (V, k). Po lažjem terenu 2 raztežaja na stojišče na razu. Levo navzgor raztežaj (IV, k) v škrbino (možic). Raz se položi. Po njem navzgor preko stolpov v gruščnato kotanjo pod grebenom Dimniki-Luknja peč. Lahko na greben.

Ocena: IV, mestoma IV+. Čas plezanja 6 in pol ure. Sestop: po grebenu na Luknjo peč, več raztežajev navzdol na južno stran in po gredini v škrbino Luknja. Od tu navzdol na prodrnato gredino pod severno steno Rjavine (1 spust po vrvi). Po gredini navzdol na zaznamovano pot v Kotu 3 ure.

Pojasnilo k sliki:

- 1 — smer Krušič-Ferjan-Zupan
- 2 — smer Šteblaj-Juvan
- 3 — sestop s škrbine Luknja na gredino pod Rjavino

SEVEROZAPADNA STENA ŠKRLATICE

Grapa med Škrlatico in Rakovo špičo.
Prva plezala: 7. julija 1963 Lojze Šteblaj in Ljubo Juvan.
Dostop: od Divaka I do vstopa pol ure.

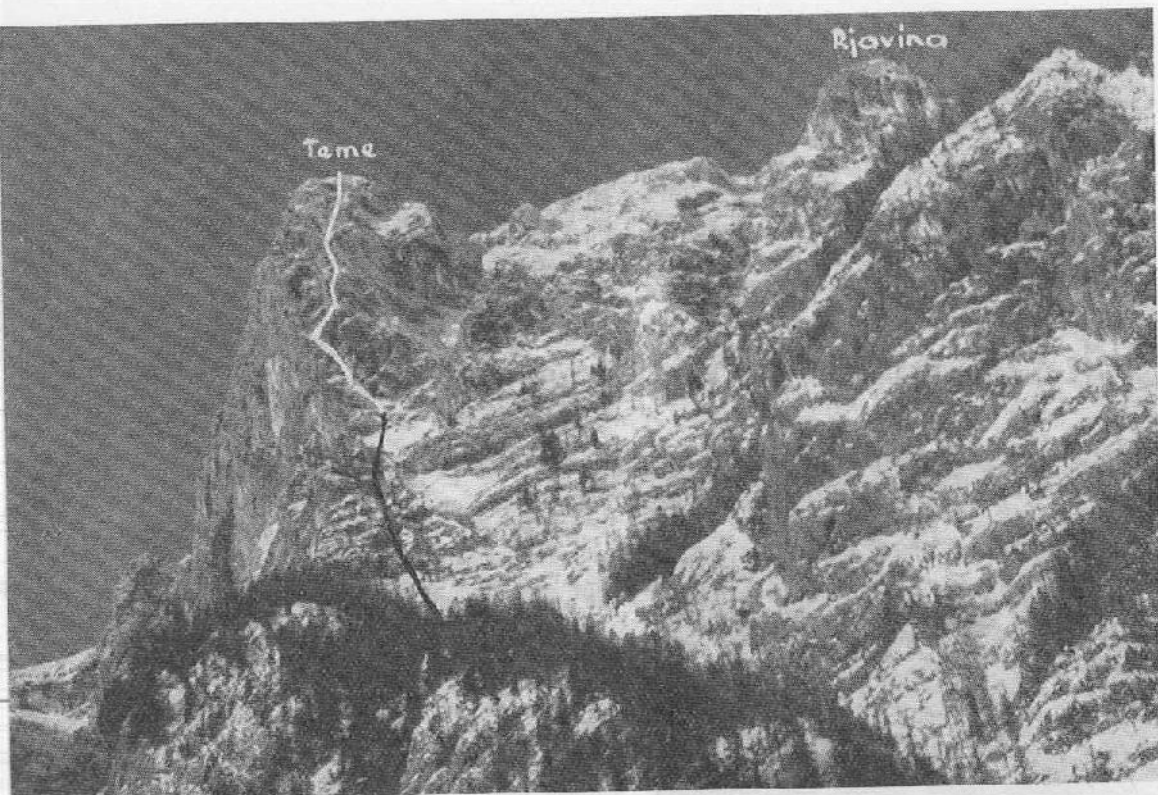
Opis: Po lahkem počevju v rdečo votlino. Iz votline vodoravna prečnica desno (2 k) na raz in po njem na stojišče. 2 m levo in preko previsa (VI) v votlino. Iz votline desno v odprto steno in preko previsa v kotanjo v grapi. Dalje 4 raztežaje navzgor levo ob grapi, v veliko kotanjo. Iz kotanje po stebri desno grape 3 raztežaje navzgor (k, k, V-VI) na polico. Po polici 6 m levo v grapo. Preko previsa (IV) v kotanjo. Stena se položi. Po grapi do zagvozdenega boivana (okno). Obideš ga desno po platič nad grapo. Dalje preko pragov v velik kotel med Škrlatico in Rakovo špičo. Od tu desno po Škrlatičnih gredah in po razčlenjeni steni na greben Rakove špiče, zapadno škrbine proti Škrlatici.

Ocena: spodnji del V do VI, zgornji del III. Čas plezanja 16 ur.
Sestop: na zaznamovano pot v Zadnjem Dolku četrt ure. Od tu v Vrata dobri 2 uri, ali preko Rdeče škrbine in Kriške stene v Krnico 3 ure.

Pojasnilo k sliki:

- A — levi steber
- B — Škrlatične grede
- C — grapa

JV RAZ TEMENA (CCA 2150 M) V OSTENJU RJAVINE

Plezala: Šilar Janko in Krušič Janez
 Datum: 7. julij 1963
 Čas plezanja: Od »garaže« v Krmu do podnožja raza 4h, vzpon po razu 4 ure.
 Težavnost: IV

OPIS SMERI:

a) Pristop do podnožja raza:

Od »garaže« (945 m) po lovski stezi desno skozi gozd do »Globoke grape«, ki je zarežana v vpadnici vzh. stene Rjavine. Po grapi, ki je bila v tem času še zasnežena (ko snežišča okopnijo, so v njej pragovi) do konca (1 h). Iz grape levo (orogr.) po izpostavljeni polici (2 dolžini vrvi). Polica je ozka, zaprodena, krušljiva (klini slabo prijemljejo) V. tež. st., druga dolžina vrvi. Polica privede na drnasto, gruščnato vesino, ki te po kozjih stezah privede v sedlo za markantno glavo. Iz sedla levo poševno navzgor po plateh, drnu, polcih v žleb, ki je v vpadnici Temena. Po njem (pragovi, plati itd.) do zadnje glave pod razom Temena. Divji pogled v glavno južno steno Temena. Iz glave še ca. 100 m do votline pod razom (v votlini možle). Do votline 4 ure.

Opomba: Možnost pristopa do raza je tudi po žlebu direktno v vpadnici Temena tudi v spodnji polovici.

b) Opis vzpona:

Iz lope po polički levo vodoravno nato 4–6 m navzgor čez prag na prodnato gredino. Odtod vede z desne proti levi strmo navzgor hrbet, ki ima prag s prestopom v levo nato kratko trikotno ploščo (klin), ki iz vrha privede okrog izpostavljenega vogala levo v kolanjo (2 dolžini vrvi od gredine).

Od tu desno navzgor po razčlenjenem pečevju (1 dolžina do podnožja strmega kamina za razovim stolpom. Težak vstop — uporaba klinov). Višje v kaminu se gvozdi v razkoraku. Kamin ca. 40 do 45 m visok. Na vrhu polica. Dalje lažja plezarija po grebenski rezi (III), ki je mestoma tudi krušljiva. Ves čas desno ob markantnem žlebu preko pragov, polic, drna in plati do vrha Temena.

IZ UREDNIŠKE LISTNICE: Ta številka je posvečena 60-letnici PD Jesenice. Uredništvo zaradi pomanjkanja prostora v njej ni moglo objaviti vseh odobrenih člankov. Objavili jih bomo v letniku 1964. — Naročnikom in bralcem sporočamo, da bodo prihodnje številke tekočega letnika posvečene 70-letnici PD Ljubljana - matica, Kamnik in Celje.

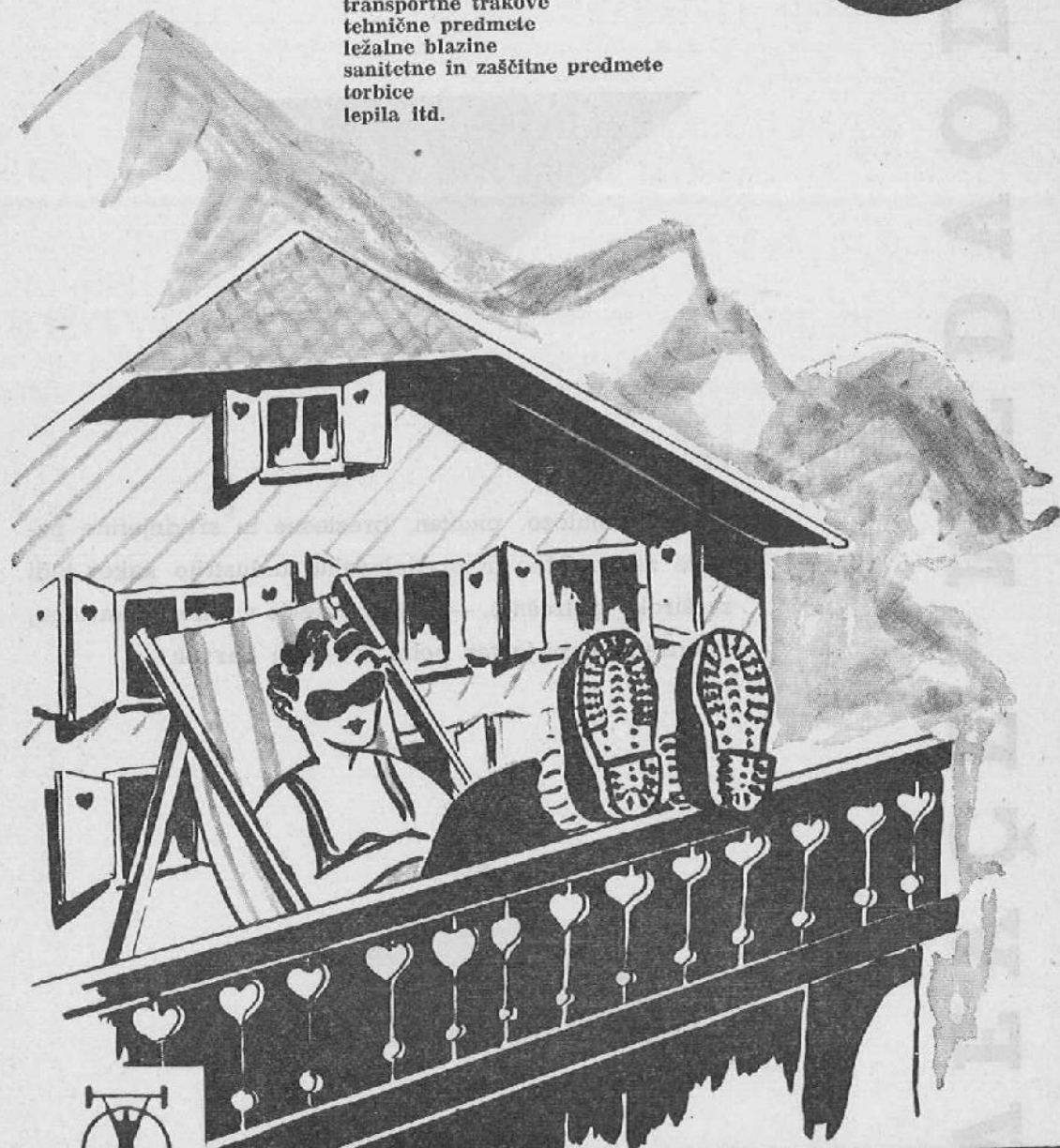
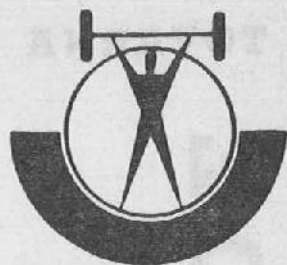
NAZAJ K NARAVI, Rousseaujevo geslo, bi se danes moralo glasiti »Nazaj k pravemu potovanju — peš!« Tako pravijo iniciatorji »Rousseaujevega leta« lani in sicer poudarjajo pomen individualnega, samotnega pešačenja za rekreacijo. Svoj individualizem utemeljujejo z Rousseaujevo besedo v »Contrat social«: »Človek se rodi svoboden, potem pa je ves v vezeh.« Pohajanje po naravi pa te vezi trga, človek lahko doživlja naravo v njeni polnosti.

LE DOBRO OPREMLJENEMU PLANINCU GORE NUDIJO UŽITEK

S »SAVA« gorskimi gumi podplati
je korak varen in zanesljiv

izdelujemo:

visokokvalitetno avtopnevmatiko
plašče za kolesa in mopede
cevi vseh vrst z vložki in brez
klinasta in navadna gonilna jermena
transportne trakove
tehnične predmete
ležalne blazine
sanitetne in zaščitne predmete
torbice
lepila itd.

TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV

Sava

KRANJ • SLOVENIJA • JUGOSLAVIJA

TOVARNA CELULOZE IN PAPIRJA

Ustanovljena leta 1842

VEVČE - MEDVODE

IZDELUJE:

Sulfitno celulozo, pinotan, brezlesne in srednjefine papirje za grafično in predelovalno industrijo kakor tudi za široko potrošnjo. — Razne kulerje v barvah, kartone, rastrirane papirje ter pelur v raznih barvah

Sedež VEVČE, pošta LJUBLJANA-POLJE

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950
Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-29/1-11
Brzajavi: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Ľavarna dušika Ruše

PROIZVAJA IN DOBAVLJA:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetljava in acetilensko kemijo

Apneni dušik in nitrofoskal – Ruše

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in brušenje

Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Kisik in acetilen – dissousplin

za rezanje in varjenje kovin

Brzovjavni naslov: AZOT MARIBOR – Telefon: 80-108 – Teleprinter: 033-12
Železniška postaja: Ruše – ind. tir

ZVESTI SOPOTNIK

»BLED de luxe«

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od gredlja

patentirano žico, svetlo in pocinkano v dimenzijah od 0.4 do 5 mm (dimenzije in tolerance po JUS C.B6.110 i JUS C.B6.111).
patentirano žico izdelujemo iz SM ogljikovega in elektro jekla
in normalno dobavljamo v kolobarjih.

patentirano žico za prednapeti beton dobavljamo tudi kot
poravnano in ponovno namotano v kolobarje sledeče velikosti:

- Ø 5 mm v kolobarjih 1500 mm
- Ø 2.5 mm v kolobarjih 600 mm

do plemenitih jekel